

Karmiĉke veze

svezak III

SD 237

Rudolf Steiner

SADRŽAJ

I	Predavanje 1, Dornach, 1 srpnja 1924.	6
<p>Intelektualizam i stanje duha koje mu je prethodilo: apsorpcija misli iz kozmičkog etera. Muhamedansko-Španjolski aristotelizam još uvijek održava stari pogled u ranom Srednjem vijeku; za Europsko stanovništvo morao je doći novi impuls kako bi se razvila duša svijesti. Dvije duhovne struje: arabizirajući filozofi i borbeni skolastici koji zastupaju individualizam. Snažne unutarnje borbe tijekom ove borbe za dušu svijesti i stvarnost mišljenja.</p>		
II	Predavanje 2, Dornach, 4 srpnja 1924.	14
<p>Sile karmičke pripreme u kozmosu. Prijašnje inkarnacije čovjeka rade kao sile u njegovim kasnijim inkarnacijama kao duhovni instinkt unutar ega; nakon smrti postaje objektivno svjestan iskustava doživljenih na Zemlji. Mreža karmičkih odnosa. Transmutacija zemaljskih djela u nebeska djela duša. Kad dva ljudska bića rade zajedno, nešto se događa između njih dvoje, nadilazeći individualna iskustva oba. Veza onoga što se događa u ljudskom svijetu na Zemlji s onim što se događa gore u duhovnim svjetovima, uspostavljena je kada se sveta duhovna djelovanja dovedu u fizički svijet osjetila. Nebeska djela i posljedice određenih zbivanja padaju poput fine kiše u zrcalne slike misli na Zemlji. Ali i vrlo stari duhovi prijašnjeg doba okružuju današnje ljude, privučeni ahrimanskim trendom vremena.</p>		
III	Predavanje 3, Dornach, 6 srpnja 1924.	25
<p>Veza između procesa na nebu i ljudske egzistencije na Zemlji. Što god se događa na Zemlji ima svoj pandan u duhovnim svjetovima. Koje su duhovne, kozmičke stvarnosti u osnovi takve zajednice kao što je Antropozofsko društvo? Što je predodređenje koje dovodi dušu u antropozofiju? - Čežnja za Kristom prati mnoge duše iz pred- zemaljskog postojanja u zemaljsko postojanje, težnja da se Krist ponovno prepozna kao biće Sunca: posljedica velikih kozmičkih imaginacija. - Osjećaj Krista miješa se s idejama starog poganstva; tu je utkana mogućnost da neke duše podlegnu iskušenjima Lucifera ili Ahrimana.</p>		
IV	Predavanje 4, Dornach, 8 srpnja 1924.	33
<p>U antropozofskom pokretu mogu se razlikovati dvije skupine duša: jedna s unutarnjom potrebom srca da stavi Krista u središte; druga ga želi prepoznati iz kozmologije, zemaljske i ljudske povijesti. Podrijetlo ovih skupina seže u vremena atlantskih proročišta. Osobito je važno utjelovljenje koje pada u prva stoljeća nove ere. Neke ljudske duše imale su mnogo, druge relativno malo, inkarnacija na Zemlji. Duše jedne grupe, uzete kao cjelina, primile su kršćanstvo u tim ranim stoljećima uglavnom putem intelekta; ostali su primili impulse prvenstveno u volju. Iz iskustva poslije smrti moćnih imaginacija s</p>		

početka 19. stoljeća, oni prvi su sa sobom ponijeli čežnju da saznaju nešto o kozmologiji, dok su drugi radije upijali impulse u svoju volju, kao da se sjećaju odluke koju su donijeli.

V Predavanje 5, Dornach, 11 srpnja 1924.

41

Ono što su ove dvije skupine imale zajedničko u prvim kršćanskim stoljećima bile je iskustvo eterskog tkanja u prirodi i strujanje duhovnosti između spavanja i budnosti, čak i ako je bila tiha, ipak je postojala. Osim osjećaja nevinosti prirodnog postojanja, u 5. i 6. stoljeću dolazi do promišljanja o silama koje pokreću dobro i zlo u ljudskoj duši, posebno među ljudima s učenjima istoka (Bugari, heretici). Slijedi vrijeme kada se gasi vizija blistavog duginog sjaja nad biljkama i životinjama, šaputanje duhovnosti prestaje, ali se o duhovnom još može govoriti kao o nečemu što je ljudima poznato; tada nastupa vrijeme znano kao sumrak živog Logosa. S tim je povezan uspon katekizma; misa u cjelini postaje egzoterična umjesto da bude podijeljena kao prije, na egzoterični i ezoterični dio. Osnovno raspoloženje duša koje žive između 7. i 20. stoljeća bilo je: Krist se više ne prepoznaje u svojoj biti, kult se više ne shvaća: mora postojati moć na Zemlji da duše mogu primiti Krista.

VI Predavanje 6, Dornach, 13 srpnja 1924.

49

U pravim kršćanskim stoljećima postojala su mjesta visokog znanja kao zaostaci misterija. Nije se govorilo o zakonima prirode, već o stvaralačkoj moći božice Nature. Zatim slaba živa veza s duhovnim svijetom nestaje u 7. i 8. stoljeću, ali izvjesna svijest o toj povezanosti nastavila se u pojedinim središtima, čiji je živ, impulzivni rad prestao tek u 12. i 13. stoljeću. Znanje o četiri elementa, planetarnom sustavu, 'kozmičkom oceanu', tajnama 'Ja', njegovano je do prijelaza iz 14. u 15. stoljeće. Škola u Chartres-u, Cluny. Čak i na sveučilištu u Orleansu potkraj trinaestog stoljeća njegovana su učenja ove vrste. Platonisti i aristotelijanci. Početkom 13. stoljeća važna je razmjena ideja o duhovnom svijetu kako bi se ostvarila nova duhovnost na Zemlji. Rezultat je prekrasan sklad duša odozgo i odozdo. Istinsko rozenkrojcerstvo moglo bi djelovati u ovoj duhovnoj atmosferi.

VII Predavanje 7, Dornach, 28 srpnja 1924

58

Manipulacija inteligencijom od strane osobnosti vodi čovjeka do slobodne volje. Kozmička inteligencija slijevala se s nebesa na Zemlju u prvim kršćanskim stoljećima do 8. i 9. stoljeća. Skolastika: borba čovjeka za jasnoću inteligencije koja teče dolje. U nju se može integrirati duša svijesti. Rozenkrojcerska mudrost se sastojala u tome da se za ove činjenice ima određena jasnoća razumijevanja. U domeni Sunca, Mihael je oko sebe okupio duše koje su se tada, početkom 15. stoljeća, ujedinile u nadosjetilnu školu Mihaela. Od tada bi se mihaelički trebalo razvijati kroz vlastitu inteligenciju ljudske duše, sve dok na kraju 19. stoljeća ne započne novo doba Mihaela.

Velika kriza od početka 15. stoljeća do danas je borba Ahrimana protiv Mihaela. Ahriman želi bivšu kozmičku inteligenciju učiniti potpuno zemaljskom. Prijelaz kozmičke inteligencije u čovjekovu živčanu i osjetilnu organizaciju doživljava se iz duhovnog svijeta poput grmljavine. Takav se događaj posljednji put zbio u atlantsko vrijeme kada je kozmička inteligencija, iako je ostala kozmička, zauzela ljudska srca. Sada čovjek glave, mora ponovno postati čovjek srca, kroz produhovljenje intelekta.

VIII Predavanje 8, Dornach, 1 kolovoza 1924.

68

Pretposljednja Miha-el-ova vladavina, njezin kozmopolitski karakter i cilj: unatoč čovjekovom padu, čovjek se još uvijek može uzdići do božanstva. Od 8. ili 9. stoljeća kozmička inteligencija je prešla iz ruku Mihaela u ruke ljudi. Borba skolastika i muhamedanskih sljedbenika Aristotelova učenja. U posljednjem dobu Mihaela vladala je atmosfera obeshrabrenja drevnih misterija; bilo je to doba velikih kušnji. Mihaelova riječ je u to vrijeme bila: čovjek mora shvatiti božansko na Zemlji u bezgrješnom obliku. Posebna nijansa za sadašnje vrijeme, u kojem bi inteligencija mogla postati posjed ljudi, je osjećaj da se moraju spasiti od cilja Ahrimana da preuzme inteligenciju koja im je došla u ruke. Zadaća antropozofa danas je imati osjećaj za činjenicu da su u kozmosu danas odvija ova bitka između Ahrimana i mahaelizma. Zemaljski odraz u Raimundus-u de Sabunda, nadosjetilne Mihaelove doktrine. Mihaelov impuls može se pročitati ne samo u Knjizi otkrivenja nego i u knjizi prirode.

IX Predavanje 9, Dornach, 3 kolovoza 1924.

76

Mihaelove snage djeluju na cijelu osobu i tako snažno utječu na fizičku karmu. Vrijeme velike krize. Odlučujući čimbenik impulsa Mihaela. Duhovno se priprema da postane rasno. Promatranje intimnijih veza sudbine; protežu se u područje sljedeće hijerarhije. Dok se na Zemlji formira zajednica Mihaela, kraljevstvo anđela pretvara se u dvostruko kraljevstvo. Ići naprijed u mihaeličkom smislu znači ne dopustiti da vas išta omete, idući u pravcu antropozofskih sila. Intelektualizam, razasut posvuda u naše vrijeme, duhovna je snaga za ahrimanske moći. Mogućnosti intervencije Ahrimana u civilizaciju su sve veće. Zamućenost i rastresenost svijesti daju mu priliku da se uklopi. Vrijeme je velikih odluka.

X Predavanje 10, Dornach, 4 kolovoza 1924.

84

U karmičkom impulsu koji čovjeka tjera prema duhovnom sažimaju se sva iskustva koja su proživljena na opisani način prije nego su duše sišle u sadašnji zemaljski život. Od antropozofa se traži unutarnja inicijativa duše. Potkopavanje inicijative kroz današnji materijalizam. Neodređeni strah od života. Istina materijalizma samo za fizičko. Tragedija u karmi ljudi koji ne mogu pronaći put do duhovnosti. Ono što tvori fiziognomiju, to su mihaeličke snage. Oni koji stoje u polju materijalizma vidjeti će da je duh stvaralački:

morat će ga pogledati. Ahrimanova težnja da djeluje u dušama kroz privremeni prodor u ljudska tijela.

XI Predavanje 11, Dornach, 8 kolovoza 1924.

92

Osobna besmrtnost je istina samo otkako je duša svijesti postupno ušla u čovječanstvo. Interakcija solarne inteligencije i planetarne inteligencije. Zatim u 9. stoljeću - s padom kozmičke inteligencije među ljudska bića - razdavanje svjetskih sila koje su prije pripadale zajedno; solarna inteligencija Mihaela i planetarne inteligencije dolaze u opreku jedna s drugom. Ovdje je ekumenski sabor iz 869. postavlja kao nešto ogromno što se događa u duhovnom svijetu: rascjep anđela koji vode ljudske duše i time nered koji ulazi u ljudsku karmu; time kaotičnost u modernoj povijesti. Prodorom Mihaela u vlast nad Zemljom, budi se snaga u onima koji su išli s njim da vrate svoju karmu u red.

Predavanje 1 srpnja 1924

I

Za one od vas koji danas mogu biti ovdje, želio bih napraviti nešto što može biti svojevrsna epizoda unutar razmatranja koja ovdje negujemo već neko vrijeme. Ovo što govorim ima za cilj ilustrirati i objasniti neka od pitanja koja se mogu pojaviti iz onoga što smo do sada razmatrali, a u isto vrijeme, ima za cilj baciti malo svjetla na duševno stanje današnje civilizacije.

Tijekom godina uvijek smo morali skretati pozornost na vrlo specifičnu točku u razvoju, u suštini europske civilizacije, koja je bila sredinom Srednjeg vijeka, oko četrnaestog i petnaestog stoljeća. Time ukazujemo na točku u evoluciji gdje počinje intelektualizam, kada ljudi počinju prvenstveno obraćati pažnju na razmišljanje, na intelekt, čineći intelekt sućem za ono što treba misliti i činiti među ljudima.

Sada, budući da je doba intelekta tu, doživljajem sadašnjosti može se doći do ispravne ideje o tome što je intelektualizam, koji je na površinu civilizacije izašao u 14. i 15. stoljeću. Ali stanje duše koje mu je prethodilo danas se više ne osjeća. Kada pogledate povijest, zapravo projicirate ono što ste navikli vidjeti u sadašnjosti, u povijesnu prošlost, i nemate previše pojma o tome koliko je različit duh ljudi bio prije tog razdoblja. A kada se pusti dokumente da govore, dokumente se čita na današnji način razmišljanja i gledanja na stvari.

S duhovno- znanstvenog stajališta neke stvari izgledaju potpuno drugačije. A ako se pogledaju, na primjer, one ličnosti koje su, dolazeći iz arabizma, iz kulture Azije, bile pod utjecajem, s jedne strane onoga što je živjelo kao religija u muhamedanstvu, ali s druge strane i aristotelizma, ako pogledate te ličnosti, koje su kasnije pronašle svoj put preko Afrike do Španjolske, koje su tada duboko utjecale na duhove Europe, sve do Spinoze i dalje od Spinoze, nastavilo utjecati na duhove Europe, onda u njih nemamo uvida, ako jednostavno zamislimo njihovo stanje duha kao da su današnji ljudi, a jedino što još nisu znali toliko i toliko stvari koje su se kasnije pronašle. Jer otprilike se tako zamišljaju. Ali način mišljenja i gledište onih ličnosti koje su živjele oko 12. stoljeća bilo je sasvim drugačije od današnjeg.

Danas, kada se čovjek na taj način osvrne na sebe, osjeća se kao vlasnik misli, osjećaja, impulsa volje koji onda postaju djelovanje. Iznad svega, čovjek sebi pripisuje 'mislim', 'osjećam', 'hoću'. S tim duhovima, s tim osobnostima, o kojima sada govorim, 'ja mislim' uopće nije bilo popraćeno osjećajem s kojim danas kažemo: 'ja mislim', nego samo 'ja osjećam' i 'ja hoću'. Ti su ljudi samo svoj osjećaj i svoju volju pripisivali svojoj osobnosti. Iz temelja stare civilizacije živjeli su puno više s osjećajem da 'to misli u meni' nego što su mislili 'ja mislim'. Sigurno su mislili:

'ja osjećam, ja hoću', ali nisu u istoj mjeri razmišljali: 'ja mislim', već su si rekli – a to je bilo stvarno zapažanje koje sada želim podijeliti s vama – : misli su u sublunarnoj sferi, tamo žive misli. - Misli su svugdje u ovoj sferi, koja je određena, ako zamislimo Zemlju [vidi crtež, plavo] u određenoj točki, Mjesec ovdje u drugoj, zatim Merkur, Veneru i tako dalje. Zemlju su zamišljali kao gustu, čvrstu kozmičku masu, ali kao drugu stvar koja joj pripada zamišljali su lunarnu sferu koja doseže do Mjeseca [žuto].

I kao što mi kažemo da u zraku koji udišemo ima kisika, tako su ovi ljudi rekli – jedino što je zaboravljeno da je to bilo tako – : u eterskom koje seže do Mjeseca postoje misli. - I kao što mi kažemo, udišemo kisik zraka, ovi ljudi nisu rekli: udišemo misli, nego: opažamo misli, primamo misli. I bili su svjesni da ih primaju.

Vidite, danas čovjek može, bez sumnje, usvojiti ovako nešto kao koncept. Možda bi čak mogao to i razumjeti uz pomoć antropozofije. Ali to opet zaboravlja kada je u pitanju praktični život. Kad je riječ o praktičnom životu, odmah mu padne na pamet vrlo čudna ideja, zamišlja da misli nastaju u njemu, što bi bilo isto kao kada bi mislio da kisik koji unosi ne ulazi izvana, nego dolazi iznutra. Za osobe o kojima govorim postojao je dubok osjećaj, neposredno iskustvo: ja ne posjedujem svoje misli, ne smijem reći 'ja' mislim, nego 'misli jesu', i ja ih upijam, te misli.

Pa, znamo da kisik u zraku cirkulira kroz naš organizam u relativno kratkom vremenu. Takve cikluse brojim prema otkucajima bila. To se brzo događa. Osobnosti o kojima govorim zamišljale su upijanje misli kao neku vrstu disanja, ali vrlo sporog disanja, disanja koje se sastoji u tome da je čovjek na početku života na Zemlji sposoban apsorbirati misli. Kao što zadržavamo dah na određeno vrijeme između udisaja i izdisaja, ovi ljudi su također zamišljali da sada drže svoje misli, ali na isti način na koji mi držimo kisik koji pripada vanjskom zraku. Ovako su to zamišljali: drže misli, za vrijeme svog zemaljskog života, i ponovno ih izdišu u kozmos, kada prođu kroz vrata smrti. Tako da se moralo raditi, s inhalacijom: početak života; zadržavanje daha: dužina života na Zemlji; izdah: slanje misli u svijet. Ljudi koji su to iskusili iznutra osjećali su se u zajedničkom misaonom ozračju sa svim ostalima koji su iskusili istu stvar, koja ne samo da se penjala par kilometara iznad Zemlje, već je išla čak do mjesečeve orbite.

Sada si možemo predstaviti, da se ovo gledanje, koje se tada borilo da uđe u civilizaciju Europe, željelo širiti sve dalje i dalje, posebno od onih aristotelovaca koji su u Europu došli iz Azije putem koji sam naznačio. Pretpostavimo da se to gledanje doista proširilo. Što bi se dogodilo?

Da, tada se ne bi moglo u punom smislu ostvariti ono što se moralo ostvariti tijekom zemaljske evolucije: naime, duša svijesti. Ljudi o kojima govorim bili su u posljednjoj fazi intelektualnog razvoja ili razvoja duše intelekta. U 14. i 15. stoljeću trebala je nastati duša svijesti, koja bi, ako bi došla do ekstremnog izražaja, sve u civilizaciji preobrazila u intelektualizam.

Europska populacija u cjelini u 10., 11. i 12. stoljeću nipošto nije bila sposobna samo podčiniti se takvom gledištu poput ovih osobnosti koje sam okarakterizirao, jer se razvoj duše svijesti tad ne bi uspio materijalizirati. Čak i ako je odlukom bogova, da tako kažemo, određeno da se razvije duša svijesti, ipak se duša svijesti nije mogla razviti iz aktivnosti europskog čovječanstva u cjelini, već je postojala kao impuls, da tako kažem, koji je išao razvijati dušu svijesti na poseban način.

Tako da iz epohe koju sam sada okarakterizirao vidimo da se pojavljuju dvije duhovne struje. Jednu duhovnu struju predstavljali su, da tako kažem, arabizirani filozofi koji su iz zapadne Europe imali snažan utjecaj na europsku civilizaciju, mnogo veći nego se to danas vjeruje. Druga struje je bila ona koja se oštro borila protiv ove struje, koja je oštro predstavljala ovo gledište kao heretičko u Europi. Koliko se to dugo osjećalo, dragi moji prijatelji, možete osjetiti kada pogledate slike na kojima su, naprimjer, dominikanski redovnici ili sam Toma Akvinski, prikazani trijumfalno, u pobjedi jednog sasvim drugog gledanja, gledanja koje prije svega naglašava individualnost, osobni aspekt ljudskog bića, koje radi prema tome da svoje misli čini svojim vlasništvom, a gdje su ti dominikanci predstavljani kako gaze predstavnike arabizma. Pod nogama su, gaze se. Dugo se osjećalo da su dvije struje u takvoj suprotnosti. Emocionalna energija koja se nalazi na takvoj slici zapravo više nije prisutna kod današnjeg pomalo apatičnog čovječanstva. Međutim, nama to ne treba za one stvari za koje se tada borilo, ali za druge stvari jako nam je potrebno!

Razmislimo o onome što je tu predstavljeno: udisanje misli iz kozmičkog etera, iz sublunarne sfere: početak života; zadržavanje daha: život na Zemlji; izdisaj: misli ponovno izlaze, ali s individualnom obojanošću, u kozmički eter, u impulse sfere ispod Mjeseca, u impulse sublunarne sfere.

Kakav je ovo izdisaj? Potpuno isti kao i onaj za kojeg kažemo: u tri dana nakon smrti etersko tijelo ljudskog bića se širi. Čovjek se osvrće na etersko tijelo koje se polako širi, vidi kako se njegove misli šire u kozmos. To je potpuno isto kao i ono što je tada prezentirano, mogu reći, s više subjektivne strane. To je potpuno istinito, to što su ti ljudi tada osjećali i doživljavali. Krug života su osjećali dublje nego se to danas može osjetiti.

Ipak, da su njihovi stavovi postali dominantni u Europi u obliku u kojem su tada bili, među ljudima europske civilizacije razvio bi se samo slab osjećaj sebe. Duša svijesti nije se mogla pojaviti, ego ne bi sebe dokučio u 'ja mislim', misao o

besmrtnosti postala bi sve više i više zamagljena. Ljudi bi sve više gledali na ono što inače uzburkava i tka u sublunarnoj sferi, kao da je to ostalo od osobe koja je živjela ovdje na ovoj Zemlji. Osjećala bi se duhovnost Zemlje kao njena proširena atmosfera, osjećala bi se pripadnost Zemlji, a ne kao individualno ljudsko biće odvojeno od Zemlje; jer ljudi koje sam okarakterizirao zapravo su osjećali da su intimno povezani sa Zemljom kroz 'ona misli u meni'. Nisu se osjećali kao pojedinci u istoj mjeri u kojoj su se ljudi u ostatku Europe počeli osjećati, premda na neodređen način.

Ali onda moramo uzeti u obzir i sljedeće: samo ova duhovna struja o kojoj sam govorio znala je da kad čovjek umre, misli koje je upio tijekom svog života na Zemlji, talasaju se i tkaju u kozmičkom eteru koji okružuje Zemlju. A tom su se gledištu oštro suprotstavile one osobnosti koje su proizašle posebno iz dominikanskog reda i ustvrdilo se: ljudsko biće je individualnost; prije svega treba gledati na ono što od ljudskog bića kao individualnosti prolazi kroz vrata smrti, a ne na ono što se rastvara u općem kozmičkom eteru. To su isticali, doduše ne samo dominikanci, nego bih rekao da je to reprezentativno naglašeno od dominikanaca. Ovo gledište o čovjekovoj individualnosti oštro je i energično zagovarano za razliku od prve tendencije koju sam okarakterizirao. Ali upravo je to dovelo do vrlo specifičnog stanja.

Jer pogledajmo predstavnike, recimo, individualizma. Konačno, bilo je tih individualno obojenih misli koje su prešle u opći svjetski eter. A oni koji su se borili protiv tog trenda, jer su još živopisno znali i bili svjesni: tu se tvrdi, ta percepcija postoji – brinući se samo za ono što je stvarno bilo tamo. Taj nemir uzrokovan rastućim i raspadajućim silama, i silama koje ljudske misli prepuštaju kozmičkom eteru, posebno taj nemir najistaknutijih mislilaca, prestao je tek u 16. i 17. stoljeću.

Mora se biti u stanju staviti u stanje duha ljudi koji su pripadali dominikanskom redu, posebice, kako bi uvidjeli koliko su ti ljudi bili uznemireni onim što je ostalo kao nasljeđe od pokojnika i u što više ne mogu vjerovati svojom percepcijom, da tako kažem. Morate se staviti u umove ovih ljudi. U trinaestom i četrnaestom stoljeću izvrstan um nije mogao razmišljati na tako suh, apstraktan, leden konceptualni način kao što ljudi misle danas. Danas vam se čini da kada ljudi imaju bilo kakve stavove, kao da je jedan od uvjeta držanja stava da se prvo iščupa srce. Tada nije bilo tako. Tada je bila prisnost, rekao bih srdačnost, u svemu što se predstavljalo kao ideje. Ali zbog činjenice da je bila prisutna ta srdačnost, došlo je i do jake unutarnje borbe u slučaju kao što je ovaj kojeg navodim.

I usred najstrašnijih unutarnjih borbi razvila se određena filozofija, poput one koja je proizašla iz dominikanskog reda, koji je kasnije mnogo više utjecao na život, jer se mnogo više gradilo na autoritetu pojedinih ljudi. Općeg obrazovanja u to vrijeme nije bilo; sve što je obrazovanje, što su ljudi uopće znali, ulijevalo se u nekolicinu, koji su se stoga i uzdigli do onoga što je bio filozofski život i stremljenje. Sve što se ulijevalo u civilizaciju sadržavalo je ono što je doživljeno u takvim unutarnjim borbama. Danas se čitaju spisi skolastika i osjećaju se samo suhe misli. Ali zapravo su samo čitatelji suhi. Oni ljudi koji su ih napisali nisu bili suhi u srcu.

Bili su puni unutarnje vatre u odnosu na njihove misli. A ta unutarnja vatra proizlazi upravo iz težnje da se potisne objektivni utjecaj misli.

Ako netko danas razmišlja o pitanjima svjetonazora, ništa mu zapravo ne smeta. Danas se može misliti najveća glupost, i to sasvim mirno, jer za čovječanstvo, koje se već toliko dugo razvijalo u duši svijesti, nema poremećaja da bi pojedinac osjetio kako misli ljudi kad umru istječu u etersko okruženja Zemlje. Danas su takve stvari poprilično nepoznate, koje su se još mogle doživjeti u 13. stoljeću, kada su mlađi svećenici dolazili starijim svećenicima i još uvijek iskazivali unutarnje muke kroz koje su prolazili, da bi ostali postojani u svojoj vjeri, govoreći: muče me duhovi umrlih.

Zato jer su duhovi umrlih značili ono što sam sada okarakterizirao. Ljudi su još mogli urasti u ono što su upravo naučili. Čovjek naučen unutar određene zajednice, recimo dominikanske zajednice, da je čovjek individualan, da ima i svoju individualnu besmrtnost. Čovjek je naučio da je krivo, heretičko gledanje, u odnosu na misli, kao na vrstu univerzalne duše koja obuhvaća cijelu Zemlju, naučio se oštro boriti protiv toga. No, u pojedinim trenucima, kada se čovjek stvarno savjetovao sam sa sobom, osjetio bi objektivno, utjecajno prisustvo misli ostataka pokojnika i tada bi rekao sebi: je li onda sasvim ispravno da radim to što radim? Postoji nešto neodređeno što djeluje u mojoj duši, ne mogu si pomoći. To me drži. - Intelekt ljudi tog vremena, ili barem mnogih, u to je vrijeme bio tako organiziran da su barem općenito bili svjesni govora umrlih, barem nekoliko dana nakon smrti. A kad bi jedan prestao govoriti, počeo bi drugi. S obzirom na takve stvari, čovjek se osjećao uronjen u duhovno kozmosa, ili barem još uvijek u etersko.

Ovo iskustvo življenja u zajednici s kozmosom, došlo je do kraja u našem vremenu. I za to smo dobili život u duši svijesti. A sve što nas okružuje kao stvarnost, kao što su stolovi i stolice, drveće i rijeke, što nas okružuje kao duhovna stvarnost, utječe samo na dubine naše podsvijesti. Unutarnji život, duhovna nutrina života, upravo je prestala. To se opet postiže samo živom duhovno- znanstvenom spoznajom.

I o duhovno- znanstvenom znanju moramo razmišljati kao o jednako živom dok promatramo pojave koje nikako ne leže daleko iza nas. Sjetite se skolastičkog mislioca ili pisca iz trinaestog stoljeća. Zapisuje svoje misli. Danas je razmišljati lako, jer su ljudi navikli razmišljati intelektualno. Tada je tek počinjalo, još je bilo teško. Tada su još bili svjesni golemog unutarnjeg napora, iscrpljenosti, od mišljenja, kao i od cijepanja drva, ako se smijem trivijalno izraziti. Danas je mišljenje mnogih već postalo potpuno automatsko. Je li danas svladana čežnja da se svaku misao prati svojom osobnošću? Slušamo kako danas ljudi puštaju da jedna misao izroni iz druge kao automat, to se ne može slijediti, ne zna se zašto; jer tu nema ničeg nužnog. Ali sve dok ljudsko biće živi u tijelu, mora slijediti svoje misli svojom osobnošću. Kasnije će ići drugim putem: širiti će se kad ono umre.

Da, u to se vrijeme moglo sjediti tamo i braniti doktrinu o individualnom čovjeku, kako bi se sačuvala doktrina o individualnoj besmrtnosti, sa svom polemikom protiv

Averroes-a ili drugih iz te struje misli koju sam danas opisao. Ali tada je postojala mogućnost: postojala je mogućnost da ono što se nakon smrti otopi kao neka vrsta duha u sublunarnoj sferi takve ličnosti kao što je Averroes, opet bude sakupljeno na kraju sublunarne sfere – upravo od samog Mjeseca – snažno sakupljeno i ostalo, nakon proširenja je čak opet smanjeno i dobilo oblik, tako da je ponovno postalo, mogao bih reći, konsolidirano u etersko biće. To bi se moglo dogoditi. Zatim je netko slijedio i pokušavao opravdati individualizam: polemizirali su protiv Averroes-a – i Averroes se pojavio, pojavio se prijeteći i zbunio um. U 13. stoljeću najznačajniji skolastički pisci ustali su protiv davno umrlog Averroes-a. Polemizirali su protiv davno umrlog, protiv onoga što je ostalo kao pouka: zatim se pojavio, dokazao da su mu se misli opet zgusnule, konsolidirane i da žive!

Te unutarnje borbe, koje su prethodile početku doba svijesti, takve su da danas treba gledati njihov puni intenzitet, njihovu intimnost. Uostalom, riječi su riječi, a kasnije ljudi uzimaju ono što stoji iza riječi s pojmovima koje imaju. Ali takve riječi ponekad impliciraju bogat duševni život, upućuju na duševni život kakav sam upravo opisao.

I tako imamo dvije struje koje su u osnovi ostale na snazi do danas. Imamo jednu struju koja bi htjela ljudima – sada samo iz duhovnog svijeta, ali sve jače – dati do znanja da smo okruženi općim misaonim životom, i da se s mislima udiše duša i duh, i drugu struju, koja prije svega želi ukazati ljudima da trebaju biti neovisno od toga, da sebe trebaju doživjeti u svojoj individualnosti. Jedna struja, prva, više je nalik na neodređeni žamor u duhovnom okruženju Zemlje, osjete je mnogi ljudi kada u posebnim noćima leže na svojim krevetima i slušaju nejasno, i kada se iz te nejasnosti rađaju svakakve sumnje, o onome što ljudi sa takvom sigurnošću tvrde iz svojih individualnosti. Kod drugih ljudi imamo snažan naglasak na individualnom principu koji uvijek dobro spavaju jer su zadovoljni sobom.

A ta borba zapravo bukti u temeljima europske civilizacije. Bukti do danas. A u stvarima koje se događaju na površini naših života, mi u osnovi imamo samo malo više od površinskih valova onoga što je već prisutno u dubini duše kao ostatak tog dubljeg, intenzivnijeg života duše tog vremena.

Sada su mnoge duše iz tog vremena ponovno prisutne u sadašnjem životu na Zemlji. One su na određeni način pobijedili ono što ih je tada u velikoj mjeri uznemiravalo u njihovoj gornjoj svijesti, barem u određenim trenucima. Ali duboko unutra, danas to suklja u mnogim umovima. Znanost duha je tu, da ukaže na takve povijesne pojave.

Sada, međutim, ne smijemo zaboraviti sljedeće. U istoj mjeri u kojoj ljudi u zemaljskom životu postaju nesvjesni onoga što postoji: naime, misli u neposrednom eterskom okruženju Zemlje, u istoj mjeri u kojoj stoga prisvajaju ono 'ja mislim' kao svoj posjed, u istoj mjeri se ljudska duša sužava i čovjek prolazi kroz vrata smrti sa suženom dušom. Ova ograničena duša je tada nosila neistinite, nepotpune, proturječne zemaljske misli u svjetski eter. One sada utječu na umove ljudi. I iz toga proizlaze društveni pokreti, kako ih vidimo danas. Morate razumjeti kako su nastali,

i tada ćete vidjeti da nema lijeka za te društvene poglede, koji su često tako destruktivni, osim širenja istine o duhovnom svijetu i bićima.

Već ste vidjeli iz predavanja koja su ovdje održana kao povijesna predavanja s razmatranjem ideje reinkarnacije i koja su vodila do vrlo konkretnih primjera o tome kako stvari funkcioniraju ispod površine vanjske povijesti, kako se ono što živi u jednom dobu, prenosi u život u kasnijem dobu od strane ljudi koji se vraćaju u život. Ali i sve ono što je duhovno prisutno između smrti i novog rođenja, utječe na formiranje onoga što ljudi nose iz jednog života u drugi. Danas bi bilo dobro kada bi brojne duše stekle onu objektivnost o kojoj se može govoriti na razumljiv način, okarakterizirajući upravo one ljude koji su živjeli u sumrak intelektualnog ili doba uma.

Ti ljudi koji su tada živjeli, od kojih su neki sada ponovno ovdje, doživjeli su ovaj sumrak vremena duboko u svojim dušama: svojim stalnim kušnjama od onih fantoma [ponovno zgusnute eterske misli, nap.pr.] o kojima sam govorio, oni su u osnovi preuzeli duboku sumnju u valjanost intelektualnog. Ova sumnja je razumljiva. Jer u 13. stoljeću bilo je mnogo ljudi, ljudi od znanja, koji su stajali usred učenosti, gotovo potpuno teološke kakva je tada bila, ljudi za koje je to bilo duboko pitanje savjesti: što će se sada zapravo dogoditi?

Takve su duše često donosile nešto veliko i moćno iz svojih ranijih inkarnacija u ovo vrijeme. Tome su davali intelektualnu notu, ali su osjećali da je to opadajuća struja, i osjećali su grižnju savjesti zbog rastuće struje koja je gurala prema individualnosti – do tada su došli oni filozofi koji su bili pod određenim utjecajem koji je zapravo ubio svaki smisao. Ako bi govorili radikalno, mogli bi reći: dok nisu došli oni koji su bili pod utjecajem Descartesa, Carteziusa; jer su mnogi od onih koji su pripadali ranijoj skolastici, pali kao žrtva, da tako kažem, Carteziusova načina razmišljanja. Ne kažem da su postali filozofi. - Te stvari su se promijenile, a kada ljudi počnu misliti u tom smjeru, onda stvari koje su velike gluposti postaju same po sebi razumljive; jer Descartes kao što znate, dolazi do rečenice: *cogito ergo sum* – mislim, dakle jesam.

Dragi moji prijatelji, nebrojeni pronicljivi mislioci držali su ovo kao istinu: mislim, dakle jesam. Posljedica toga je, od jutra do večeri: mislim, dakle jesam. Zaspem, ne mislim, dakle nisam. Opet se budim: mislim, dakle jesam. Zaspem, pa pošto ne mislim, nisam. - A nužna posljedica je: čovjek ne samo da zaspi, nego prestaje biti kad zaspi! Ništa nije manje prikladno kao dokaz za postojanje ljudskog duha od tvrdnje: mislim, dakle jesam. Ipak, u dobu duše svijesti, ovaj princip se počeo smatrati standardnim.

Danas, kada se ukazuje na ovakve stvari, to je kao svetogrđe – ne možemo si pomoći. Ali povrh svega, reći ću vam vrstu razgovora koji nije povijesno zabilježen, ali koji se, među ostalim činjenicama, može saznati duhovnim istraživanjem, razgovor koji se vodio između starijeg dominikanca i mlađeg dominikanca, i to je bilo nekako kako slijedi.

Mlađi kaže: mišljenje obuzima ljude. Mišljenje – sjena stvarnosti – obuzima ljude. U davna vremena, mišljenje je uvijek bilo posljednje otkrivenje živog duha odozgo. Sada je to ono što je zaboravilo ovaj živi duh odozgo, sada se doživljava kao obična sjena. Istina – rekao je mlađi – ako netko vidi sjenu, onda ova sjena ukazuje na stvarnost: stvarnost je već tu! - Dakle, nije osporavao mišljenje kao takvo, već činjenicu da je čovjek izgubio živi duh u mišljenju.

Stariji je rekao: u mišljenju – jer ljudsko biće s ljubavlju skreće svoj pogled na vanjsku prirodu i prihvaća otkrivenje kao otkrivenje, a ne pristupajući objavi mišljenjem – u mišljenju ponovno se mora pronaći zemaljska stvarnost umjesto ranije nebeske stvarnosti. Što će se dogoditi? – rekao je mlađi. Hoće li europsko čovječanstvo biti dovoljno snažno da pronađe ovu zemaljsku stvarnost misli, ili će biti slabo pa će izgubiti nebesku stvarnost misli?

U ovom dijalogu leži sve što i danas može vrijediti u odnosu na europsku civilizaciju. Jer nakon tog prijelaznog razdoblja sa zamračenjem vitalnosti mišljenja, koje je tada bilo, mora se ponovno postići živo mišljenje, inače će čovječanstvo ostati slabo i izgubiti vlastitu stvarnost nad stvarnošću mišljenja. Zato je bilo potrebno da antropozofski pokret od početka našeg božićnog impulsa bezrezervno govori u obliku živog mišljenja. Inače ćemo sve više dolaziti do točke gdje se ono što se tu i tamo zna – da ljudsko biće ima fizičko, etersko i astralno tijelo – shvaćati smo oblicima mrtvog mišljenja. Ali to se ne smije shvaćati oblicima mrtvog mišljenja, jer je to tada zapravo iskrivljena istina, a ne sama istina.

To je ono što sam danas htio okarakterizirati. Moramo steći interes, težnju da idemo izvan obične povijesti koja se može i mora čitati u živom duhu, ovu povijest treba sve više njegovati u antropozofskom pokretu. Danas, dragi moji prijatelji, želio sam staviti pred vaše duše, takoreći, konkretne okvire našeg programa u ovom smjeru. Neke su stvari izrečene aforistički, ali kontekst u ovim aforizmima postat će vam jasan ako pokušate slijediti ono što se željelo reći manje intelektualno nego da to osjetite cijelim bićem, tako da je sve više i više ono što se govori i što se čuje unutar naših krugova nošeno duhovnošću.

Trebamo obrazovanje za duhovno slušanje, tada ćemo razvijati duhovnost među sobom. Želio sam danas potaknuti taj osjećaj, ne da održim sustavno predavanje, nego da više-manje progovorim vašim srcima – doduše s osvrtnom na sve vrste duhovnih činjenica.

Predavanje 4 srpnja 1924

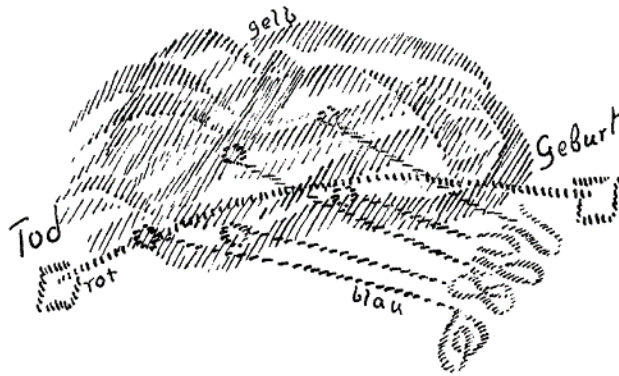
II

S izvornika preveo: Sead Muhamedagić

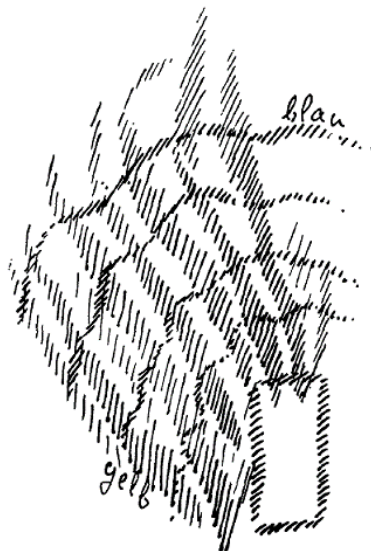
U Zagrebu, lipnja 1984

Danas ću naznačiti još nešto o tome kako se karmičke pripravne snage dalje razvijaju u čovjeku nakon što prođe kroz vrata smrti. Ovdje nam valja poći od predodžbe po kojoj je za običnu svijest stvar u tome da se oblikovanje karme i ono općenje sa svijetom što ga možemo nazvati karmičkim u čovjeku, odigrava više instinktivno. Vidimo kako životinje instinktivno postupaju. I upravo takve riječi kao što je instinkt, koje se vrlo često upotrebljavaju unutar i izvan znanosti, obično se koriste na posve neodređen način. Ne ulaže se nikakav trud da se pod time predoči nešto jasnije. Što je zapravo kod životinja ono što se zove instinkt?

Znamo da životinje imaju grupnu dušu. Životinja, takva kakva jest, nije cjelovito zaokruženo biće, već iza toga stoji grupna duša. Pa kojem svijetu onda pripada grupna duša? Tu pak valja odgovoriti na pitanje: gdje nalazimo grupne duše životinja? Ovdje u fizičko-osjetilnom svijetu, grupne duše životinja ovdje ne nalazimo. Tu su samo pojedine individualne životinje. Grupne duše životinja nalazimo tek kad bilo inicijacijom ili pak običnim tijekom ljudskog razvoja između smrti i novoga rođenja, uđemo u posve drukčiji svijet što ga čovjek prijeđe između smrti i novoga rođenja. Među bićima s kojima smo tada zajedno i među kojima su na sreću i ona koja sam naveo, nalazimo i ona s kojima se izrađuje karma: grupne duše životinja. Životinje koje su na ovoj Zemlji postupaju – ukoliko to čine instinktivno – iz pune svijesti tih grupnih duša. Tako si, dragi prijatelji, možete predočiti kako – ukoliko je to shematski prikazano – ovdje imamo svijet u kojemu živimo između smrti i novoga rođenja [žuto] – djeluju snage koje izlaze od grupnih duša životinja [plavo]. One su također unutra. Tu na ovoj Zemlji nalazimo pojedine životinje koje djeluju tako što su u stanovitu smislu vučene nitima koje idu ka grupnim dušama što ih nalazimo u carstvu između smrti i novoga rođenja. To je instinkt.

Sasvim je naravno da materijalistički svjetonazor ne može objasniti instinkt, jer je instinkt radnja koja izlazi iz onoga što primjerice u mojoj knjizi *Teozofija* i u mojoj *Tajnoj znanosti*, nalazite označeno kao zemlja duhova. Kod čovjeka je to drukčije. I čovjek ima instinkt; no on, dok je ovdje na Zemlji, ne postupa po tom instinktu iz ovoga svijeta nego iz svog ranijeg zemaljskog života, izvan vremena, iz niza ranijih zemaljskih života [crveno]. Kao što duhovni svijet na životinje djeluje tako da instinktivno postupaju, tako i ranija čovjekove inkarnacije djeluju na kasnije inkarnacije, pa se tako karma naprosto izivljuje shodno instinktu. No to je duhovni instinkt. To je instinkt koji djeluje unutar čovjekovog 'Ja'. I kad se pogled usmjeri baš na to, bit će upravljen na apsolutno neprotuslovno sjedinjenje ovog djelovanja po instinktu s ljudskom slobodom. Sloboda djeluje iz onog područja iz kojega životinje instinktivno djeluju: iz carstva duhova.

No danas se za nas daleko više radi o tome kako se taj instinkt pripravlja kad čovjek ide kroz vrata smrti. Ovdje, u zemaljskom životu, karmičko je doživljavanje upravo instinktivno. Ono se takoreći odigrava pod površinom svijesti. U trenu u kojem smo prošli kroz vrata smrti sve ono što smo isprva doživjeli na Zemlji objektivno nam se posvješćuje tijekom nekoliko dana. Imamo to pred sobom u slikama što se stalno uvećavaju. S time što tu promatramo usko je povezano također

i ono što se instinktivno odigralo u karmičkom djelovanju, pa tako, kad čovjek korača kroz vrata smrti, a život se uz stalno uvećavanje [žuto] odigrava pred njegovim pogledom, sa svim time ide i ono što mu je bilo samo instinktivno, ali ne i posviješteno – čitavo karmičko tkivo [plavo]. To čovjek ne vidi odmah, prvih dana nakon smrti. No on svakako u živom obliku vidi ono na što u blijedom sjećanju samo baci pogled. On primjerice vidi da je unutar toga nešto drukčije od obična sjećanja. I kad se tada inicijacijskim pogledom nazre što to čovjek ima pred sobom, može se zaključiti sljedeće.

Sam čovjek koji je umro i za vrijeme zemaljskog života imao običnu svijest, vidi ono što kao svoj zemaljski život ima pred sobom u obliku moćne panorame. On to takoreći vidi sprijeda [plavo]. Inicijacijskim pogledom možemo to gledati s druge strane – straga [žuto]. Tada odatle izniče mreža karmičkih suodnosa koji su najprije nastali iz misli što su za vrijeme zemaljskog života živjele u volji.

No sada se odmah, dragi moji prijatelji, pridružuje nešto drugo. Često sam vam to naglašavao: misli što ih se tijekom svjesnog života svjesno proživi, mrtve su; one pak misli koje su utkane u karmu i onda odatle dolaze – one su žive te tako nakon unatražnog promatranja života izniču žive misli. I onda je silno značajno i bitno to što sada stižu bića treće hijerarhije i primaju ono što tu, rekao bih, izniče sa stražnje strane promatranja života. Sinovi života (angeli), ognjeni duhovi (archangeli) i duhovi ličnosti (archai) u stanovitu smislu usisavaju ono što tu izniče; oni to udišu. To se zbiva u vrijeme tijekom kojega se čovjek životno uspne do na kraj Mjesečeve sfere. On tako stupa u tu Mjesečevu sferu te započinje unatražno koračanje kroz život koje traje trećinu vremena što ga je proživio na Zemlji; ili točnije: koje traje onoliko koliko je trajalo vrijeme što ga je čovjek na Zemlji proveo spavajući.

Već sam vam češće, dragi prijatelji, prikazivao kako se zbiva taj unatražni život. No najprije se možemo zapitati: dok je čovjek u običnom snu, kakav je tada u odnosu na stanje u kojemu je neposredno nakon smrti? Gledajte, dakle! Kad čovjek dospije u običan san, on je kao duhovno-duševno biće samo u svom Ja i u svojem

astralnom tijelu. Svoje etersko tijelo on nema uza se. Ono je ostalo u postelji. Stoga i misli bivaju beživotne, nemaju nikakva načina djelovanja – slike su. Sada kad čovjek ide kroz vrata smrti, uzima on sa sobom najprije svoje etersko tijelo koje se uvećava, te tako ima u sebi ono oživljujuće ne samo za fizičko biće, nego također i za misli. Misli mogu postati žive po tome što je čovjek uzeo sa sobom svoje etersko tijelo koje odvajanjem odnosi žive misli i čovjeka k milosnom prihvaćanju što ga vrše anđeli, arhanđeli i arhaji.

To je, rekao bih, prvi čin što se odigrava u životu između smrti i novoga rođenja: dolaženje na onu stranu praga smrti, kako bi ono što se odvaja od čovjeka, što je povjereno čovjekovu eterskom tijelu koje je u rastvaranju, primila bića treće hijerarhije. I mi kao ljudi izričemo dobru, lijepu i veličanstvenu molitvu kad o svezi života sa smrću ili o nekom preminulom mislimo tako da kažemo:

Anđeli, arhanđeli, arhaji, u eterskom tkanju,
primaju sudbinsku mrežu određenog čovjeka.

Na taj način gledamo spram duhovnog činjeničnog stanja. Ponešto ovisi i o tome promišljaju li ljudi duhovna činjenična stanja ili ne, prate li mrtve samo mislima koje ostaju na Zemlji, ili ih na njihovu daljnjem putu prate mislima koje su odslici onoga što se događa u onom svijetu u koji je pokojnik stupio.

Ta to je ono, dragi prijatelji, što se za današnju inicijacijsku znanost čini tako silno poželjnim: da se unutar zemaljskog života misli ono što je odslik zbiljskog duhovnog događanja. Isključivim promišljanjem teorija, pukim mišljenjem o tome da čovjek ima više članova, nabrojanjem tih viših članova još uvijek nije uspostavljena nikakva povezanost s duhovnim svijetom. Takva povezanost s duhovnim svijetom uspostavljena je tek mišljenjem o realnostima koje se u njemu zbivaju. Stoga bi srca nanovo trebala moći čuti ono što su čula srca u vrijeme starog inicijacijskog doba u starim misterijima, kada se onome koga se iniciralo upečatljivo dovikivalo: sudjeluj u sudbinama mrtvih! No od toga je preostala riječ koja je postala više-manje apstraktna: 'memento mori', riječ koja na sadašnjeg čovjeka ne može tako duboko djelovati upravo stoga što je postala apstraktna, ne šireći svijest prema življenju životu od onoga koji je tu u svijetu osjetila.

I što je tu primanje ljudske sudbinske mreže od strane anđela, arhanđela i arhaja? Ono se odvija tako da se javlja dojam kako to živi i tka u plavoljubičastoj eterskoj atmosferi. To je, dakle, tkanje i življenje u plavoljubičastoj eterskoj atmosferi.

I kad se etersko tijelo rastvori, tj. kad anđeli, arhanđeli i arhaji udahnu misli, tada nakon nekoliko dana čovjek uđe u taj unutrašnji život – kako sam to već opisao.

Svoja djela, voljne impulse, misaone pravce doživi čovjek tada onako kako je sve to djelovalo u drugim ljudima kojima je učinio ma kakvo dobro ili zlo. On se posvema uživljava u naravi drugih ljudi, ne živeći u svojoj vlastitoj ćudi. S jasnom sviješću da je on ono što s tim stvarima ima nekakve veze proživljuje on doživljava što su se dogodili u dubinama duša drugih ljudi s kojima je stupio u karmičku povezanost – kojima je općenito priuštio bilo što u dobrom ili lošem smislu. I tada se iznova pokazuje kako se na koncu prihvaća ono što čovjek na taj način doživljava. On to doživljava u punoj zbilji, u zbilji koju sam čak morao prikazati još stvarnijom od osjetilne zbilje između rođenja i smrti. Čovjek, dakle, doživljava realnost u kojoj, rekao bih, stoji punokrvnije negoli ovdje u zemaljskom svijetu.

Pogleda li se to opet pogledom inicijacijskog naziranja s druge strane, vidimo kako se to što čovjek ovdje doživljava uključuje u bitnost, u realnost duhova mudrosti, pokreta i oblika. Oni usisavaju negativu ljudskih čina, prožimljući se njome. I taj pogled, pogled iniciranoga, koji promatra tu divotu u kojoj duhovi oblika (exusiai), duhovi pokreta (dynamis) i duhovi mudrosti (kyriotetes) usisavaju slijed ljudskih čina pretvorenih u pravednost – taj pogled onoga tko ga posjeduje premješta u svijest po kojoj on zna da je u središtu Sunca, a time i u središtu planetnog sustava. Iz Sunčeve perspektive gleda on na ono što se zbiva, te tako vidi lila obojeno tkanje i življenje; on vidi kako duhovi oblika, pokreta i mudrosti usisavaju ljudska djela pretvorena u pravednost u tkanju i življenju svjetloljubičaste, lila obojene astralne atmosfere.

Tu, dakle, nalazimo istinu da je pogled na Sunce onako kako se prikazuje zemaljskom čovjeku pogled samo s jedne strane, s periferije. Iz središta se Sunce pojavljuje kao polje na kojem se događa duhovno djelovanje duhova oblika, kretanja i mudrosti. Sve je tu duhovni čin, duhovni događaj. Tu, rekao bih, nalazimo stražnju stranu slika zemaljskog života što ih ovdje doživljavamo između rođenja i smrti. I opet, nastojmo misliti na pravi način o onom što se tu gore događa, uobličavajući misli tako da u pravom značenju uzmemo riječ što se obično upotrebljava za uminuće, prolaženje, uvenuće, uništavanje. Imamo riječ 'biće' kao i riječ 'davanje'. Kada kažemo 'otpuštanje' (tj. opraštanje, njem. vergeben, op. prev.), onda to znači 'predanje' (njem. hingeben, op. prev.). To samo u igri karata znači nešto drugo, ali u narodnom jeziku je to 'predanje'. Kada kažemo 'rasplinuti se' (preneseni smisao njem. glagola verwesen, op. prev.), to znači biće odvesti onamo. S tom sviješću tvorimo rečenicu:

U duhovima oblika (exusiai), kretanja (dynamis) i mudrosti (kyriotetes), u
astralnom osjećaju kozmosa, rasplinjuju se
pravedne posljedice čovjekova zemaljskog života.

I nakon što je to dovršeno, nakon što je čovjek iza smrti proživio trećinu zemaljskog života te se ponovno osjeća prisutnim u ishodištu zemaljskog života kao i u duhovnom prostoru, u trenutku pred svoj ulazak u zemaljski život-, upravo tada možemo reći, čovjek kroz središte Sunca ulazi u istinsku zemlju duhova. U njoj se zemaljska djela, pretvorena u pravedno, uvrštavaju u djelatnost prve hijerarhije. Ona tada dopijevaju u područje duhova ljubavi (seraphim), duhova harmonija (kerubim) i duhova volje (thrones). Čovjek tada ulazi u carstvo u kojemu, nakon što je u njemu, otprilike osjeća ovako: ono što se na Zemlji po meni dogodilo, uvrštavaju u svoje djelatno biće duhovi ljubavi, harmonija i volje.

Imajte, dragi prijatelji, na umu: o onome što se s preminulim zbiva u daljnjem životu nakon smrti mislimo ispravno, ako se usmjerujemo na sljedeću misao: ono što je on ovdje na Zemlji uplitaio u sudbinsku mrežu, najprije prihvaćaju sinovi života (anđeli), ognjeni duhovi (arhanđeli) i duhovi ličnosti (arhaji). Oni to odnose u sljedeće razdoblje između smrti i novoga rođenja, u područje duhova oblika, pokreta i mudrosti. Potom ih obavijaju bića prve hijerarhije i tako se u tom obavijanju, u umatanju u djelatno biće, čovjekovo djelovanje na Zemlji uvrštava u djelovanje duhova volje, harmonija i ljubavi. I opet mislimo ispravno, ako prvoj i drugoj rečenici dodamo i treću:

U duhovima volje (thrones), harmonija (kerubim) i ljubavi (seraphim) uskrsavaju kao njihova djelatna bića pravedna obličja čovjekova zemaljskog života.

I tako, upravimo li inicijacijski pogled put onoga što se neprestano događa u duhovnom svijetu, vidimo pred sobom ljudsko bavljenje na Zemlji s karmičkim instinktima, s onim što se odvija kao sudbinsko tkivo – tkivo koje je više-manje slično misaonom tkivu. No usmjerimo li pogled gore u duhovne svjetove, vidjet ćemo kako se ono što su nekoć bila ljudska zemaljska djela te je prošlo kroz sinove života, ognjene duhove, duhove ličnosti, oblika, pokreta i mudrosti, prihvaća i tamo gore u vidu nebeskih djela širi do duhova volje, harmonija i ljubavi.

1. Sinovi života, ognjeni duhovi i duhovi ličnosti, u eterskom tkanju, primaju sudbinsku mrežu čovjekovu.
2. U duhovima oblika, pokreta i mudrosti, u astralnom osjećaju kozmosa, rasplinjuju se pravedne posljedice čovjekova zemaljskog života.
3. U duhovima volje, harmonija i ljubavi, uskrsavaju kao njihova djelatna bića, pravedna obličja čovjekova zemaljskog života.

To je, dragi prijatelji, u sadašnje vrijeme značajan, beskrajno značajan i silno uzvišen činjenični niz. I tako sada u otpočelo Mihaelovo doba, u ovom povijesnom

trenutku mogu biti promatrani čini onih ljudi koji su ovdje na Zemlji živjeli prije isteka Kalijuga-razdoblja te 80tih i 90tih godina prošlog stoljeća. Ono što je nekoć bilo među ljudima prihvatili su sada duhovi volje, harmonija i ljubavi. No za taj niz činjenica nikada nije postojao toliki duhovni svjetlosni kontrast kakav je u sadašnje vrijeme.

Kada se 80tih godina prošloga stoljeća pogled upravljao gore i kad se vidjelo kako su revolucionari sredine 19. st. po svojim djelima bili u stanovitu smislu gore uvršteni od strane duhova volje, harmonija i ljubavi, ustanovilo se tada da se nad sredinom 19. st. nadvilo nešto tame. Rasvijetlilo se tek nešto malo u pogledu onoga što se potom vidjelo pri prijelazu u carstvo duhova ljubavi, duhova harmonija i duhova volje.

I kada sada bacimo pogled unatrag, na ono što se pod konac 19. st. u vidu ljudskih djela odigralo u međuljudskim odnosima, nakon što se na svršetku Kalijuga-razdoblja donekle jasno moglo vidjeti što se tu zbivalo i prozreti ono što se među ljudima toga razdoblja sudbinski odigralo, vidimo kako nam to najednom sve iščezava te ono što je iz toga nastalo gledamo u nebu obasjano silno blještećim svjetlom.

No to ne osvjedočuje ništa drugo doli golem značaj onoga što se tu zapravo zbiva prelaženjem ljudskih zemaljskih djela u nebeske čine duše u sadašnjosti. Jer, ono što čovjek doživljava kao svoju sudbinu, kao svoju karmu, odigrava se za njega, u njemu i oko njega od zemaljskog k zemaljskom životu. Ono pak što se još odvija u regiji nebeskih svjetova kao posljedica onoga što je ovdje na Zemlji doživio i načinio – sve to neprestano i nadalje djeluje u povijesnom oblikovanju zemaljskog života. To se odigrava u onome čime čovjek ovdje na Zemlji ne ovladava kao pojedinac.

Uzmite, dragi prijatelji, rečenicu koja slijedi, samo u njenoj punoj težini. Pojedinac doživljava svoju sudbinu. Kad dva čovjeka zajedno djeluju, već nastaje nešto posve drukčije od ispunjavanja sudbine jednoga ili drugoga od njih. Između oba čovjeka odvija se nešto što proizlazi iz onoga što svaki doživi kao pojedinac. Za običnu svijest isprva nije ni uočljiv nikakav suodnos između onoga što se tu odigrava među ljudima i onoga što se zbiva gore u duhovnim svjetovima. Samo kad se u fizičko-osjetilni svijet prizove djelovanje Duha Svetoga, kad ljudi svoje fizičko-osjetilne čine svjesno preoblikuju tako da oni istodobno budu čini u duhovnom svijetu, uspostaviti će se takav suodnos.

No sve to što se među ljudima događa na širem planu jest i nešto drukčije od onoga što pojedinac doživljava kao sudbinu. Sve to što nije tek pojedinačna ljudska sudbina nego biva uzrokovano zajedničkim mišljenjem i osjećanjem, zajedničkim

čuvstvovanjem i postupanjem ljudi na Zemlji u povezanosti je s onim što tamo gore čine duhovi ljubavi, harmonija i volje. I u to se s obzirom na te ljude ulijevaju ljudska djela kao i pojedinačni ljudski zemaljski životi.

Daljnji prizor koji se prostire pred pogledom iniciranoga od osobite je važnosti. Gledajmo gore! Tako se danas pokazuje nebeski posljedak onoga što se krajem 70tih te tijekom 80tih i 90tih godina prošloga stoljeća odigralo ovdje na Zemlji. Tako je kao kad bi silna duhovna kiša pala na Zemlju, ovlažila ljudsku dušu i pokrenula je put onoga što među ljudima u stanovitu smislu povijesno nastaje.

I tu ponovno možemo vidjeti kako u živim odslicima misli zaobilazno kroz duhove ljubavi, harmonija i volje danas živi ono što su ljudi ovdje na Zemlji činili zadnjih tridesetak godina prošlog stoljeća. Kad sve to promotrimo, često nam je uistinu tako da sasvim jasno otprilike uočavamo ovo: razgovaramo danas s jednim čovjekom; ono što on na osnovi općeg mišljenja kaže nekom, što ne dolazi od njegovih vlastitih emocija i impulsa, nego on to kaže nekom zato što je pripadnik ovog vremena, često nam se čini kao da je u vezi s onim ljudima koji su živjeli 70tih, 80tih i 90tih godina prošlog stoljeća. Doista je tako kao da nekog današnjeg čovjeka vidimo u nekakvoj skupštini duhova okružena stanovitim ljudima koji se oko njega trude, ali su samo s neba spuštene slike onoga što su ljudi živjeli u posljednjoj trećini prošloga stoljeća. I tako doista na duhovni način utvare, rekao bih vrlo realne sablasti ranijeg razdoblja prelaze u kasnije razdoblje. To je jedno od onih finih generalnih djelovanja karme koja su prisutna u svijetu, ali ih često ne zapažaju ni najokultniji okultisti. Nekome tko danas kaže nešto neosobno, nešto stereotipno često bismo htjeli promrmljati u uho: to ti je rekao ovaj ili onaj s kraja 19. stoljeća!

Tek tako život postaje cjelina. I opet se o vremenu što je započelo svršetkom Kalijuga-razdoblja mora reći da se razlikuje od svih ranijih povijesnih razdoblja. Razlikuje se po tome što doista ona ljudska djela koja su učinjena za vrijeme posljednje trećine 19. stoljeća na prvu trećinu ovoga stoljeća imaju najveći zamislivi utjecaj.

Kažem ovo, dragi prijatelji, želeći time označiti nešto što je daleko od ma kakve uporabe praznovjernih riječi; kažem to kao nešto što se izriče s punom sviješću o tome da se izgovara egzaktna činjenica. Nikada nisu tako očito među ljudima krstarile utvare iz nekog prethodnog vremena kao što je to slučaj u sadašnjosti. I ako ljudi te utvare danas ne opažaju, to nije stoga što živimo u mračnom razdoblju, nego zato što su ljudi još uvijek zaslijepljeni svjetlom razdoblja svjetlosti. Stoga je i to što se među nama dogodilo djelovanjem utvara iz prošloga stoljeća nešto nadasve plodonosno za ahrimanske ljude. Ahrimanski ljudi djeluju danas na osobito

loš način, a da to ostali ljudi ni ne primjećuju. Oni što više tih utvara iz prošlog stoljeća nastoje, rekao bih, ahrimanski galvanizirati i navesti ih na to da utječu na ljude sadašnjosti.

Ovom ahrimanskom obilježju našega doba ne može se ničim udovoljiti bolje nego da se uza sve što se događa stvaraju popularna udruženja na račun zabluda prošloga stoljeća koje su za upućene već odavno izbljedjele ideje. Laici nikada u jednom vremenu nisu tako jako popularizirali zablude prethodnog doba kao u današnje vrijeme. I već se može reći: nastoji li se upoznati bit ahrimanskih djela, to je danas moguće posvuda gdje se posjećuju skupovi koji su djelatni iz obične svijesti. Danas imamo mnogo prilika upoznati ahrimanizam u svijetu, jer djeluje izvanredno snažno. I on je taj koji na ovoj zaobilaznici – kako sam to danas prikazao – zadržava ljude od toga da poput onoga što se upravo javlja u antropozofiji, u svoje srce, u svoju dušu, prime nešto što mora iznova doći na vidjelo, jer toga tamo jednostavno nije bilo. Ljudi su već zadovoljni kad ono što se nanovo javlja u antropozofiji mogu poistovjetiti s bilo kojim starim izričajem. Treba samo vidjeti kako su ljudi zadovoljni kad u bilo kojem mom predavanju naiđe nešto o čemu netko onda može reći: vidiš, pa to stoji i u jednoj staroj knjizi. No u njoj je to ipak sasvim drukčije, iz posve drukčije svijesti. Tako smo malo odvažni primati ono što raste na tlu sadašnjosti, osjećajući se radije smireni kad nešto takvo možemo iznijeti iz prošlosti.

Baš to svjedoči nam kako jako impulsi prošlosti djeluju na sadašnje ljude i kako se ljudi sadašnjosti osjećaju smireni kad ti impulsi prošlosti djeluju na njih. To dolazi upravo odatle što 19. st. još uvijek tako jako djeluje na 20. st. Budući promatrači suvremene povijesti čovječanstva, koji će prikazivati duhovno, dok mi danas prikazujemo samo iz dokumenata – ti promatrači prije svega će imati da prikažu ono što se nalazi u riječima: pogledamo li na početak 20. st., na prva tri desetljeća, većinom nam sve to izgleda kao da je učinjeno po djelovanju kontura ljudskih djela s kraja 19. st.

I ako ovdje smijem izgovoriti nešto što doista nije mišljeno politički – politika iz našeg Antropozofskog društva mora posvema izostati –, ako, dakle, smijem ovdje, dragi prijatelji, reći nešto što jednostavno treba okarakterizirati činjenice, onda je to sljedeće: možemo promatrati djela koja preokreću svijet – događaje mislim, jer to nisu bila djela –, ali osobito one događaje koji što su potresali svijet u drugom desetljeću 20. st. Već je više puta izrečeno da je postalo trivijalno reći da se zapravo tijekom čitava vremena o kojem se piše povijest nije dogodilo nešto što bi svijet uzdrimalo u tolikoj mjeri. No zar ljudi u te događaje koji tako snažno potresaju svijet nisu uključeni tako kao da u njima ni nemaju udjela? Ide se kojekuda. Tako je kao da su se takvi događaji odigrali izvan ljudi, kao da ljudi u tome uopće ne sudjeluju.

Gotovo svakog čovjeka kojeg danas sretnemo valjalo bi pitati: jesi li sudjelovao u događanju drugog desetljeća 20. st.? I tek kad stvar promotrimo sa drugog stanovišta: kako se bespomoćno ljudi izuzimaju, kako beskrajno bespomoćno, bespomoćno u sudovima, u postupcima! Ministarski portfelji nisu nikad zauzimani s takvim teškoćama kao u ovo doba. Mislite samo na to kako je kuriozno to što se u tom pravcu zapravo događa, kako su bespomoćni ljudi u onom što se tu odigrava. Tako i dolazimo na to da istaknemo pitanje: pa tko tu zapravo nešto čini? Tko je u to uključen? Oni koji su u to uključeni, dragi prijatelji, u većoj su mjeri od ljudi našega doba ljudi iz posljednje trećine 19. st. Snage njihovih sjena vidimo djelatne u svemu.

Vidite, to je tajna našeg vremena. Htjelo se reći: nikad neki pokojnici nisu bili tako moćni kao što su to oni iz posljednje trećine 19. st. I to je jedan aspekt svijeta. Kad s obzirom na duhovni sadržaj promotrimo odgovarajuće stvari u pojedinačnim slučajevima, ipak dolazimo do nečeg posve čudnoga.

Za mene se radilo o tome da li bih prilikom nove naklade mojih spisa pisanih u zadnja tri desetljeća prošloga stoljeća trebao ponešto izmijeniti. Oni koji su priprosti filistri sadašnjosti kažu: sve se obnovilo; znanstvene teorije i hipoteze od nekada odavno su odbačene pojave. No promatra li se stvar sa realnog stanovišta, ništa se ne može mijenjati, jer se zapravo iza svakoga tko danas piše neku knjigu ili govori s učene propovjedaonice u sjenovitoj slici krije još netko. I tako još uvijek govore Du Bois-Reymond, Helmholtz, Haeckel – oni, dakle, koji su govorili u ono vrijeme: u medicini Oppolzer, Billroth itd. To je nešto od tajne sadašnjosti. Stoga inicijacijska znanost kaže: nikada mrtvi nisu bili tako moćni kao u naše doba.

To je ono što sam htio uvrstiti u ova razmatranja o karmi.

Predavanje 6 srpnja 1924

III

Vidjeli smo kako razmatranja karme, u kojoj je zatvorena ljudska sudbina, vodi od najudaljenijih krajeva kozmosa, od zvjezdanih svjetova, do najintimnijih iskustava ljudskog srca, utoliko što je to srce izraz svega što čovjek osjeća da mu se događa u vezi s njegovom zemaljskom egzistencijom. Stalno iznova, kada želimo suditi iz dubljeg razumijevanja karmičkih veza, od nas se traži da pogledamo ova dva područja egzistencije, koja su tako udaljena jedno od drugog. Doista treba reći: što god netko smatrao, bilo da se radi o prirodi, ili konfiguraciji ljudskog razvoja u povijesti, ili životu nacija, ništa od toga ne vodi toliko visoko u kozmos kao razmatranje karme. Ovo razmatranje karme, općenito, skreće našu pozornost na vezu ljudskog života, ostvarenog ovdje na Zemlji, i onoga što se događa u prostranstvu svijeta. Vidimo ovaj ljudski život kako se odvija na Zemlji, dosežući svoju granicu u određenom kontekstu, oko otprilike sedamdesete godine. Ono što je izvan toga zapravo je dar milosti života. Ono što je ispod je pod karmičkim utjecajem; i morat ćemo to razmotriti.

Ali čovjek može – već smo to dotakli s raznih gledišta u raznim razmatranjima – u ljudskom životu na Zemlji računati na oko sedamdeset i dvije godine. Gledano u odnosu na pozadinu tajni kozmosa, sedamdeset i dvije godine su izvanredan broj, čije značenje vam sine tek kada, mogu reći, razmislite o kozmičkoj tajni ljudskog života na Zemlji. Već smo opisali što je zapravo zvjezdani svijet s duhovne točke gledišta. Kada uđemo u novi život na Zemlji, vraćamo se, da tako kažemo, iz svijeta zvijezda u život na Zemlji. I tada se primjećuje kako se stara gledanja, čak i ako se tradicionalno ne vežemo za njih, jednostavno ponovno pojavljuju čim se pristupi odgovarajućem području uz pomoć današnjih duhovnih istraživanja. Vidjeli smo kako razne zvijezde, poput zvijezda stajaćica, sudjeluju u ljudskom životu, u onome što prožima ljudski život ovdje na Zemlji. Na kraju, kada smo proživjeli život koji nije zapeo previše rano, živjeli barem polovicu zemaljskog vremena, može se reći: ljudsko biće, kada dolazi iz duhovno- kozmičkih prostranstava u zemaljsko postojanje, uvijek dolazi s određene zvijezde. Može se ići tim smjerom, i to nije neobjektivno, već naprotiv sasvim precizno, kada kažemo da će čovjek jednog dana imati 'svoju zvijezdu'. Određena zvijezda, zvijezda stajaćica, čovjekov je duhovni dom.

Ako ono što je doživljeno izvan prostora i vremena, između smrti i novog rođenja, pretvorite u svoju prostornu sliku, tada morate sebi reći: svaki čovjek ima svoju zvijezdu, koja je odlučujuća za ono što radi između smrti i novog rođenja, a dolazi iz smjera određene zvijezde. - Tako da si možemo predočiti ideju: ako pogledamo cjelokupnu ljudsku rasu koja nastanjuje Zemlju, ako pogledamo na Zemlju i prođemo kroz kontinente, naći ćemo te kontinente naseljene ljudima koji su

trenutno utjelovljeni. Ostali ljudi – gdje ih nalazimo u kozmosu? Kamo moramo gledati u kozmosu ako pogled svoje duše želimo usmjeriti na njih, nakon što su tamo proveli neko vrijeme nakon što su prošli vrata smrti? U pravom smjeru gledamo kada gledamo u zvjezdano nebo. To su duše – barem su to smjerovi koji nam omogućuju da pronađemo duše – koje su između smrti i novog rođenja. Promatramo cijelu ljudsku rasu koja nastanjuje Zemlju kada pogledamo gore- i dolje.

U oblasti planeta nalazimo samo one koji su tek na putu od tamo, li na putu onamo. Ali ne možemo govoriti o ponoćnom satu postojanja između smrti i novog rođenja, bez razmišljanja o nekoj zvijezdi, na kojoj onda, u određenom smislu, ali uzimajući u obzir ono što sam rekao o zvjezdanim bićima, čovjek obitava između smrti i novog rođenja. Dragi prijatelji, kada se onda približimo kozmosu s takvim znanjem: tamo su vani zvijezde, znakovi svjetova, iz kojih svijetli i svjetluca prema nama život duše onih koji su između smrti i novog rođenja – tada postajemo svjesni da možemo gledati u zvijezda i zapitati se: kako je sve što vidimo u kozmosu povezano s ljudskim životom? - Tada učimo gledati gore na drugačiji način, gledajući gore u srebrni Mjesec, u blistavo Sunce, u zvijezde koje svjetlucaju noću; sa svim tim se osjećamo sjedinjeni. A to je nešto što bi ljudske duše trebale postići kroz antropozofiju: da se te ljudske duše osjećaju sjedinjene s cijelim kozmosom. Ali tek tada nam sinu određene misterije postojanja.

Dragi moji prijatelji, Sunce izlazi i zalazi, zvijezde izlaze i zalaze. Možemo gledati zalazak Sunca, recimo, u području gdje su određene skupine zvijezda. Možemo pratiti taj prividni kurs, kako se danas kaže, koji zvijezde čine svojom orbitom oko Zemlje; možemo pratiti hod Sunca. Danas kažemo da u tijeku dvadeset četiri sata Sunce kruži oko Zemlje – naizgled, naravno – da zvijezde kruže oko Zemlje. To je ono što mi kažemo, ali to nije baš pravi način za to kazati. Ako stalno iznova pažljivo promatramo tijek zvijezda i Sunca, doznat ćemo da Sunce ne izlazi uvijek u isto vrijeme u odnosu na zvijezde, nego uvijek nešto kasnije; svaki dan malo kasnije dolazi na mjesto gdje je bilo u odnosu na zvijezde prethodnog dana. A onda se ti vremenski isječci, za koje Sunce uvijek zaostaje za hodom zvijezda, zbrajaju, postaju jedan sat, postaju dva sata, postaju tri sata, i konačno postaju jedan dan. I dolazi trenutak kad možemo reći: Sunce je jedan dan zaostalo za zvijezdama.

A sada pretpostavimo da je netko, recimo, rođen prvog ožujka bilo koje godine, i da je živio do kraja svoje sedamdeset druge godine. Svoj rođendan uvijek slavi prvog ožujka jer Sunce kaže da mu je rođendan prvog ožujka. I može ga slaviti tako, jer kroz te sedamdeset dvije godine, Sunce sija, čak i ako napreduje u odnosu na zvijezde, ali uvijek u blizini one zvijezde koja je sjala kad je čovjek stigao na Zemlju.

Ali kad je čovjek poživio sedamdeset dvije godine, prošao je cijeli dan, i on u starosti stiže na mjesto, gdje je Sunce napustilo zvijezdu u koju je ušlo kada je započeo svoj život. I dođe prvi ožujka i rođendan: zvijezde više ne govore ono što govori Sunce. Zvijezde kažu da je drugi ožujak, Sunce kaže da je prvi ožujak: čovjek je izgubio kozmički dan, jer treba sedamdeset dvije godine da Sunce zaostane jedan dan.

I za to vrijeme, dok Sunce može biti u području svoje zvijezde, čovjek može živjeti na Zemlji. Onda, pod normalnim okolnostima, kada Sunce više ne umiruje zvijezdu o njegovoj egzistenciji na Zemlji, kada Sunce više ne kaže njegovoj zvijezdi: on je dolje, a ja ću ti samoinicijativno dati što ti taj čovjek ima za dati, jer za sada ja, pokrivajući te, činim za njega ono što si ti radila između smrti i novog rođenja; ako Sunce to više ne može reći zvijezdi, zvijezda pak poziva čovjeka natrag.

I tu imate događaje na nebu koji su izravno povezani s čovjekovim postojanjem na Zemlji: u misterijima neba vidimo izraženu životnu dob čovjeka. Čovjek može živjeti sedamdeset i dvije godine jer Sunce u tom vremenu zaostane za jedan dan. Tada više ne može umiriti zvijezdu koju je prethodno umirivalo stojeći pred njim, tako da je ponovno postao slobodan za duhovno- duševni rad čovjeka u kozmosu.

Te se stvari zapravo ne mogu razumjeti drugačije nego kada prema njima imamo poštovanje, ono poštovanje koje se u drevnim misterijima nazivalo poštovanjem za ono što je iznad. Jer ovo poštovanje prema onom višem, uvijek nas iznova navodi da pogledamo ono što se događa ovdje na Zemlji u vezi s onim što se događa u moćnom, veličanstvenom zapisu u zvijezdama. Ljudi danas zapravo vode vrlo ograničen život, primjerice, u usporedbi sa životom koji se još vodio na početku trećeg post- atlantskog razdoblja, kada se ljudi nisu ravnali prema onome što su njihovi koraci na Zemlji, već prema onome što zvijezde u kozmosu govore ljudskim životima.

Vidite, kada ste svjesni takvih veza i ako ste u stanju takve veze apsorbirati u svojoj duši s poštovanjem, tada ćete također sebi moći reći: što god da se dogodi ovdje na Zemlji, ima svoj korelat, svoj pandan u duhovnim svjetovima. A zvjezdani zapis izražava vezu između onoga što se ovdje događa i onoga što se – ako govorimo sa zemaljske točke gledišta – dogodilo neko vrijeme ranije u duhovnom svijetu. I zapravo se svako karmičko razmatranje mora uzeti s takvim svetim poštovanjem prema misterijama svijeta.

S takvim svetim poštovanjem, sada pristupimo nekim karmičkim razmatranjima, kojima ćemo se ovdje pozabaviti u doglednoj budućnosti. Uzmimo prvo jednu stvar: ovdje sjedi nekoliko ljudi, dio onoga što se zove Antropozofsko društvo. Ipak, bez obzira na to je li netko sjedinjen s ovim antropozofskim društvom s jačim ili sa slabijim vezama, to je dio ljudske sudbine, a za neke je temeljna, intenzivna sudbina to da su pronašli put u antropozofsko društvo. I dio je produhovljenja koje bi antropozofsko društvo trebalo pronaći od Božićnog zasjedanja, da sve više postane svjesno duhovne i kozmičke osnove takve zajednice kao što je antropozofsko društvo. Iz te svijesti pojedinac može stajati unutar društva.

Stoga je razumljivo da, s odgovornostima koje proizlaze iz Božićnog zasjedanja, sada moramo početi govoriti o karmi antropozofskog društva, o ovoj vrlo kompliciranoj karmi; jer to je opća karma koja proizlazi iz karmičkog odnosa mnogih pojedinačnih ljudi. A ako uzmete u obzir sve što je rečeno u tijeku ovih predavanja o karmi i ono što proizlazi iz drugih veza koje su ovdje razmatrane u svom pravom i dubokom značenju, onda ćete doći do zaključka, dragi prijatelji, da

ono što se ovdje događa, da niz ljudi dođe u antropozofsko društvo kroz svoju karmu, to ću nazvati događajem koji se dogodio tim ljudima prije nego što su ušli u zemaljsko postojanje, a to je opet posljedica događaja koji su se zbili u prethodnim životima na Zemlji.

Ako sada pustite da vam misli lutaju po tome što je potaknuto takvom idejom, tada ćete reći: ova se misao postupno može produbljivati tako da povijest iza Antropozofskog društva izgleda duhovno. No, to se ne može dogoditi na brzinu, može se samo polako i postupno osvijestiti, tako da postane jasno da se djelovanje Antropozofskog društva gradi na temeljima koji su antropozofima apsolutno dostupni. A sada, vidite, prije svega antropozofija je ta koja drži društvo na okupu, antropozofija kao takva. A antropozofiju mora na neki način tražiti svatko tko se pridruži društvu. To ima svoje pred- događaje doživljene – želimo to pratiti samo do te točke – prije nego duše, koje će postati antropozofi, siđu u zemaljsko postojanje.

Ali ako gledate na svijet s određenim uvidom u ono što se zapravo događa, onda se danas mora reći sljedeće: danas u svijetu postoji mnogo ljudi koji se nađu ovdje ili ondje, za koje se mora reći, ako se uzme u obzir njihova povezanost s njihovim pred- zemaljskim postojanjem, doista se mora reći: oni su kroz pred- zemaljsko postojanje bili predodređeni za Antropozofsko društvo a zbog određenih događaja ne mogu pronaći svoj put u njega. - Ima puno više takvih ljudi nego što mislite. Ali to u naša srca postavlja pitanje: koje je predodređenje, koje je predodređenje koje vodi dušu u antropozofiju?

Vidite, prvo bih želio početi s ekstremnim slučajevima; koji nas mogu podučiti kako se karma pokazuje u takvim stvarima. U Antropozofskom društvu pitanje karme postavlja se, moglo bi se reći, za pojedinca na intenzivniji način nego na bilo kojim drugim područjima. Samo želim istaknuti sljedeće: pretpostavimo da se duše koje su trenutno utjelovljene u ljudskom tijelu obično ne vraćaju tako daleko, mogli bi reći uopće ne, da su u prošlim životima na Zemlji mogle nešto iskusiti što ih – pretpostavimo radikalni primjer – dovodi u euritmiju unutar antropozofskog pokreta; jednostavno jer euritmija nije postojala u onim vremenima kada su bile utjelovljene duše koje danas traže euritmiju.

Tada se postavlja goruće pitanje: iz kakve se karmičke pozadine duša može probiti do euritmije? Ali tako je u svim pojedinim područjima života u cjelini: danas postoje duše koje traže put do onoga što daje antropozofija. Kako uspijevaju razviti u smjeru antropozofije ono što su preduvjeti njihove karme iz prethodnih života na Zemlji?

Prije svega to su one duše koje su snažnim unutarnjim intenzitetom vođene prema antropozofiji. Taj intenzitet nije isti za sve, ali postoje duše koje su snažnim unutarnjim intenzitetom tjerane prema antropozofiji, kao da se čini da idu ravno prema antropozofiji i ulaze u neko područje antropozofskog života.

Postoji niz duša koje upravljaju njihovim kozmičkim smjerom jer su posebnom snagom osjećale u prošlim stoljećima, u kojima su proživljavale svoj prethodni zemaljski život, da je kršćanstvo došlo do određene prekretnice. Živjele su u dobu

kada je kršćanstvo uglavnom imalo utjecaj na više ili manje instinktivni život osjećaja, kada se kršćanstvo prakticalo samo po sebi, ali instinktivno, naravno, kada duše nisu postavljale pitanje: zašto sam ja kršćanin? - A kada svoj pogled ponovno okrenemo u 13., 12., 11., 10., 9., 8., stoljeće post- kršćanskog razvoja, posebno na one duše koje su bile pune kršćanstva, koje su urastale u doba svijesti, ali koje su kršćanstvo prije doba duše svijesti upile u čistu dušu, kojima je zasjalo ono što bi duša svijesti trebala donijeti u odnosu na svjetovne stvari.

Tako je njihovo kršćanstvo živjelo, mogu reći, nesvjesno, pa je ušlo u funkcioniranje organizma, da tako kažem, zaobilazeći glavu, što je u mnogočemu živjelo kao pobožno kršćanstvo, ali kršćanstvo koje nije došlo do jasnoće o sebi, koje je pred njih postavilo zahtjev – jer ono što je nesvjesno u jednom zemaljskom životu postaje malo svjesnije u sljedećem – da se postavi pitanje: zašto sam ja kršćanin?

Ali to je dovelo do činjenice – danas o tome govorim kao uvod, ali bit će pojašnjeno dalje – da su takve duše također imale i vezu u životu između smrti i novog rođenja, posebno u prvoj polovini 19. stoljeća, u duhovnom svijetu. I bilo je u prvoj polovici 19. stoljeća sjedinjenja duša u duhovnom svijetu koje su povukle posljedice kršćanstva koje su doživjele ovdje na Zemlji, u sjaju i sveobuhvatno, u sveobuhvatnoj objavi duhovnog svijeta. Osobito u prvoj polovici 19. stoljeća u životu između smrti i novog rođenja bilo je duša koje su nastojale pretočiti u kozmičke imaginacije ono što su osjećale u prethodnom kršćanskom životu. A ono što sam ovdje jednom opisao kao kult, dogodilo se u nadosjetilnom. I u tim kozmičkim imaginacijama, zajedničkom tkanju, bio je sakupljen veliki broj duša, u tim snažnim slikama buduće egzistencije koju je tada trebalo tražiti u promijenjenom obliku tijekom sljedećeg zemaljskog postojanja.

Ali u sve to su bili utkani i teški unutarnji konflikti koji su se odvijali između sedmog i trinaestog ili četrnaestog stoljeća naše ere, koji su bili mnogo teži nego se obično misli. Duše o kojima govorim prošle su kroz to vrijeme. I sve što su prošle utkale su u te moćne kozmičke imaginacije koje je u prvoj polovici 19. stoljeća kolektivno tkao veći broj duša.

Sve kozmičke imaginacije koje su bile ispletene, odvijale su se tako da se s jedne strane ne mogu opisati drugačije nego kao neka vrsta osjećaja čežnje, iščekivanja. Svu ovu razradu moćnih kozmičkih imaginacija, te duše doživljavaju na takav način da u svojim dušama imaju zgusnut osjećaj, u svojim bestjelesnim dušama, ali zgusnut iz mnogo detalja; to je osjećaj koji mogu opisati na sljedeći način: u posljednjem zemaljskom postojanju iskusili smo sklonost Kristu. Duboko smo osjećali misterije koje je tradicija čuvala za kršćane, svete i ozbiljne događaje koji su se zbili u Palestini na početku kršćanske ere. Ali je li pred našim dušama u svoj svojoj slavi, u svom svojem sjaju, stajao ovaj Krist? To pitanje im je bilo na umu. Rekli su: nismo li tek nakon naše smrti čuli kako je Krist s kozmičkih visina sišao na Zemlju kao biće Sunca? Jesmo li Ga doživjeli kao biće Sunca? Ovdje Ga više nema: sjedinjen je sa Zemljom; ovdje postoji samo nešto poput kozmičkog sjećanja na njega. Moramo pronaći svoj put natrag na Zemlju kako bismo imali Krista pred našim dušama. Čežnja za Kristom pratila je ove duše – iz tkanja velikih,

veličanstvenih, kozmičkih imaginacija satkanih s duhovima viših hijerarhija; ta je čežnja pratila ove duše iz pred- zemaljskog postojanja u zemaljsko.

To je nešto što se može doživjeti zadivljujućim intenzitetom u duhovnoj viziji, promatrajući što se događalo u utjelovljenom i ne- utovljenom čovječanstvu kroz 19. i 20. stoljeće. I tu su se s tim dojmovima pomiješale najrazličitije stvari. Jer upravo zato što su duše koje se sada ponovno pojavljuju, u svom osjećaju za Krista, sudjelovale u svemu što se događalo između onih koji su težili kršćanstvu i onih koji su još uvijek bili unutar ideja starog poganstva, kao što je to uglavnom bio slučaj u stoljećima na koja sam se osvrnuo, upravo zbog toga postoji zaista mnogo toga što je prisutno za te duše, što u duši dovodi do mogućnosti, s jedne strane, luciferskih iskušenja, a s druge strane, iskušenja Ahrimana. Jer u karmu, Lucifer i Ahriman, upleću se baš kao i dobri bogovi. To smo već vidjeli.

Pa sve što je utkano u ono što se danas događa u svojim karmičkim učincima mora se detaljno pratiti kako bi se doista slijedili duhovni temelji antropozofskih stremljenja. A ako se Božićno zasjedanje shvaća ozbiljno, to je definitivno vrijeme kada se s određenih stvari može, da tako kažemo, skinuti veo. Ali stvari treba shvatiti s potrebnom ozbiljnošću.

Kao što sam rekao počnimo s radikalnim slučajem. Ostavimo ono što je upravo rečeno na današnjem predavanju u pozadini, tako što ćemo raspravljati o sljedećem.

Vidimo kako ljudske duše kroz svoj odgoj, kroz ono što doživljavaju na Zemlji, pronalazeći put iz pred- zemaljskog postojanja u zemaljsko, koje traže put u antropozofsko društvo, koje su također vrijeme u antropozofskom društvu. Među njima se može dogoditi da upravo što se takva duša pokaže kao revan, često i previše revan, član Antropozofskog društva, kasnije postane njegov najnasilniji protivnik. Pogledajmo karmu u tako ekstremnom slučaju.

Uzmimo ovaj ekstremni slučaj: netko ulazi u antropozofsko društvo, pokazuje se kao revni član; nakon nekog vremena uspijeva ne samo postati protivnik, nego možda i uvredljiv protivnik – to je u biti vrlo, vrlo čudna karma.

Razmotrimo pojedini slučaj. Postoji duša. Osvrćemo se na prijašnje zemaljsko postojanje. Pritom se osvrćemo na vrijeme kada su tu bila sjećanja iz poganskih vremena, što je za mnoge primamljivo, i kada su ljudi pronašli put u ono što se, mogu reći, kao toplina širilo u to vrijeme kao kršćanstvo, što su mnogi primili s određenom površnošću.

Kad se priča o ovakvim stvarima, uvijek se mora biti svjestan da se od svog života na Zemlji mora negdje početi. Svaki život na Zemlji zauzvrat vodi u ranije, tako da naravno postoje neobjašnjivi ostaci koji se mogu nazvati pukim činjenicama. Oni su opet karmičke posljedice još ranijih događaja; ali nekako se mora početi.

Sada se može vidjeti takva duša kakva se nalazi upravo u to vrijeme – pronađena na način koji je mene i druge u društvu prilično duboko dirnuo – nalazi se u tom vremenu na koje sam aludirao, kao svojevrsni propali zlatar, u posjedu spisa,

rukopisa koje je jedva mogla razumjeti, koje je tumačila na svoj način, a onda je eksperimentirala prema uputama, a da zapravo nije imala pojma što radi. Uostalom, uvid u duhovno- kemijske veze nije laka stvar. I tako vidimo ovog eksperimentatora s malom bibliotekom najrazličitijih spisa, koji vode daleko u arapsko- maurske veze, i vidimo kako ta osoba razvija svoju aktivnost na udaljenom mjestu, ali mjestu koje posjećuju mnogi znatiželjnici. Pod utjecajem te aktivnosti, u koju se upustio bez razumijevanja, na kraju dobiva posebnu fizičku iznurenost, koja posebno pogađa grkljan – to je muška inkarnacija – tako da glas postaje sve više promukao i konačno gotovo da je nestao.

Sada su kršćanska učenja raširena, posvuda dotiču ljude. S jedne strane, postoji pohlepa u ovoj osobi da dođe do zlata, a zlatom bi se mogle postići mnoge druge stvari da je to bilo uspješno; s druge strane, kršćanstvo mu prilazi na način da je on pun prijekora. Razvija se nešto, mogu reći, kao faustovsko raspoloženje, ali nije pročišćeno. Osjećaj postaje sve jači: Nisam li strašno pogriješio? I malo po malo, pod utjecajem takvih misli, razvija se skeptični pogled koji živi u duši: gubitak glasa je Božja kazna, za petljanje s nevaljalim stvarima.

U takvom stanju duha dotična osoba je tražila savjet ljudi koji su se sada također povezani s Antropozofskim društvom, koji su mogli intervenirati u njegovu sudbinu na način da su mu spasili dušu od ovih, da tako kažem, dubokih sumnji. Može se govoriti o svojevrsnom spasenju duše. Ali sve se to odvijalo tako da je to dotični proživljavao s osjećajem koji je ostao samo izvana. S jedne strane, obuzela ga je svojevrsna zahvalnost onima koji su ga duhovno spasili; s druge strane, užasno ahrimanski poriv pomiješao se s tim nedostatkom jasnoće zbog onoga što se tu dogodilo: nakon snažne sklonosti neispravnom- magijskom, ne baš istinski osjećaj kršćanske pravde; uz sve ovo pomiješan ahrimanski poriv. Budući da je to u dušu unijelo zbrku, dotična osoba je u svoju zahvalnost unijela ahrimansku crtu, i zahvala se pretvorila u nešto što je u duši našlo nedostojan izraz, i to se ponovno pojavilo u duši kada je u životu između smrti i novog rođenja došla do točke koju sam nazvao prvom polovinom 19. stoljeća. Tako da je tada proživio ono što je duša tada razvila u smislu vanjske, mogao bih reći, puzajuće zahvale, u svoj svojoj nedostojnosti.

I tako vidimo ovu sliku ahrimanizirane zahvalnosti pomiješanu u kozmičke imaginacije o kojima sam govorio. I vidimo kako ova duša silazi iz pred- zemaljskog postojanja u zemaljsko postojanje, s jedne strane sa svim onim porivima koji su joj dolazili iz vremena kada je tragala za zlatom, materijalizacija duhovne težnje, dok se s druge strane nešto razvija pod ahrimanskim utjecajem, što se jasno može opaziti kao osjećaj srama zbog nepravilno izražene zahvale. Ove dvije struje žive u duši kada se spušta, a te dvije struje izražene se time da dotična ličnost, kada je ponovno postala osobnost u zemaljskom životu, traži put do onih koji su bili tamo, gdje je ta duša bila u prvoj polovici 19. stoljeća.

Sada se prije svega, javlja nešto poput sjećanja na ono što je doživljeno u slikovnoj kompoziciji nepravilne, eksternalizirane zahvalnosti – sve se to događa, rekao bih, kao automatski – a onda ono što živi unutra se budi, što sam opisao kao osjećaj srama o vlastitoj nečovječnosti. To obuzima ovu dušu. Ali budući da je ovo

ahrimanizirano – naravno, i iz karme ranijih vremena – izljuje se nešto poput strašne mržnje na sve čemu se čovjek isprva okrenuo. A osjećaj srama koji se preokrenuo transformira se, transformira u bijesnu opoziciju, u kombinaciji s ogromnim razočaranjem da su, sve one nesvjesne težnje, našle tako malo zadovoljstva. Jer bile bi zadovoljene da se dogodilo nešto slično onome što je sadržano u nepriličnoj umjetnosti pravljenja zlata.

Vidite, dragi moji prijatelji, tu imamo primjer kako se stvari okreću iznutra u radikalnom slučaju; kako moramo tražiti čudne, tajanstvene stvari poput veze između srama i mržnje u prijašnjoj egzistenciji ako želimo razumjeti sadašnji život iz ranijih uvjeta.

Vidite, ako ovako gledate na stvari, onda se nešto razumijevanja izlije na sve što se događa u svijetu kroz ljude, a onda ako ideju karme shvatite ozbiljno počinju velike poteškoće u životu. Ali te poteškoće dolaze, jer su ukorijenjene u samoj prirodi ljudskog života. A pokret poput antropozofskog mora biti mnogo izložen, jer samo kroz to može razviti snagu koja mu je potrebna.

Ovaj primjer sam naveo da vidite da se i negativno mora tražiti, da tako kažem, u karmičkoj povezanosti s cjelokupnom sudbinom koju antropozofski pokret pušta da proizađe iz prethodnih inkarnacija onih koji su ujedinjeni u društvu, i sa onim što se sada događa.

Na taj se način, dragi moji prijatelji, može nadati da će se postupno probuditi potpuno novo shvaćanje prirode antropozofskog društva, da će se može istražiti duša Antropozofskog društva, da tako kažem, sa svim svojim raznim poteškoćama. Jer i ovdje se ne smije ostati pri individualnom ljudskom životu, nego se treba vratiti onome što je zapravo, ne može se reći, ponovno utjelovljeno, nego ponovno doživljeno. I to je ono s čime sam danas htio početi.

Predavanje 8 srpnja 1924

IV

Danas bih htio nešto dodati našim razmatranjima što će nam omogućiti da pobliže pratimo karmičke veze antropozofskog pokreta. Ono što danas želim dodati temelji se na činjenici da u antropozofskom pokretu postoje dvije skupine ljudi. Općenito sam okarakterizirao kako se antropozofski pokret sastoji od pojedinaca. To se naravno, misli na široko, ali u antropozofskom pokretu postoje dvije skupine ljudi. Samo pojave koje to karakteriziraju nisu tako očite; nisu takve da bi se grubim opažanjem moglo reći: kod jednog je tako, a kod drugog tako. Mnogo toga što ću danas morati okarakterizirati ne leži u običnoj svijesti ličnosti, već leži, kao i većina karmičkih stvari, u instinktima, u podsvijesti, ali to je definitivno oblikovano u karakteru, temperamentu, ponašanju i djelovanju.

Moramo razlikovati jednu skupinu koja stoji uz kršćanstvo na način da je pripadnicima ove skupine pripadnost kršćanstvu osobito važna, te da u njihovim dušama živi težnja da sebe kao antropozofi nazivaju kršćanima u pravom smislu riječi, kako oni to shvaćaju. Za ovu skupinu zapravo je utjeha što se u potpunosti može reći: antropozofski pokret predstavlja takav pokret, koji prepoznaje i nosi u sebi Kristov impuls. I zbog toga bi ova grupa osjećala krivnju da to nije slučaj.

Druga skupina nije ništa manje iskreno kršćanska u objavi ili otkrivanju svoje osobnosti, ali je slučaj da ova skupina zapravo pristupa kršćanstvu s drugom pretpostavkom. Takav je slučaj da ova skupina u početku nalazi zadovoljstvo u antropozofskoj kozmologiji, u razvoju Zemlje iz drugih planetarnih oblika, nalazi zadovoljstvo u onome što antropozofija ima za reći o ljudskim bićima općenito, i polazeći odatle, prirodno vodi do kršćanstva, ali nema u istoj mjeri unutarnju potrebu srca da stavi Krista u središte. Kao što sam rekao, te se stvari odvijaju uglavnom u podsvijesti. Svatko tko može prakticirati promatranje duše, uvijek zna kako u svakom pojedinačnom slučaju na pravi način prosuditi.

Sada, preduvjeti za ovo grupiranje sežu u drevna vremena. Iz mojih '*Osnova tajne znanosti*' znate da su u određeno vrijeme u evoluciji Zemlje duše napustile tekuću zemaljsku evoluciju, da su naselile druge planete, i da su tijekom određenog vremena, u vrijeme Lemurije i Atlantide, ponovno sišle na Zemlju. A također znamo da su pod utjecajem činjenice da su duše sišle s raznih planeta, Jupitera, Saturna, Marsa i tako dalje, ali i od Sunca, da bi poprimile zemaljski oblik, izvorne misterije, kojima se također bavim u mojim '*Osnovama tajne znanosti*', nazvao sam proročišta.

Sada su te duše bile takve da je među njima naravno bilo mnogo onih koje su, zbog vrlo stare karme, težili ići u struju koja je tada postala kršćanska. Moramo imati na umu da jedva trećina zemaljskog stanovništva ispovijeda kršćanstvo, te da

se stoga može reći samo da je određeni dio ljudskih duša koje su tamo sišle, razvile sklonost, poriv za razvojem u kršćanskom smjeru.

Duše su sišle u različito vrijeme, a ima i onih koje su sišle relativno rano, u ranim danima evolucije Atlantide. Ali ima i onih koje su sišle relativno kasno, koje su, da tako kažem, imale dug pred- zemaljski planetarni boravak. To su vrste duša u kojima, ako se vratite iz njihove sadašnje inkarnacije, možete doći do utjelovljenja u prvoj polovici Srednjeg vijeka, možda do kršćanske inkarnacije, zatim, ako se vratite dalje unatrag, do one predkršćanske, i tako dalje, tako da o najranijoj inkarnaciji s kojom se susrećemo, treba reći: sada se ide unatrag gore u planetarno. Te duše nisu bile prije tu u zemaljskim inkarnacijama. S drugim dušama koje su također ušle u kršćanstvo situacija je takva da se možemo vratiti daleko unatrag, pronaći mnoga utjelovljenja, i onda su te duše nakon mnogih predkršćanskih, također atlantskih inkarnacija, uronile u kršćansku struju.

Sada, naravno, za sva intelektualna razmatranja, nešto što sam upravo spomenuo je vrlo zavaravajuće; jer bi se lako moglo doći do uvjerenja da se u slučaju takvih ličnosti koje su, s današnjom civilizacijskom prosudbom, moraju smatrati posebno sposobnim umovima, da postoji mnogo inkarnacija unatrag. No, to ne mora biti tako, sasvim je moguće da one osobnosti koje imaju dobre sposobnosti u današnjem smislu, koje imaju sposobnosti koje utječu na život, budu one kod kojih se ne vraćamo unatrag na tolike inkarnacije.

Možda vas mogu podsjetiti na ono što sam rekao na Božićnom zasjedanju, inaugurirajući antropozofsku struju koju sada imamo u antropozofskom pokretu, gdje sam govorio o takvim individualnostima s kojima je povezan ep o Gilgamešu. Tada sam govorio o takvim individualnostima. S jednom od tih individualnosti imamo posla s relativno malo retrospektivnih inkarnacija. S druge strane, kod drugih imamo posla s mnogim inkarnacijama koje sežu unatrag.

Pa, prije svega, bez obzira na to postoje li među- inkarnacije ili ne, za ljudske duše koje danas dolaze u antropozofiju važna je ta inkarnacija – koja se u pravilu prostire na dugo vremensko razdoblje, dva do tri stoljeća – koja pada otprilike u 3., 4., 5. stoljeće poslije Krista, a kod nekih i u kasnija vremena. Dakle, prije svega moramo sagledati iskustva duša tijekom ovog vremena – za neke to seže do 7. ili 8. stoljeća, i onda se potvrđuje kasnijom inkarnacijom. Ali danas želim povezati stvar s prvom, da tako kažem, kršćanskom inkarnacijom.

Kod tih je duša vrlo važno kako su mogle pristupiti kršćanstvu prema njihovim preduvjetima, nakon svojih ranijih života na Zemlji. Vidite, dragi moji prijatelji, ovo pitanje je stoga važno karmičko pitanje, prije svega – također ćemo morati raspravljati o sekundarnim karmičkim pitanjima, da tako kažem, kasnije, ali ovo pitanje je kardinalno karmičko pitanje – jer ljudi dolaze u antropozofsko društvo, u početku ignorirajući mnoge druge, više nebitnije stvari, upravo kroz ta unutarnja iskustva ranijih inkarnacija, upravo kroz ono što je u njihovoj duši u smislu pogleda na svijet, i religijske pripadnosti, i onoga što je doživjela. Stoga, ono što su te duše doživjele u odnosu na znanje, svjetonazor i religiju, mora se staviti u prvi plan.

Sada u ovim prvim stoljećima kršćanskog razvoja, bilo je sasvim moguće nastaviti tradicionalno sa znanjem o Kristovoj prirodi koje je postojalo od osnutka kršćanstva, znanjem koje je otišlo toliko daleko da se onoga koji je živio kao Krist u Isusovoj osobnosti, smatralo stanovnikom Sunca, Bićem Sunca, prije nego je ušao u zemaljski život. Ne smije se misliti da je kršćanski svijet oduvijek bio neupućen u ove stvari kao danas. U prvim stoljećima kršćanstva ljudi su razumjeli određene odlomke u evanđelju koji vrlo jasno govore da je biće označeno kao Krist sišlo sa Sunca u ljudsko tijelo. Manje je važno kako su to zamišljali u detaljima; ali ova ideja koja je išla toliko daleko kako sam sada opisao, bila je nešto što je netko imao.

Ali u epohi o kojoj sada govorim, već je postojala manja mogućnost razumijevanja da je to biće koje je sišlo sa Sunca na Zemlju. A posebno su one duše koje su dolazile u kršćanstvo i imale mnoge zemaljske inkarnacije, koje sežu daleko u doba Atlantide – bilo je mnogo duša – one koje zapravo više nisu mogle razumjeti kako bi se Krista moglo nazvati bićem Sunca. Upravo one duše koje su se u svojim ranijim vjerovanjima osjećale povezane sa sunčevim proročijima, koje su zapravo već u doba Atlantide štovale Krista, ali dok su se klanjale Kristu gledale su u Sunce, te duše, koje su nekada – po izreci sv. Augustina * – čak i prije nego što je kršćanstvo utemeljeno na Zemlji, te su duše bile, da tako kažem, sunčani kršćani, iz cijele svoje duhovnosti nisu mogli pronaći ispravno shvaćanje da je Krist heroj Sunca. Zato su se radije držale onoga što je, bez ovog tumačenja, ove kristološke kozmologije, Krista zasigurno smatralo Bogom, ali Bogom nepoznatog podrijetla, koji se sjedinio s Isusovim tijelom. A onda su jednostavno prihvatili ono što se govori u evanđeljima pod pretpostavkama koje sam dao. Više nisu mogli gledati u kozmičke svjetove kako bi razumjeli Kristovu prirodu, upravo zato što su Krista upoznali samo u izvanzemaljskim svjetovima. Budući da su im zemaljske misterije, proročišta Sunca, uvijek govorila o Kristu kao o biću Sunca, nisu mogli prihvatiti gledište da je taj Krist, ovaj izvanzemaljski Krist, stvarno postao zemaljsko biće.

[* Sveti Augustin: *Retractationes*. I.XIII.3. "Kada sam rekao [u knjizi *De Vera Religione*] 'To je u naše vrijeme kršćanska religija, koju poznavati, to je najsigurnije i najizvjesnije spasenje', rečeno je u odnosu na ime, ne na stvar samu po sebi, kojoj je to ime. Jer sama stvar, koja je sada kršćanska religija, bila je tu među ljudima u drevnim vremenima, i nije nedostajala od početka ljudskog roda, sve do vremena kada je Krist došao u tijelo; nakon čega se prava religija, koja je uvijek bila tu, počela nazivati kršćanskom. Jer kada su Ga apostoli počeli propovijedati nakon uskrsnuća i uzašašća na nebo, i mnogi su povjerovali, prije svega u Antiohiji, kako je zapisano, nazvani su kršćanskim učenicima (Djela, XI,26). Stoga sam rekao: 'Ovo je u naše vrijeme kršćanska religija', ne zato što je nije bilo u ranijim vremenima, nego zato jer je u kasnijim vremenima dobila ovo ime."]

I tako, kada su ove duše prošle kroz vrata smrti, došle su u čudnu situaciju. Došle su u situaciju koju bih, ako je želim okarakterizirati pomalo trivijalno, mogao okarakterizirati riječima: u stanju nakon smrti, ti su se kršćani našli u situaciji u kojoj se nalazi osoba koja dobro zna ime druge osobe, možda je čula mnogo toga o njoj, ali je nikada nije osobno upoznala. Može se dogoditi da ako ostane bez podrške koju je imala kada je znala samo ime, onda kada se pojavi nešto gdje bi trebala upoznati stvarno biće, pred time je njen život duše iznevjeri.

I tako su se ove duše, o kojima sam upravo govorio, koje su u davna vremena osjećale da pripadaju proročistima Sunca, mogle u životu poslije smrti zapitati: da, gdje je zapravo Krist? Sada smo s bićima Sunca, uvijek smo Ga tamo nalazili; sada Ga ne možemo naći. - To da je On na Zemlji, to nisu ponijeli sa sobom u svoje misli i osjećaje, koji su ostali s njima kada su prošli kroz vrata smrti. Nakon smrti našli su se u velikoj neizvjesnosti o Kristu i u toj su neizvjesnosti živjeli. U mnogim pogledima su ostali u toj neizvjesnosti. I ako je u međuvremenu došlo do još jedne inkarnacije, lako su se priklonili skupinama, koje su opisane u vjerskoj povijesti Europe kao razna heretička društva.

I bez obzira jesu li prošli još jednu takvu inkarnaciju ili ne, oni su se sada našli, rekao bih, na tom velikom nadzemaljskom okupljanju koji sam ovdje opisao prošle nedjelje i koji sam smjestio u vrijeme prve polovice 19. stoljeća. Pred svojevrsnim nadosjetilnim kultom, koji se sastojao od moćnih imaginacija, pojavile su se i te iste duše, kojima je Kristov misterij Sunca, između ostalih stvari, postavljen pred duhovnim okom. Cilj je bio da te duše, koje su na izvjestan način došle u slijepu ulicu sa svojim kršćanstvom na opisani način, da ih se barem kroz slike, prije nego ponovno siđu u zemaljsku egzistenciju, da ih se približi Kristu, kojeg nisu baš znale, kojeg su izgubile, iako ne sasvim, tako da su ih zahvatile struje sumnje i nesigurnosti.

Te su se duše sada ponašale na osebujan način. Nisu postale još nesigurnije time što im se to pokazalo – za njih je postojala određena satisfakcija u životu između smrti i ponovnog rođenja, također svojevrsno oslobađanje od određenih sumnji – ali im je to dalo i svojevrsni podsjetnik na ono što su primili o Kristu, premda ne na način koji je prožet pravim kozmičkim smislom otajstva Golgote. I tako, u najdubljoj srži svog bića, zadržali su ogromnu toplinu i odanost osjećaju kršćanstva i u isto vrijeme podsvjesni osvit onih moćnih imaginacija. I sve se to spojilo u čežnji da mogu biti kršćani na pravi način. Kada su potom sišle, ponovno postale mlade, došle na Zemlju krajem 19. stoljeća ili na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće, to su bile duše koje nisu mogle ništa drugo – primivši Krista s unutarnjim osjećajem bez kozmičkog razumijevanja u njihovoj ranoj kršćanskoj inkarnaciji – nego osjećati se privučene Kristu. Ali dojmovi koje su dobili u moćnim imaginacijama kojima su bile privučene u njihovom pred- zemaljskom životu, ostale su za njih nedefinirane čežnje. I zato im je bilo teško pronaći put u antropozofski pogled na svijet, utoliko što je ovaj antropozofski pogled na svijet prvo razmatrao kozmos, a kontemplaciju Krista ostavljao za kasnije. Zašto im je bilo teško? Bilo im je teško iz jednostavnog razloga što su morali odgovoriti na pitanje: što je antropozofija? – to pitanje im je stajalo na poseban način.

Postavimo pitanje: što je antropozofija u svojoj stvarnosti? Da, dragi moji prijatelji, ako pogledate sve divne, veličanstvene imaginacije koje su postojale kao nadosjetilni kult u prvoj polovici 19. stoljeća i prevedete ih u ljudske pojmove, onda imate antropozofiju.

Antropozofija je bila tu u prvoj polovici 19. stoljeća, gledajući sljedeću višu razinu iskustva, za duhovni svijet, iz kojeg čovjek silazi u zemaljsko postojanje. Nije bila na

Zemlji, ali je bila tu. A kad se danas gleda na antropozofiju, onda se na nju gleda u smjeru prve polovice 19. stoljeća; tamo se vidi kao nešto što se podrazumijeva. Zapravo, možete je vidjeti i krajem 18. stoljeća.

I vidite, ljudi mogu imati sljedeće iskustvo. Postojala je ličnost koja je jednom bila u sasvim posebnom položaju. Preko prijatelja, pred njime se pojavila velika enigma ljudske egzistencije. Ali taj prijatelj je bio pomalo upleten u kantovski način mišljenja, pa je stvar izašla na apstraktno- filozofski način. Drugi se nije mogao snaći u 'uglatom' kantovskom razmišljanju i dušu mu je uzburkalo ovo pitanje: kako su kod ljudi povezani razum i osjetilna priroda? - Tada se, takoreći, nisu otvorila vrata, nego prolazi, koji su pustili da na trenutak u ovoj duši zasjaju te oblasti svijeta, u kojima su se odigrale te silne imaginacije. A onda je ono što je ušlo, ne kroz vrata, ne kroz prozore, nego kroz otvore, pretočeno u, mogao bih reći, minijaturne slike, izišlo je kao *'Priča o zelenoj zmiji i lijepoj Ljiljani'*. Jer osobnost na koju mislim je Goethe.

Ono što je došlo u *'Priči o zelenoj zmiji i lijepoj Ljiljani'* su minijaturne slike, mali odsjaji, ponekad čak pretočeni u slatke stvari. Stoga se ne mora činiti posebno čudnim da kada je u pitanju predstavljanje antropozofije u umjetničkim slikama, gdje se naravno moramo vratiti na imaginacije, da su moja *'Vrata inicijacije'* u strukturi – premda u cijelom sadržaju drugačija – slična strukturi *'Priče o zelenoj zmiji i lijepoj Ljiljani'*.

Vidite, stvari stoje tako da već vidite povezanost kroz ono što se dogodilo. Svatko tko se u bilo kojem stupnju bavio okultnim činjenicama zna da je ono što se događa na Zemlji u osnovi odraz nečega što se davno prije dogodilo u duhovnom svijetu, premda s nekim varijacijama jer se ne miješaju neki duhovi koji prave prepreke, ali to se ranije dogodilo u duhovnom.

A one duše koje su se spremale sići u zemaljsko postojanje krajem 19. stoljeća, početkom 20. stoljeća, ili zapravo na prijelazu stoljeća, donijele su sa sobom određenu čežnju, doduše u podsvijesti, također da znaju nešto i o kozmologiji i slično, da na svijet gledaju u antropozofskom smislu. Ali njihova je strast za Kristom bila nadasve jaka i stoga bi osjećali grižnju savjesti da ono što ih je privlačilo u ovom pred- zemaljskom postojanju, promišljanje antropozofije, nije bilo prožeto Krist impulsom. To je jedna grupa, uglavnom.

Druga grupa živjela je drugačije. Druga grupa, koja je došla u sadašnju inkarnaciju, nije, mogao bih reći, došla do umora za poganstvo koji su postigle duše koje sam opisao. U usporedbi s ostalima, bili su na Zemlji relativno kratko i imali su manje inkarnacija. U tih nekoliko inkarnacija bili su ispunjeni onim snažnim impulsima koje čovjek može imati kada je imao živu vezi s poganskim bogovima u ranijim životima na Zemlji, i kada ta veza još uvijek ima snažan učinak u kasnijim inkarnacijama. Dakle, ima i onih duša koje još nisu bile umorne od starog poganstva u prvim kršćanskim stoljećima, u kojima su stari poganski impulsi imali snažan učinak, iako su više-manje naginjali kršćanstvu koje se tek polako izvlačilo iz poganstva. Tada su te duše prihvatile kršćanstvo po mogućnosti razumom, doduše

prožetim srcem, ali ipak razumom, i mnogo su razmišljale o kršćanstvu. Ne morate misliti na učeno mišljenje; možda su bili relativno jednostavni ljudi u jednostavnim životnim uvjetima, ali su puno razmišljali.

Opet, nebitno je da li je uslijedila kasnija inkarnacija, to je sigurno promijenilo neke stvari, ali bitno je da su te duše, kada su prošle kroz vrata smrti, pogledale unatrag na Zemlju na način da im se kršćanstvo zapravo činilo kao nešto u što su morale urasti. Budući da su bili manje umorni od starog poganstva, jer su još od starog poganstva u duši nosili snažne impulse, još su čekali, da tako kažem, da postanu pravi kršćani.

Upravo one ličnosti o kojima sam govorio prije osam dana, da su se borile protiv poganstva na strani kršćanstva, pripadale su onim dušama koje su zapravo još nosile puno poganstva, puno poganskih impulsa i zapravo još čekale da postanu pravi kršćani. Kada su te duše prošle kroz vrata smrti, stigle tamo u duhovni svijet, prošle kroz život između smrti i novog rođenja i onda u vremenu koje sam naznačio – prva polovica 19. stoljeća ili nešto ranije – došle su pred te silne, veličanstvene imaginacije, tamo su u tim imaginacijama vidjeli impulse za njihov rad, za njihovu aktivnost.

Ali one duše koje u takvom stanju uđu u zemaljski život najprije imaju potrebu iskusiti ono što su doživjele u pred- zemaljskom postojanju kao odlučujuće u radu karme, opet na način na koji se to može doživjeti na Zemlji. I tako se za prvu vrstu duša, za prvu skupinu duša, duhovni život u prvoj polovici 19. stoljeća razvijao tako da su se iz duboke čežnje natjerali da postanu sudionici tog nadosjetilnog kulta. Ali pritom su došli u neku vrstu maglovitog raspoloženja, tako da kada su sišli na Zemlju ostala su samo mutna sjećanja, na koje je antropozofija, transformirana u zemaljski oblik, dalje mogla biti shvatljiva. S drugom grupom, s druge strane, bilo je kao da su se ponovno okupile nakon odluke koju su donijele, one duše koje još nisu bile umorne od poganstva, ali koje su očekivale da će moći postati kršćanima u pravom razvoju. Kao da su se trebali sjetiti odluke koju su donijele još u prvoj polovici 19. stoljeća: da se sve što je tamo bilo u moćnim slikama prenese na Zemlju, da se to preobrazi u zemaljski oblik. Pogledamo li neke antropozofe koji su prije svega imali impuls aktivno raditi s antropozofijom, nalazimo upravo opisane duše među takvim antropozofima. Obje vrste mogu se jasno razlikovati jedna od druge.

Pa, dragi moji prijatelji, reći ćete: da, sve što nam govorite prosvjetljuje nas o nekim stvarima u karmi Antropozofskog društva; ali čovjek bi se mogao uplašiti i zabrinuti za ono što će možda tek doći, kada vidi kako se prosvjetljuje o nekim stvarima o kojima bi možda volio da nije istrgnut iz neznanja. Jer, trebamo li sada početi razmišljati o tome pripadamo li jednom ili drugom tipu?

Na to se mora dati vrlo konkretan odgovor. Odgovor koji se mora dati je sljedeći: da je antropozofsko društvo samo nešto što sadrži teorijsko učenje, možda i predanost ovoj ili onoj ideji kozmologije, kristologije i tako dalje, ako bi bilo to u suštini, svakako ne bi bilo ono što bi trebalo biti u smislu onih koji stoje na njenom izvoru. Antropozofija bi zapravo trebala biti nešto što može preobraziti život pravih

antropozofa, što se može prenijeti u duhovno, što se danas može doživjeti samo u ne-duhovnim izrazima.

Sad vas pitam: da li to posebno loše utječe na dijete kada se u određenoj dobi informira o određenim stvarima? Djeca do određene dobi ne znaju jesu li Francuzi ili Nijemci ili Norvežani, Belgijanci ili Talijani; barem im je cijelo gledište na ovo malo važno. O tome ništa ne znate, da tako kažem. Nećete vidjeti puno šovinističke djece, nećete vidjeti šovinate s tri godine i slične stvari. Tek u određenoj životnoj dobi postaješ svjestan: ti si Nijemac, ti si Francuz, ti si Englez, ti si Nizozemac, i tako dalje. Ne navikavate li se na te stvari prirodno prihvaćajući ih? Kažemo li da je to nepodnošljivo: da u određenoj dobi naučite da ste Poljak ili Francuz ili Nijemac ili Rus ili Nizozemac? Navikli ste na to, uzimate zdravo za gotovo, ali to je, dragi moji prijatelji, u vanjskom, osjetilnom području. Antropozofija bi trebala podići cjelokupni ljudski život na višu razinu. Treba naučiti podnijeti razne stvari, koje nas mogu šokirati u osjetilnom životu ako ih krivo shvatimo. A jedna od stvari koju treba naučiti prepoznati je da bi trebalo prirodno prerasti u samospoznaju: netko pripada jednom ili drugom tipu.

Na taj način, želim reći, stvara se osnova da čovjek na pravi način postavi ostale karmičke utjecaje u životu. I zato je trebalo dati prvi smjer, da tako kažem, kako se postaviti prema posebnoj prirodi svoje predodređenosti antropozofiji, prema kristologiji, i biti pasivniji ili aktivniji u antropozofskom pokretu.

Naravno, postoje i prijelazi između ta dva tipa. Ali ti prijelazi su posljedica činjenice da ono što dolazi iz prethodne inkarnacije i ima učinka na sadašnjost, da je osvijetljeno još ranijom inkarnacijom. To je često slučaj posebno s dušama druge skupine. Nad njima još sjaji mnogo toga iz istinski poganskih inkarnacija. Stoga oni unaprijed imaju određenu sklonost da Krista shvate onako kako ga doista treba shvatiti: kao kozmičko biće.

Ovo što govorim zapravo se ne odražava toliko u idealnom pogledu koliko u praktičnom pogledu na život. Dva tipa mogu se puno bolje upoznati – apstraktne misli nisu od velike važnosti za ljude – ljude se može puno bolje upoznati po načinu na koji se bave detaljima u životu. I tamo će se, naprimjer, otkriti da su prijelazni tipovi često među onima – ne treba ni reći, osobni element je ovdje isključen – koji doista ne mogu a da ne unesu navike ne- antropozofskog života u antropozofski pokret, koje zapravo uopće nisu sklone ozbiljno shvaćati antropozofski pokret, za koje je karakteristično da se mnogo žale na antropozofe u antropozofskom pokretu. Upravo među onima koji mnogo gundaju o uvjetima u samom antropozofskom pokretu, posebno o osobnostima, gundaju o sitnicama, ima prijelaznih tipova koji titraju s jednog tipa na drugi. U tom slučaju oba ova impulsa nisu jakog intenziteta.

I zato moramo, pod svim okolnostima, malo razmisliti o tome, čak i ako to predstavlja svojevrstni ispit savjesti, ispitivanje karaktera, moramo u životu pronaći mogućnost produbljivanja antropozofskog pokreta kako bismo pristupili takvim stvarima i razmisliti o tome: kako pripadamo ovom antropozofskom pokretu prema našoj nadosjetilnoj prirodi? Kao rezultat toga, na vidjelo će izaći produhovljena

konceptija antropozofskog pokreta. Ono što se brani kao teorija, u što ne treba ići tako duboko ako se brani samo kao teorija, tada se primjenjuje na život. Postoji snažna primjena na život kada se čovjek postavi u skladu s tim stvarima. Govoriti mnogo o karmi: takve stvari su nagrađene, toliko je stvari kažnjeno iz jednog života u drugi – to ne mora posebno duboko zadirati. Ali kada je riječ o vlastitom tijelu, da tako kažemo, kada je u pitanju razmatranje sadašnje inkarnacije s vrlo specifičnom nadosjetilnom osobinom koja je u osnovi, onda se time približavamo vlastitom biću. A produbljivanje ljudskog bića trebalo bi biti ono što donosimo u ovozemaljski život, u zemaljsku civilizaciju kroz antropozofiju.

E, dragi moji prijatelji, ovo je bila vrsta pauze u našim proučavanjima, i ovo ćemo nastaviti sljedeći petak.

Predavanje 11 srpnja 1924

V

Članovi Antropozofskog društva dolaze u ovo društvo, što je sasvim prirodno, iz razloga unutarnjeg stanja duše. Dakle, kada govorimo o karmi Antropozofskog društva, kao što sada činimo, o karmi antropozofskog pokreta općenito, koja proizlazi iz karmičkog razvoja članova i grupa članova, onda, naravno, mora biti i pitanje postavljanja temelja ove karme u stanju duše ljudi koji traže antropozofiju. I to smo već započeli. Još uvijek želimo upoznati neke stvari o ovom stanju duše kako bismo potom mogli ići u daljnje aspekte karme antropozofskog pokreta.

Kao što ste vidjeli, istaknuo sam ono što je najvažnije u konstituciji duše antropozofa, što su oni doživjeli u onim inkarnacijama kroz koje su prošli u prvim stoljećima osnutka kršćanstva. Rekao sam da može biti inkarnacija između, ali ono što je važno je inkarnacija koja pada između 4. i 8. stoljeća nove ere. Promatranje ove inkarnacije pokazalo nam je da moramo razlikovati dvije skupine osobnosti koje dolaze u antropozofski pokret. Okarakterizirali smo ove dvije skupine. Ali sada želimo gledati na nešto što nam je zajedničko, nešto što leži, da tako kažem, kao važno zajedničko tlo u dušama koje su doživjele takav razvoj kakav sam opisao na prošlom predavanju članovima.

Ako se osvrnemo na ova prva kršćanska stoljeća, definitivno se nalazimo u vremenu kada su ljudi bili dosta drugačiji nego sada. Možemo reći da kada se moderni čovjek probudi, vrlo brzo klizne u svoje fizičko tijelo, naravno s određenom rezervom o kojoj sam govorio. Rekao sam da ulazak i rastezanje traje cijeli dan; ali percepcija da se ego i astralno tijelo približavaju događa se izvanredno brzo. Danas, za budno ljudsko biće, ne postoji, da tako kažemo, međuvrijeme između svjesnosti eterskog tijela i svjesnosti fizičkog tijela. Čovjek brzo prolazi kroz percepciju eterskog tijela, uopće ne primjećuje etersko tijelo i odmah nakon buđenja zaroni u fizičko tijelo. To je osobitost današnjeg čovjeka.

Osobitost onih ljudi koji su još živjeli u onim prvim kršćanskim stoljećima, koje sam okarakterizirao, bila je u to vrijeme što su, kada su se probudili, jasno uočili: dolazim u dvije stvari, etersko tijelo i fizičko tijelo. I oni su znali: prolazi se kroz percepciju eterskog tijela i tek onda se dolazi do fizičkog tijela. I bilo je tako da su ljudi u tom trenutku kada su se probudili zapravo imali pred sobom, ako ne cijeli životni prizor, barem mnogo slika iz prethodnog života na Zemlji. A imali su još nešto pred sobom, što ću ubrzo okarakterizirati. Jer činjenica da se, mogao bih reći, postupno dolazi do onoga što ostaje ležati u krevetu, do eterskog i fizičkog tijela, uzrokovala je nešto drugo za cijelo vrijeme budnosti od onoga što danas doživljavamo dok smo budni.

Opet, kada gledamo kako danas zaspimo, neobična stvar je da kada ego i astralno tijelo napuste fizičko i etersko tijelo, ego vrlo brzo apsorbira astralno tijelo. A budući da je ego potpuno bez osnova u odnosu na kozmos i ne može ništa percipirati, kada zaspe, čovjek prestaje percipirati. Ono što se pojavljuje kao snovi samo je sporadično.

To opet nije bilo tako u vremenima o kojima sam govorio. Ego nije odmah apsorbirao astralno tijelo, već je astralno nastavilo postojati samostalno u vlastitoj supstanci nakon što je čovjek zaspao. I to bi u određenoj mjeri potrajalo tijekom cijele noći. Tako da se čovjek ujutro nije probudio na način da se probudio iz mraka svijesti, nego na način da je imao osjećaj: živio sam tamo u svijetu ispunjenom svjetlošću u kojemu se događalo svašta; bilo je slika, ali svašta se dogodilo. - Dakle, definitivno je bio slučaj da su ljudi imali međuosjećaj između budnosti i sna. Bio je tih, bio je intiman, ali bio je tu. U slučaju stvarno civiliziranog čovječanstva, to nije potpuno prestalo sve do početka dvanaestog stoljeća. Zbog toga su, međutim, sve duše o kojima sam govorio neki dan doživljavale svijet drugačije od onoga kako ga ljudi doživljavaju danas. Zamislimo kako su ljudi, odnosno svi vi, dragi moji prijatelji, tada doživjeli svijet.

Budući da je postojao stupanj uronjenosti u etersko i fizičko tijelo, čovjek tijekom cijelog svog budnog života nije gledao u prirodu na način da je vidio samo trezveni, prozaični svijet preko osjetila koji čovjek danas vidi i koji kada se želi nadopuniti, može se nadopuniti samo kroz maštu. Umjesto toga gledao je van, recimo u svijet biljaka, naprimjer na cvjetnu livadu, kao da je slab, plavkasto- crvenkast odsjaj oblaka – pogotovo kad je Sunce danju blaže sjalo, kad nije bilo baš podne – kao da se cvjetnom livadom širi plavičasto- crvenkasti, raznoliko valovit i mutan, maglovit sjaj. Ono što se danas vidi na primjer, kada je nad livadom lagana magla, ali ono što onda dolazi od isparene vode, to se tada vidjelo u duhovno- astralnom području. I tako se zapravo vidjela svaka krošnja stabla umotana u takav oblak, tako su se vidjela polja kukuruza kao da se crvenkasto- plavkasto zračenje, koje čini izmaglicu, spušta iz kozmosa na Zemlju.

A ako bi pogledali životinje, stekli bi dojam da te životinje ne samo da imaju svoj fizički oblik, već da je taj fizički oblik u astralnoj auri. Ovu auru se percipira mirno, intimno, ali zapravo samo kada su vremenski uvjeti sunčeve svjetlosti bili aktivni na određeni blag način. Ali ste ih primijetili. Vidjelo se kako duhovne stvari vladaju i tkaju posvuda u vanjskoj prirodi.

A kada je netko umro, ono što je imao prvih nekoliko dana nakon što je prošao kroz vrata smrti kao retrospektivu zemaljskog života, bilo je nešto što mu je u osnovi bilo poznato; prema tom gledanju na život nakon smrti imao je vrlo specifičan osjećaj. Imao je osjećaj da sam sebi govori: sada iz svog organizma oslobađam onaj element aure koji ide prema onome što sam vidio u polju aure u prirodi. Moje etersko tijelo odlazi u svoju domovinu – tako je osjećao.

Svi ti osjećaji su naravno bili mnogo jači u još starija vremena. Ali su još uvijek bili tu, doduše oslabljeni, u vremenu o kojem govorim. I kada bi vidio ovo nakon što

je prošao kroz vrata smrti osjetio bi: u svoj duhovnoj aktivnosti i životu koji sam vidio iznad prirode i prirodnih procesa, govori riječ Boga Oca, a moje etersko tijelo ide Ocu.

Tada kada je čovjek vidio vanjsku prirodu drugačije kroz svoj drugačiji način buđenja, vidio je i svoj izgled drugačije nego je to kasnije bio slučaj. Kada bi čovjek zaspao, ego nije odmah apsorbirao astralno tijelo. U takvom odnosu astralno tijelo 'zazvuči'. i 'zazvučalo' bi iz duhovnih svjetova u usnuli ljudski ego – ako ne tako jasno kao u davna vremena, onda u tihom, intimnom obliku – sa svačime što se ne može čuti u budnom stanju. I kad se probudio, čovjek je imao osjećaj: u tim svijetlim kozmičkim prostorima sudjelovao sam u duhovnom govoru, od uspavlivanja do buđenja.

I kada je ljudsko biće, nekoliko dana nakon što je prošlo kroz vrata smrti, odbacilo svoje etersko tijelo i sada živjelo u svom astralnom tijelu, opet je imalo osjećaj: u ovom astralnom tijelu retrospektivno doživljam sve što sam mislio i radio na Zemlji. Ali u ovom astralnom tijelu, u kojem spavam svaku noć, doživljam ono što sam mislio i radio na Zemlji. - I dok je ljudsko biće ponijelo nešto nejasno sa sobom kad se probudilo, ono je sada, dok je proživljavalo svoj zemaljski život u svom astralnom tijelu u vremenu između smrti i novog rođenja, osjećalo: u ovom mom astralnom tijelu živi Krist. To jednostavno nisam primijetio, ali svake noći moje astralno tijelo je živjelo u biću Krista. Sada je ljudsko biće znalo: sve dok moram iskusiti ovaj povratni zemaljski život, Krist me ne napušta, jer je s mojim astralnim tijelom.

Vidite, kako god je netko mogao gledati na kršćanstvo u ovim prvim kršćanskim stoljećima, bilo kao prva skupina ljudi o kojoj sam govorio, bilo kao druga skupina, zavisno je li netko još uvijek živio sa snagom poganstva ili je umoran od poganstva, doživio je sasvim sigurno – čak i ako ne na Zemlji – nakon smrti veliku činjenicu otajstva Golgote: da se Krist, prethodno vladajuće biće Sunca, ujedinio s onima što žive kao ljudska bića na Zemlji. To su doživjeli svi oni koji su se u prvim stoljećima kršćanskog razvoja približili kršćanstvu. Za ostale je ostalo više-manje neshvatljivo ono što su doživjeli nakon smrti. To su u osnovi bile razlike u iskustvu duša u prvim kršćanskim stoljećima i kasnije.

Ali sve je to učinilo nešto drugo. Sve je to utjecalo na to da je čovjek, kada bi vidio prirodu u budnom stanju, osjetio tu prirodu kao domenu Boga Oca. Jer sve duhovno što je promatrao da tka i živi u tome za njega je bio izraz, objava Boga Oca. I osjećao je da je svijet trebao nešto u vrijeme kada se Krist pojavio na Zemlji: naime, asimilaciju Krista u supstancu Zemlje za čovječanstvo. Čovjek je još uvijek osjećao nešto poput živog Kristovog principa u procesima prirode i cijeloj oblasti prirode. Jer je nešto bilo povezano s tim gledanjem na prirodu, da se u njoj vidjelo duhovno tkanje i vladavina.

Ono što se osjećalo kao duhovno tkanje i aktivnost, što je u stalno promjenjivim duhovnim oblicima lebdjelo nad svom biljnom i životinjskom egzistencijom, osjećalo se tako da je nepristrano ljudsko biće saželo taj osjećaj u riječi: to je

nevinost bića prirode. Da, dragi moji prijatelji, ono što se moglo duhovno gledati zvalo se nevinost u aktivnosti prirode, govorilo se o nevinoj duhovnosti u aktivnosti prirode. Ali ono što se osjećalo u sebi kad se probudilo: da je čovjek od usnuća do buđenja bio u svijetu svijetle, zvučne duhovnosti, osjetio da u njemu može prevladati i dobro i zlo, da kada zazvuči iz duhovnog da govore i dobri i zli duhovi, da dobi duhovi samo žele povećati nevinost prirode, žele je sačuvati, ali da zli duhovi kvare nevinost prirode. Gdje god su živjeli kršćani kakve ovdje opisujem, snaga dobra i zla osjećala se, upravo zbog činjenice da u stanju spavanja ego nije uvukao astralno tijelo u sebe.

Nisu svi oni koji su se nazivali kršćanima ili su bili na neki način bliski kršćanstvu bili su ovakvog stanja duše. No, veliki broj ljudi koji su živjeli u južnim i središnjim regijama Europe rekao je: da, moja nutrina, koja se neovisno izražava između uspavlivanja i buđenja, pripada području dobrog i području lošeg svijeta. I bilo je mnogo, razmišljanja i razmišljanja, o dubini sila koje pokreću dobro i zlo u ljudskoj duši. Teška im je bila činjenica da je ljudska duša smještena u svijet u kojem se bore dobre i zle sile. U prvim stoljećima ti osjećaju nisu bili prisutni u južnim i središnjim dijelovima Europe, no u petom i šestom stoljeću postali su češći; a posebno među onim ljudima koji su dobili više informacija s istoka – te su informacije dolazile na razne načine – nastalo je takvo raspoloženje duše. A budući da se to raspoloženje duše posebno snažno proširilo u onim krajevima za koje se tada pojavio naziv 'Bugarska' – ime je ostalo na čudan način, čak i kasnije kada su se na ovim prostorima naselili sasvim drugi narodi – u kasnijim stoljećima i vrlo dugo vremena u Europi je bilo ljudi koji su posebno snažno razvili ovo raspoloženje duše, Bugari. U kasnijim kršćanskim stoljećima prve polovice Srednjeg vijeka, za zapadne i srednje Europljane, Bugari su bili narod na koje je posebno snažno utjecao kontrast između dobrih i zlih kozmičko- duhovnih sila. Ime Bugari nalazimo diljem Europe za takve ljude kakve sam okarakterizirao.

Ali duše o kojima govorim bile su u više-manje takvom stanju duše, duše koje su tada, u svom daljnjem razvoju, došle vidjeti te moćne slike u nadosjetilnom kultu, sudjelovati u njegovoj aktivnosti, što se sve događalo u duhovnom svijetu u prvoj polovici 19. stoljeća. Sve što su te duše mogle iskusiti u toj spoznaji bivanja unutar borbe između dobra i zla, prenijelo se kroz život između smrti i novog rođenja. I to nijansirano, to je tada obojilo duše koje su tada stajale pred snažnim kozmičkim slikama.

Ali bilo je još nešto. Te su duše bile, da tako kažemo, posljednje unutar europske civilizacije koje su zadržale nešto od ove odvojene percepcije eterskog i astralnog u budnom stanju i u snu. Prepoznajući te osobitosti života duše, živjeli su u zajednicama. Na njih se gledalo kao na heretike među onim kršćanima koji su sve više bili povezani s Rimom. U to vrijeme ljudi još nisu bili spremni osuđivati heretike na isti način kao i kasnije, ali su ih smatrali hereticima. Drugi su imali jeziv dojam o njima. Imao se dojam da su vidjeli više od drugih ljudi, da su se oni na drugačiji način povezali s božanskim kroz percepciju stanja sna. Jer drugi ljudi s kojima su živjeli odavno su to izgubili, odavno su se približili stanju duše koje je tada postalo uobičajeno u četrnaestom stoljeću.

Ali kada su ti ljudi o kojima govorim, ti ljudi s odvojenom percepcijom astralnog i eterskog tijela, prošli kroz vrata smrti, onda su se također razlikovali od drugih. I ne smije se vjerovati da je između smrti i novog rođenja čovjek bez ikakvog udjela u onome što se događa na Zemlji kroz ljude. Kao što odavde gledamo gore u nebesko-duhovni svijet, između smrti i novog rođenja, gledamo dolje iz nebesko-duhovnog svijeta na Zemlju. Kao što odavde sudjelujemo u životu duhovnih bića, tako i iz duhovnog svijeta sudjelujemo u onome što zemaljska bića doživljavaju na Zemlji.

Razdoblju koje ovdje opisujem slijedilo je razdoblje u kojem se kršćanstvo, ovdje u Europi, pripremalo biti nešto, čak i pod pretpostavkom da čovjek više ne zna ništa o svom astralnom i eterskom tijelu. Kršćanstvo se usmjerilo na razgovor o duhovnom svijetu, bez da može pretpostaviti bilo kakvo znanje ili svijest među ljudima. Jer samo razmislite, dragi moji prijatelji: zapravo, kada su drevni kršćanski učitelji prvih stoljeća razgovarali sa svojim kršćanima, našli su veliki broj onih koji su mogli prihvatiti riječi kao istinite samo po vanjskom autoritetu; ali još naivnije raspoloženje tog vremena, dopuštalo je da se riječi prihvate ako su bile izgovorene iz toplog, oduševljenog srca. A koliko se srdačno i oduševljeno propovijedalo kršćanstvo u prvim stoljećima, danas se više ne razumije, kada je toliko toga prešlo u puko verbalno propovijedanje.

Ali oni koji bi mogli govoriti takvim dušama kakve sam ovdje opisao, kakve bi riječi mogli govoriti? Da, dragi moji prijatelji, mogli bi reći: pogledajte što se otkriva u svjetlacovoj dugi iznad biljaka, što se pokazuje u životinjama u smislu strasti: to je odraz, to je otkrivenje duhovnog svijeta, o kojem također govorimo, duhovnog svijeta iz kojeg dolazi Krist. U razgovoru s takvim ljudima govorilo se, takoreći, o duhovnoj mudrosti, a ne o nečem nepoznatom; obratilo bi im se tako što bi ih se moglo podsjetiti na ono što su, pod određenim okolnostima, mogli vidjeti u blagoj sunčevoj svjetlosti kao duh u prirodi.

I opet, kad im je rečeno da je tu evanđelje, koje naviješta duhovni svijet, duhovne misterije, kad im je rečeno o tajnama Starog zavjeta, onda opet nisu govorili o nečem nepoznatom, nego bi im se moglo reći: ovdje je riječ zavjeta; ovu riječ zavjeta zapisala su ona ljudska bića koja su jasnije od vas čula žamor one duhovnosti u kojoj se nalaze vaše duše između uspavlivanja i buđenja, ali vi znate za taj žamor jer ga se sjećate ujutro kad se probudite. I stoga bi se o tome tim ljudima moglo govoriti kao o nečem poznatom. Na izvjestan način, razgovor koji su tadašnji svećenici i propovjednici vodili s tim ljudima, sadržavao je nešto od onoga što se događalo u dušama samih tih ljudi. I tako je u to vrijeme ta riječ bila još živa i mogla se kultivirati kao nešto živo.

A onda kada su ove duše, s kojima se riječima moglo govoriti kao o nečem živom, pogledale dolje na Zemlju nakon što su prošle kroz vrata smrti, tada su pogledale u sumrak te žive riječi tamo dolje, i imale su osjećaj: sumrak Logosa. To je bio osnovni osjećaj onih duša, kako sam ih opisao, koje su prošle kroz vrata smrti nakon 7., 8., 9. stoljeća ili nešto ranije, da kada su pogledale na Zemlju da su osjetile: dolje na Zemlji je sumrak život Logosa. I u ovim dušama je živjela Riječ: i Riječ tijelom

postade i nastani se među nama., i oni su osjetili: ali ljudi imaju sve manje mjesta, boravište za Riječ, koja će živjeti u tijelu, živjeti na Zemlji.

To je pak dalo osnovno raspoloženje dušama koje su živjele u duhovnom svijetu između 7., 8. stoljeća i 19., 20. stoljeća, čak i ako je taj boravak prekinut s nekim zemaljskim životom, to je dalo osnovno raspoloženje: Krist živi za Zemlju, jer je umro za Zemlju, ali Ga Zemlja ne može primiti; negdje na Zemlji mora postojati moć da duše mogu primiti Krista! Uz sve ostalo što sam opisao, ovo je živjelo između smrti i novog rođenja u onim dušama koje su se smatrale hereticima tijekom svog vremena na Zemlji: potreba za novom, obnovljenom objavom Krista, Kristovim navještenjem.

U takvom stanju duše ovi bestjelesni ljudi doživjeli su ono što se dogodilo na Zemlji, a što im je na Zemlji bilo potpuno nepoznato. Naučili su razumjeti što se događa dolje na Zemlji. Vidjeli su kako je sve manje duša na Zemlji zahvatio duh, kako više nema ljudi kojima bi se moglo reći: objavljujemo vam duh, kojeg i sami možete vidjeti kako lebdi nad biljnim svijetom, svjetluca u životinjama. Učimo vas zavjetu koji je ispisan od onih tonova kojih još uvijek možete čuti mrmljanje kada sudjelujete u doživljajima noću. - Sve je to nestalo.

Odozgo su vidjeli, gdje su stvari izgledale sasvim drugačije, kako se u kršćanskom razvoju pojavila zamjena za stari način govora. Uostalom, čak i ako su propovjednici morali na ovaj način govoriti velikoj većini ljudi, budući da nisu imali svijest o duhovnom u zemaljskom životu, to je sve bilo tradicija, upotreba govora iz vremena kada se moglo pretpostaviti da ako se govori o duhu, da su ljudi o duhu ipak nešto osjećali.

Sve je to zapravo potpuno nestalo tek oko 9., 10., 11. stoljeća. Sasvim drugačije stanje duha nastalo je čak i kod slušatelja. U prošlosti, kad je netko čuo osobu koja govori iz duha koji je bio entuzijastičan i ispunjen Bogom, imao je osjećaj da dok sluša zapravo izlazi iz sebe, ulazi u svoje etersko tijelo, izlazi iz fizičkog tijela. I opet se imao osjećaj da se približava astralnom tijelu. Doista ste još uvijek imali blagi osjećaj da ste zaneseni dok ste slušali. Nisu toliko pridavali pažnju pukom slušanju, već mnogo više onome što su u tihom zanosu doživjeli u sebi. Živjelo se s riječima koje su govorili ljudi oduševljeni Bogom.

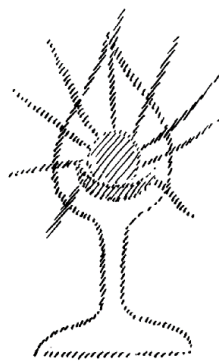
To je potpuno nestalo u 9., 10., 11. stoljeću prema 14. stoljeću. Puko slušanje postajalo je sve uobičajenije. Tada se pojavila potreba da se poziva na nešto drugo kada se govori o duhovnom. Tada se pojavila potreba da se izvuče od onih koji su trebali slušati, ono što bi se željelo da imaju kao pogled na duhovni svijet. Pojavila se potreba da se na njima, takoreći, radi na takav način, da su se osjećali prisiljeni reći nešto o duhovnom svijetu iz ovog otvrdnulog tijela. I iz toga je proizašla potreba da se da se daju upute o duhovnom svijetu u obliku pitanja i odgovora. Pitajući – pitanja uvijek imaju nešto sugestivno – : što je krštenje?, što je pričest?, što je Duh Sveti?, što je smrt?, kojih je sedam smrtnih grijeha? – ovom igrom pitanja i odgovora zamjenjuje se elementarno slušanje koje se podrazumijeva. I za to vrijeme – prvo među onim ljudima koji su dolazili u škole u kojima se to moglo raditi –

pojavilo se ono što se trebalo podučavati pitanjima i odgovorima, o duhovnom svijetu: nastao je katekizam.

Vidite, takve događaje treba gledati. Duše koje su bile tamo u duhovnom svijetu na posebno snažan način i sada gledale dolje vidjele su ovo: ljudima mora doći nešto za što nismo mogli znati, što uopće nije bilo očito! I to je bio snažan dojam, da je katekizam nastao tamo dolje na Zemlji. Nema ničeg posebnog u tome što povjesničari pokazuju kako je katekizam nastao izvana; ali ima puno toga za reći o nastanku katekizma, kako je izgledao s gledišta nadosjetilnog: tamo dolje ljudi moraju proći kroz nešto potpuno novo u dubini svoje duše, moraju na način katekizma naučiti u što vjerovati.

Time opisujem osjećaj. Moram vam opisati još jedan na sljedeći način: ako se vratimo u prva stoljeća kršćanstva, još nije postojala mogućnost da kršćanin uđe u crkvu, sjedne ili klekne i sada počinje misa, od uvoda do molitava, nakon pričesti. Nije bilo moguće da svi čuju cijelu misu, već oni koji su bili kršćani bili su podijeljeni u dvije skupine: katekumeni, koji su smjeli ostati na misi dok ne završi evanđelje; nakon evanđelja priprema se Offertorium, pa su morali izaći van. I samo oni koji su se dugo pripremali za to sveto, intimno raspoloženje u kojem se mogao sagledati misterij transsupstancijacije, preobrazbe: transsupstanti, dopušteno im je ostati unutra, čuli su misu do kraja.

Bio je to sasvim drugačiji način odlaska na misu. Ljudi o kojima sam vam govorio, da su prošli kroz stanja u svojim dušama koje sam opisao, koji su spustili pogled i sada uočavaju taj čudan događaj katehetskog poučavanja koji im se još uvijek činio nemogućim, ti su ljudi više-manje sačuvali stari kršćanski običaj za svoj kult: pustiti ljude da slušaju cijelu misu tek nakon duge pripreme. Ovi ljudi o kojima sam govorio, definitivno su znali nešto egzotično i ezotično o misi. Ono što se događa nakon transsupstancijacije, nakon preobrazbe, smatrali su ezotičnim.

Sada su ponovno spustili pogled na ono što se događa u vanjskom kultu kršćanstva. Vidjeli ste da je cijela misa postala egzotična, cijela se misa odvija i pred onima koji posebnom pripremom još nisu došli do posebnog raspoloženja duše. Da, može li čovjek na Zemlji doista doći do otajstva Golgote kada osjeti transsupstancijaciju u ne-svetom raspoloženju? - Tako su se ove duše osjećale u životu koji prolazi između smrti i novog rođenja. Ali tko ne razumije transsupstancijaciju, ne razumije otajstvo Golgote. Tako su mislile ove duše u svom

stanju između smrti i novog rođenja: Krist se više ne prepoznaje u svojoj biti; kult se više ne razumije.

To se ulilo u duše koje sam opisao. A kad su ove duše pogledale dolje na ono što se razvilo kao simbol pri služenju mise – takozvana pokaznica, u kojem je hostija na postolju u obliku polumjeseca – tada su osjetile: to je živi simbol činjenice da se nekoć tražilo Sunce u Kristu; jer su na svakoj pokaznici, svakoj monstranci, sunčeve zrake. Ali veza između Krista i Sunca je izgubljena; postoji samo u simbolu. U simbolu je ostala do danas, ali sam simbol se ne razumije! - To je bio drugi osjećaj, iz kojeg je tada proizašlo jačanje osjećaja da se Krist mora doživjeti na novi način.

Na sljedećem predavanju prekосуtra želimo nastaviti razgovor o karmi Antropozofskog društva.

Predavanje 13 srpnja 1924

VI

S duhovnog stajališta, naveo sam dva duhovna uvjeta evolucije koji su doveli do antropozofskog pokreta i koji su u određenoj mjeri sadržani u karmi antropozofskog pokreta: ono što je izraženo u nastanku kateketike, u nastanku katekizma s njegovim pitanjima i odgovorima, koji su doveli do vjere koja nije izravno povezana s duhovnim svijetom, te pretvaranja mise u egzoteričnu, koja je u svojoj cjelini, također s obzirom na transsupstancijaciju i pričest, otvorena za sve ljude, čak i nespremne, postalo je dostupno, to jest, izgubilo je karakter drevne misterije. U ova dva zemaljska događaja odigralo se ono što je tada, promatrano iz duhovnog svijeta, dovelo do pripreme unutar duhovnog razvoja na vrlo specifičan način, onoga što će postati duhovno otkrivenje na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće: duhovno otkrivenje kako je pripremljeno tijekom vremena, što je moralo doći nakon događaja Mihaela, kao što je moralo doći u vrijeme kada je stara, mračna epoha Kali Yuge došla do kraja, i novo, doba svijetla tek što za čovječanstvo nije svanulo.

Danas imamo treću stvar za dodati. I tek kad pred svoje duše donesemo ova tri duhovna preduvjeta za bilo kakav duhovni razvoj danas i u budućnosti, ova tri duhovna uvjeta koji su bila prikladna za zbližavanje brojnih ljudi i prije nego što su sišli u fizički svijet u posljednjoj trećini 19. stoljeća ili na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće, tek kada upoznamo te preduvjete, moći ćemo razumjeti pojedinačne izvan-karmičke događaje koji su se ulili u one živote koji su međusobno povezani u antropozofski pokret.

Poseban odnos prema prirodi i odnos prema duhovnom, koji je danas već razvijen u visokom stupnju, zapravo potječe iz vremena koje je počelo u 14., 15. stoljeću. Prije toga, odnos čovječanstva prema duhovnom bio je bitno drugačiji. Nije se prilazilo duhovnom u pojmovima i idejama, nego u iskustvima koja su ipak prodirala, premda slabo i tiho, ali ipak prodirala, do duhovnog.

Kada danas govorimo o prirodi, imamo nesuštinsku, mrtvu apstrakciju. Kada govorimo o duhu, imamo nešto neodređeno što nekako pretpostavljamo o svijetu, što uokvirujemo u apstraktne ideje i koncepte. Dakle, nije bilo tako da su duše koje se danas okupljaju s čežnjom za duhovnošću, da su imale svoju prethodnu važnu inkarnaciju i u ovoj važnoj prethodnoj inkarnaciji slušale što su im pronicljivi vođe čovječanstva govorili za potrebe njihovih duša.

Prvo što treba u obzir je doba koje seže do 7. ili 8. kršćanskog stoljeća, kada još uvijek imamo slabu vezu između ljudske duše i duhovnog svijeta, doživljaj samog duhovnog svijeta, čak su i ljudska bića koja su imala znanje također imala živi odnos s duhovnim svijetom. A onda imamo doba koje počinje od 7. i 8. stoljeća i traje sve do velike prekretnice u 14. i 15. stoljeću, kada su one ljudske duše koje su živjele na

Zemlji u prvim kršćanskim stoljećima, još u onom dobu koje sam opisao, sudjelovale u životu između smrti i novog rođenja.

Ali čak i da nije bilo izravne veze s duhovnim svijetom od 6., 7. ili 8. stoljeća nadalje, htio bih reći da je određena svijest o toj povezanosti ipak našla utočište u pojedinim školama. U području znanja, u pojedinim se školama još uvijek govorilo onako kako se govorilo u prvim kršćanskim stoljećima. I tada je bilo sasvim moguće da odabrani pojedinci prime unutarne impulse iz načina na koji ljudi govore o duhovnom svijetu, kako bi se bar u nekim trenucima probili u duhovni svijet. I još su postojala pojedina mjesta gdje se podučavalo na način na koji se danas više ne može zamisliti ovakva vrsta nastave.

To je tek došlo kraju u 12. ili 13. stoljeću, a onda se konačno pretočilo, rekao bih, u važan pjesnički komad, s kojim je došao kraj takvom iskustvu, u Danteovoj komediji, 'La divina commedia'. Postoji prekrasno razdoblje ljudskog razvoja u onome što leži prije pojave komedije, jer su tu aktivnosti ovdje, na Zemlji i aktivnost nadosjetilnog svijeta neprestano u međuigri. I jedno i drugo neprestano teče zajedno: jer su ljudi na Zemlji donekle izgubili vezu s duhovnim svijetom, jer oni ljudi koji su živjeli iznad i još su tu povezanost iskusili ovdje na Zemlji, pogled na zemaljsko izazivao je posebno melankolično raspoloženje. Vidjeli su kako tone ono što su i sami doživjeli na Zemlji i nadahnuli su, produhovili pojedince u fizičkom svijetu iz nadosjetilnog svijeta, da se još tu i tamo može formirati središte za ljudsku povezanost s duhovnošću.

Neka nam bude jasno – na to sam ukazao prethodnih godina ovdje – da je sve do 7. i 8. stoljeća, kao posljedica predkršćanske inicijacije, kršćanstvo bilo prihvaćeno na mjestima koja su barem bila mjesta velikog znanja, naprimjer zaostali misteriji. Bilo je to da su se ljudi pripremali, isprva ne u školi, nego kroz tjelesni i duhovni odgoj usmjeren na duhovno, da se otkrije trenutak u kojem mogu mirno sagledati duhovno u ljudskom okruženju na Zemlji. Zatim bi se zagledali u carstvo minerala, carstvo biljaka i sve što živi u životinjskoj, ljudskoj oblasti. A onda su vidjeli kako izbija aura i ponovno se oploduje iz kozmosa, duhovna- elementarna bića koja su živjela u svojoj prirodi.

I tada im se prije svega ukazala 'boginja Natura' – kao biće kojemu su se obraćali kao drugom čovjeku, ali kao biću više vrste. Ono što su vidjeli pred sobom bila je boginja, ne mogu reći osobno, ali u punom sjaju. Nije se govorilo o apstraktnim zakonima prirode, govorilo se o stvaralačkoj moći boginje Nature, koja je posvuda u prirodi.

Ona je bila metamorfoza stare Proserpine. Ona je bila stvaralačka božica s kojom se na neki način trebao povezati onaj koji je tražio znanje, koje mu se ukazalo u svakom mineralu, u svakoj biljci, u svakoj životinji, pojavilo se iz oblaka, pojavilo se iz planina, pojavilo se iz izvora. Osjećali su ovu božicu, koja radi iznad i ispod zemlje naizmjenice zimi i ljeti: ona je pomoćnica tog božanstva o kojem govore evanđelja, ona je izvršna božanska moć.

A kada je takvu osobu, koja je težila znanju, ova božica dovoljno poučila o mineralnom, biljnom i životinjskom svijetu, kada ga je upoznala sa živim silama, tada je kroz nju naučio spoznati prirodu četiri elementa: zemlja, voda, zrak, vatra. I upoznao je kako ta četiri elementa, zemlja, voda, zrak i vatra, koji se konkretno izljevaju po svijetu, talasaju i tkaju unutar područja minerala, životinja i biljaka. I osjetio je sebe utkanog sa svojim eterskim tijelom u tkanju zemlje s njegovom težinom, vode s njenom snagom oživljavanja, zraka sa svojom snagom osjećaja, vatre sa njenom snagom da osvjetli 'Ja'. Čovjek se osjećao utkanim u to. Smatrao je da je ta pouka dar od božice Nature, nasljednice, metamorfoze Proserpine. A učitelji su se pobrinuli da učenici steknu predodžbu o tom živom općenju s Bogom ispunjenom, s Bogom potkrijepljenom prirodom, proniknuvši sve do tkanja i života elemenata.

Zatim, nakon što su učenici bili spremni, upoznali su ih s planetarnim sustavom. I naučili su kako znanje o ljudskoj duši proizlazi iz znanja o planetarnom sustavu: naučite prepoznati kako zvijezde lutalice lelujaju na nebu, tako da naučite prepoznati kako vaša vlastita duša djeluje, tka i živi u vama. To je stavljeno pred učenike.

A onda su se upoznali s onim što se zvalo 'Veliki ocean'. Ali ovaj ocean je bilo kozmičko more koje je vodilo do planeta, od zvijezda lutalice do zvijezda stajaćica, do nepomičnih zvijezda.

Tako što su mogli upoznati tajne zvijezda stajaćica, prodrli su u tajne 'Ja'.

Danas se zaboravlja da su postojale takve upute. Ali takve su upute bile tu. A takva se živa spoznaja njegovala u zaostalim misterijama sve do 7. ili 8. stoljeća. I kao učenje, kao teorija, kultiviralo se do prijelaza iz 14. u 15. stoljeće, o čemu sam tako često govorio. I možemo pratiti na pojedinim mjestima gdje su se takva učenja njegovala kako su ta stara učenja živjela, doduše s najvećim mogućim poteškoćama, doduše gotovo mrtva do pojmova i ideja, ali ipak toliko živih pojmova i ideja da su ipak mogle u pojedinim ljudima osvjetliti pregled svega o čemu sam govorio.

U 11. ali posebno u 12. stoljeću, proširivši se na 13. stoljeće, postojala je zaista divna škola u kojoj su bili učitelji koji su vrlo dobro znali kako su u prethodnim stoljećima učenici vođeni da iskuse duhovno. Bila je to velika škola Chartres, u koju su se slijevali sva gledanja koja su proizašla iz te duhovne vitalnosti koju sam opisao.

U Chartresu, gdje se i danas može pronaći to divno remek-djelo arhitekture, bio je prije svega tračak još uvijek žive mudrosti Petra od Compostelle, koji je radio u Španjolskoj, koji je u Španjolskoj njegovao živo, tajanstveno kršćanstvo, koje je još uvijek govorilo o Kristovoj pomoćnici, Naturi, koja je još uvijek govorila o tome da samo onda, kada je ova Natura uvela čovjeka u elemente, u svijet planeta, u svijet zvijezda, da tek onda čovjek postaje zreo, da upozna sedam pomagača, opet ne mogu reći tjelesnih, nego duhovnih pomagača, koji nisu apstraktno- teoretski pred ljudskom dušom, nego kao žive božice: gramatika, dijalektika, retorika, aritmetika, geometrija, astronomija, glazba. Učenici su ih upoznali kao žive, božansko- duhovne likove.

Pa, oni koji su bili oko Petra od Compostelle govorili su o takvim živim figurama. Učenje Petra od Compostelle zračilo je u školi iz Chartres-a. U ovoj školi u Chartres-u predavao je, naprimjer, Bernard od Chartres-a, koji je nadahnuo svoje učenike time što iako im nije više mogao pokazati božicu Naturu ili božice sedam slobodnih umjetnosti, ali koji je o njima govorio s takvom živahnošću da su pred njima barem bile dočarane slike mašte, da je u svakom nastavnom satu znanost postala svijetla umjetnost.

Tada je podučavajući Bernard Silvestrus, u njegovim snažnim opisima, pustio da se ono što je drevna mudrost pojavi pred učenicima. Iznad svega, poučavao je Ivan od Chartres-a, koji je govorio o ljudskoj duši na gotovo grandiozno nadahnut način; ovaj Ivan od Chartres-a, koji se zvao u John Salisbury, razvio je stavove u kojima se bavio Aristotelom, aristotelizmom. Na posebno povlaštene učenike utjecalo se tako da su stekli uvid da takvo učenje kakvo je bilo u prvim kršćanskim stoljećima, više ne može postojati na Zemlji, da ga zemaljska evolucija više ne može podnijeti. Učenicima je jasno stavljeno do znanja: postoji stari, gotovo vidoviti uvid, ali blijedi. Možete znati samo o dijalektici, retorici, astronomiji, astrologiji, više ne možete vidjeti božice sedam slobodnih umjetnosti, jer Aristotel, koji je već u antici bio upoznat s konceptima i idejama petog post- atlantskog doba, mora nastaviti raditi.

I s nadahnjujućom snagom ono što je tako podučavano u školi u Chartres-u, također se transplantiralo u klinijevski red, i bilo sekularizirano u onome što je odredio opat klinijevaca, Hildebrand, koji je tada postao papa Grgur VII; ali s izvanrednom čistoćom ta je doktrina propagirana u školi u Chartres-u, i u tim doktrinama zasjalo je dvanaesto stoljeće. A posebno je bio jedan koji je zapravo nadmašio sve ostale, koji je, mogu reći, u idealnom nadahnuću, poučavao misterije sedam slobodnih umjetnosti u njihovoj povezanosti s kršćanstvom u Chartres-u: Alanus de Lille.

Alanus de Lille, gotovo je nadahnuo studente u Chartres-u iz 12. stoljeća. Imao je sjajan uvid u činjenicu da u narednim stoljećima Zemlja više neće moći imati koristi od onoga što se naučavalo na takav način, jer to nije bio samo platonizam, to je bilo učenje o misterijama predplatonskog razdoblja, samo da je to gledanje apsorbiralo kršćanstvo. A za one za koje je očekivao da će razumjeti, podučavao je Alanus iz Lille-a tijekom svog života: sada aristotelovski obojeno znanje mora neko vrijeme raditi na Zemlji, s oštrim konceptima i idejama. Jer samo se tako može pripremiti ono što se mora vratiti kao duhovnost u kasnijem vremenu. Nekima danas može izgledati suhoparno čitajući literaturu tog vremena, ali nije suhoparno ako se može baciti pogled na ono što je stajalo pred dušama onih koji su predavali i radili u Chartres-u. Taj osjećaj povezanosti sa živim bogovima sedam slobodnih umjetnosti ima živo djelovanje, čak i u poeziji koja je izvirala iz Chartres-a. A u pjesmi '*La bataille des VII arts*', koja duboko prodire za one koji je razumiju, osjećamo duhovni dah sedam slobodnih umjetnosti. Sve je to djelovalo u 12. stoljeću.

Sve je to, vidite, tada živjelo u duhovnom ozračju, sve je to još na neki način bilo afirmirano. Sve je to još uvijek bilo vezano za škole koje su još postojale u Sjevernoj Italiji, u Italiji općenito, u Španjolskoj, ali je njihovo postojanje bilo vrlo sporadično. Ali se na živ način širilo različitim duhovnim strujama Zemlje. A potkraj dvanaestog stoljeća na sveučilištu u Orleansu bilo je mnogo toga gdje su se kultivirale neobične doktrine u tom smjeru, gdje je bilo mnogo inspiracije iz škole u Chartres-u.

A onda se jednog dana dogodilo da je dolje u Italiji jedan veleposlanik koji je bio u Španjolskoj, tada pod velikim povijesnim dojmom, dobio nešto poput svojevrsne sunčanice, i sve što je dobio u ovoj školi kao pripremu, pojavilo se pred njim kao moćno otkrivenje: vidio je ono što je čovjek mogao vidjeti pod utjecajem živog principa znanja, gdje je vidio moćnu uzdižuću planinu i sa svime od minerala, biljaka i životinja, gdje se pojavila božica Natura, gdje su se pojavili elementi, gdje se pojavljuju planeti, gdje su se pojavile božice sedam slobodnih umjetnosti, gdje se Ovidije tada pojavio kao glavni učitelj – opet je pred ljudskom dušom stajala ona moćna vizija, koja je tako često stajala pred ljudskim dušama u prvim stoljećima kršćanstva. Bila je to vizija Brunetta Latini, koja je prešla na Dantea i iz koje je proizašla Danteova *Komedija*.

Ali nešto drugo dogodilo se svima onima koji su radili u Chartres-u kada su prošli kroz vrata smrti i, prošavši kroz vrata smrti, ušli u duhovni svijet. Bio je to važan duhovni život koji su vodili Petar od Compostelle, Barnard od Chartres-a, Bernard Silvestrus, Ivan od Chartres-Salisbury, Henri d'Andeli koji je napisao pjesmu 'La bataille des VII arts', ali posebno Alanus od Lilla. Na svoj način napisao je knjigu *Contra Haereticos* i tako se okrenuo protiv heretika u kršćanskom smislu iz starog gledanja, ali upravo iz pogleda na duhovni svijet.

I sada su sve ove pojedinačne duše, koje su zadnje radile u odjecima stare mudrosti, mudrosti u punom duhovnom svijetlu, sada ušle u duhovni svijet: taj duhovni svijet u kojem su se nalazile najvažnije duše koje su se pripremale za zemaljsko postojanje, koje su se uskoro trebale spustiti u zemaljsku egzistenciju, kako bi radile u smislu da se tada može dogoditi prekretnica koja se dogodila u 14. i 15. stoljeću.

Ovdje pred nama imamo duhovni život, dragi moji prijatelji: posljednji velikani škole u Chartres-u upravo su stigli u duhovni svijet. Oni pojedinci koji su započeli vrhunac skolastike još su uvijek bili u duhovnom svijetu. A jedna od najvažnijih razmjena ideja iza kulisa ljudskog razvoja dogodila se početkom 13. stoljeća između onih koji su još uvijek nosili stari platonizam škole u Chartres-u u nadosjetilni svijet i onih koji su se pripremali za nošenje aristotelizma kao velikog prijelaza za stvaranje nove duhovnosti koja je trebala ući u evoluciju u budućnosti.

Došlo je do dogovora, da su upravo ti pojedinci, koji su potekli iz škole Chartres, rekli onima koji su se spremali sići u osjetilno- fizički svijet i njegovati aristotelizam u skolastici kao pravi element doba: za nas rad na Zemlji za sada nije moguć, jer sada Zemlja nije u takvom stanju da bismo mogli kultivirati znanje za živi način. Ono što smo još mogli kultivirati kao posljednji nositelji platonizma sada mora biti

zamijenjeno aristotelizmom. Ostajemo ovdje gore. I tako su duhovi Chartres-a ostali u duhovnom svijetu, a da nisu ušli u značajne inkarnacije na Zemlji. Ali oni su odigrali moćnu ulogu u oblikovanju one grandiozne imaginacije koja se oblikovala u prvoj polovici devetnaestog stoljeća, o kojoj sam govorio.

Radili su u potpunom skladu s onima koji su prvi sišli na Zemlju sa svojim aristotelizmom. A to je bio posebno Dominikanski red, koji je sadržavao pojedince koji su, mogu reći, u ovoj vrsti nadosjetilnog dogovora s duhovima Chartres-a, koji su se, takoreći, složili s njima: "Spuštamo se kako bi dalje njegovali znanje u aristotelizmu. Vi ostanite gore. Također ćemo moći ostati u kontaktu s vama na Zemlji. Platonizam za sada ne može cvjetati na Zemlji. Ponovno ćemo vas pronaći kada se vratimo i kada bude trebalo pripremiti vrijeme kada će se, nakon što Zemlja prođe kroz skolastički razvoj aristotelizma, duhovnost ponovno moći razvijati zajedno s duhovima Chartres-a".

Bilo je to od dubokog značaja, naprimjer, kada je Alanus iz Lille-a – kako su ga zvali tijekom njegove zemaljske egzistencije – poslao iz duhovnog svijeta učenika kojeg je podučavao u duhovnom svijetu, da razjasni sve nepodudarnosti koje su mogle postojati između platonizma i aristotelizma, ali na način da iz tadašnjeg skolastičkog načela može proizaći sklad. I tako, posebno u 13. stoljeću, da bi se rad onih koji su bili na Zemlji u dominikanskoj halji i onih koji su ostali tamo na onom svijetu mogao spojiti, budući da u početku nisu mogli pronaći zemaljska tijela da izraze svoju posebnu vrstu duhovnosti, koja nije mogla doći dolje u aristotelizam.

I u 13. stoljeću došlo je do prekrasne interakcije između onoga što se dogodilo na Zemlji i onoga što je dotjecalo odozgo. Često ljudi koji su radili na Zemlji nisu bili ni svjesni te suradnje, ali tim su više bili svjesni oni koji su radili s druge strane. Bila je to živa suradnja. Moglo bi se reći: princip misterija popeo se na nebo i pustio svoje sunčane zrake da padaju na ono što je bilo na Zemlji.

To je ulazilo i u detalje, i posebno se može pratiti u detaljima. Alanus iz Lilla mogao je ići toliko daleko u vlastitom zemaljskom razvoju kao učitelj u Chartres-u da je u određenoj dobi obukao haljinu cistercita i postao cistercitski svećenik. A u cistercitskim redovima se u to vrijeme sklonila posljednja religijska praksa kako bi probudila platonizam, platonistički pogled na svijet zajedno s kršćanstvom.

Način na koji je poslao učenika izražava se u činjenici da je tog učenika poslao kako bi dominikanski red nastavio djelovati po zadatku da bi trebao prijeći na aristotelizam. Prijelaz koji je tu bio, izražen je osobito izvana izvanrednim simptomom: taj učenik, odnosno učenik u nadosjetilnom svijetu, Alanus ab Insulis-a, prvo je na Zemlji nosio cistercitsku haljinu, a kasnije ju je zamijenio za dominikansku haljinu.

Tu imamo individualnosti koje su djelovale zajedno na nadosjetilno- osjetilni način tijelom 13. stoljeća i nešto u 14. stoljeću: utjecajne kasnije skolastike i njihove učenike, ljudske duše koje su dugo bile povezane jedna s drugom, ali povezane i s velikim duhovima škole Chartres.

Tu imamo, mogu reći, taj veliki, moćni povijesni plan koji je bio takav da bi se oni koji nisu bili u stanju sići na Zemlju u aristotelizam spasili u duhovnom svijetu iznad, kako bi čekali da bi drugi, koji su bili blisko povezani s onima koji su ostali, mogli dalje na Zemlji nastaviti kultivirati one ideje i koncepte koji potječu od aristotelizma. Bilo je to stvarno kao razgovor gore-dolje, od duhovnog svijeta do zemaljskog, od zemaljskog do duhovnog svijeta, u ovom 13. stoljeću.

U ovoj duhovnoj atmosferi moglo je djelovati samo istinsko rozenkrojerstvo.

A onda, kada su oni koji su se spustili da daju poticaj aristotelizmu, takoreći, izvršili svoju zadaću na Zemlji, i oni podignuti u duhovni svijet, tada je u duhovnom svijetu došlo do suradnje, moga bih reći, između platonista i aristotelovaca. Oko njih su se našle one duše o kojima sam govorio: duše dviju skupina koje sam spomenuo.

Tako da se na određeni način ulijevaju u karmu antropozofskog pokreta, imamo široko sljedbeništvo u Chartres-u i živimo u učenju svih onih duša koje su sa sobom ponijele jednu ili drugu od dvije struje o kojima sam ovdje govorio posljednjih dana – to je veliki krug, jer u tom krugu žive mnogi koji još nisu pronašli put do antropozofskog pokreta. Ali istina je da je raznim iskustvima pripremljeno ono što danas nalazimo na polju antropozofije.

Nešto čudno dogodilo se cistercitskom redu, naprimjer, kada je Alanus ab Insulis, Alan iz Lilla, obukao cistercitski habit i postao cistercitski svećenik sa svojim platonizmom. Taj element zaista nije nikada napustio cistercitski red. I mogu reći – jer zašto se male osobne primjedbe ne bi iznijele u takvom kontekstu kao što je sada ovaj ovdje, a koje ne mogu ući u *'Moj život'* – moram reći: ono što bi me trebalo naučiti prepoznati mnoge veze u tom smjeru – druge veze su došle iz potpuno drugih smjerova – bilo je to da se u svom životu do Weimarskog razdoblja nisam mogao riješiti pogleda na cistercitski red, a opet sam na neki način držan podalje od cistercitskog reda. Odrastao sam, da tako kažem, u sjeni cistercitskog reda koji ima važne ogranke oko Wiener-Neustadt-a. Svećenici cisterciti bili su ti koji su odgajali većinu mladih ljudi u kraju gdje sam odrastao. Uvijek sam ispred sebe imao haljine cistercitskog reda, bijelu haljinu, bijeli habit s crnom trakom oko sredine, mi to zovemo štola. A da sam o takvim stvarima imao priliku govoriti u *'Moj život'*, rekao bih: sve, u mom djetinjstvu je zapravo težilo da ne prođem kroz školovanje kroz koje sam prošao, kroz Wiener-Neustadt Realschule, nego kroz gimnaziju. Tada je to još bila cistercitska gimnazija. A sile koje su me istovremeno privlačile i držale podalje bile su neobične.

I opet, cijeli krug redovnika koji su predavali teologiju, na sveučilištu u Beču, koji je bio oko Marie Eugenie delle Grazie, činili su cisterciti. Imao sam najintimnije teološke razgovore, najintimnije razgovore o kristologiji s cistercitima. Ovo samo napominjem, jer to daje boju pogledu na dvanaesto stoljeće, kada je Chartres cvjetao s cistercitskim redom. Jer u izvanrednoj erudiciji cistercita, koja je tako privlačna, ipak je bilo nečega, iako korumpirano, od čari Chartres-a. Cisterciti, koje sam dobro poznao, istraživali su važne stvari o različitim stvarima. A najvažnije su mi bile stvari gdje sam mogao reći: doista nije moguće da su se oni koji su bili

učenici Chartres-a ovdje inkarnirali, ali je već iz prizora bilo vidljivo da su se neki od pojedinaca koji su bili povezani sa školom u Chartres-u – ako je mogu tako nazvati – nakratko utjelovili u ljude koji su nosili cistercitski habit. Želim reći, odvojeno tankim zidom, ono što je pripremljeno na način na koji sam opisao, uvijek je djelovalo na Zemlji, a što je potom dovelo do velike promjene u prvoj polovici 19. stoljeća. I bio mi je vrlo čudan razgovor kojeg sam naveo u *'Mom životu'*, o Kristovoj prirodi, a koji sam vodio s cistercitskim svećenikom, ne u kući, nego kada sam izlazio iz kuće *delle Grazie*, koji je zapravo vođen, ne s današnjeg dogmatsko-teološkog gledišta ili sa stajališta neoskolastike, već je vođen produbljiivanjem u ono što je nekad bilo, s aristotelovskim konceptualnim konturama, ali i platonističkim propitivanjem.

Ono što je trebalo nastati s antropozofijom, zasjalo je kroz događaje tog vremena, premda na tajanstven način; zasjalo je, ali ne kroz ljudsku dušu upregnutu u jednu ili drugu denominaciju ili socijalnu struju, nego kroz ono čime je ova ljudska duša povezana, kao s velikim duhovnim strujama, koje djeluju na Zemlji. Između osvita doba Mihaela i kraja Kali Yuge, zaista je moguće prepoznati, kako duh vremena govori na razne načine u raznim područjima pojedinim ljudima, tako da je to izazvalo evociranje antropozofskih objava. Moglo se vidjeti kako ova antropozofija nastaje na živ način poput bića koje se mora roditi, ali koje počiva kao u majčinoj utrobi u onome što je pripremila škola u Chartres-u iz prvih kršćanskih stoljeća na Zemlji, i koja se potom proširila u nadosjetilno, i surađujući s onim što je nastavilo djelovati na Zemlji u aristotelovski obojenoj obrani kršćanstva.

Tada je iz onih impulsa koje nalazimo u *'Contra Haereticos'* Alanusa od Lilla, nastalo nešto poput *'Summa fidei catholicae contra gentiles'* Tome Akvinskog. I tako je onda došla ona crta vremena koju vidimo na svim slikama gdje dominikanski crkveni učitelji gaze Averroes-a, Avicenna-u, druge, i to označava živu obranu duhovnog kršćanstva, ali ujedno i prijelaz u intelektualno.

Ne mogu, dragi moji prijatelji, teoretizirajući predstaviti ono što je činjenični svijet, jer bi svaki teoretizirajući način učinio stvar blijedom, dosadnom. Htio sam pred vašu dušu staviti činjenice od kojih bi se trebalo osjetiti na što pada pogled kada se želi pogledati one duše koje su prije svoje sadašnje zemaljske egzistencije, prošle duhovnu egzistenciju između smrti i novog rođenja na takav način, na koji su na Zemlji imali čežnju za antropozofijom.

U svijetu, suprotne stvari rade zajedno kako bi stvorile cjelinu. A danas, one duše koje su djelovale u velikoj školi u Chartres-u u 12. stoljeću, i one koje su s njima bile povezane preko jedne od najvećih duhovnih zajednica, ali u nadosjetilnom svijetu početkom 13. stoljeća – duhovi iz Chartres-a sada rade zajedno s onima koji su, povezani s njima, tada njegovali aristotelizam, bez obzira rade li jedni ovdje na Zemlji, a drugi još ne mogu sići, namjeravajući ostvariti novo duhovno doba u razvoju Zemlje. Sada je na njima da prikupe duše koje su s njima dugo povezane, da prikupe duše s kojima se može utemeljiti duhovno doba, kako bi u relativno kratkom vremenu, na neki način unutar inače umiruće civilizacije, ostvarili mogućnost da duhovi Chartres-a iz 12. stoljeća i duhovi povezani s njima iz 13.

stoljeća, rade zajedno u zemaljskim inkarnacijama, tako da mogu raditi zajedno na Zemlji, mogu zajedno raditi na kultiviranju duhovnosti unutar civilizacije, koja bi inače plovila u propadanje.

Namjere koje se danas, da tako kažem, njeguju – ne na Zemlji, želim reći, nego između neba i Zemlje – želio sam ovako okarakterizirati. Uronite u ono što leži u tim namjerama, i osjetiti ćete, kao živ utjecaj na vaše duše, duhovnu pozadinu, onoga što mora biti u prvom planu kada se ljudske duše slijevaju u antropozofski pokret.

Predavanje 28 srpnja 1924

VII

Ovo predavanje, kao što pretpostavljate, mora biti nastavak razmatranja koja su ovdje iznesena o unutaršnjem razvoju u karmi antropozofskog društva. Pratili smo događaje u fizičkom i nad- fizičkom svijetu koji su u osnovi onoga što antropozofija trenutno želi objaviti svijetu. Znamo, dragi moji prijatelji, da smo u posljednjih nekoliko desetljeća vidjeli dvije važne prekretnice u tijeku ljudskog razvoja, posebno u posljednjih nekoliko desetljeća. Jedna prekretnica je ona na koju sam često skretao pozornost: istek takozvanog mračnog doba krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Nasuprot dobu tame započelo je doba svijetla. Znamo, naravno, da je ovo mračno doba dovelo do stanja duše koje zatvara duhovne oči pred nadosjetilnim svijetom. Znamo da je u davnim vremenima ljudskog razvoja općenito bilo stanje čovjeka da gleda u duhovni svijet, čak i ako je to bilo nalik na snove, čak i ako je bilo više ili manje instinktivno. Sumnjati u stvarnost duhovnog svijeta bilo je sasvim nemoguće u starija vremena čovjekove evolucije. Ali da se to stanje nastavilo, da je čovječanstvo živjelo u tom instinktivnom gledanju u duhovni svijet, onda se ono što se može nazvati inteligencijom pojedinog čovjeka, ne bi pojavilo, manipulacija intelektom, rezoniranje, od strane pojedinca. A to je povezano s onim što čovjeka vodi do slobodne volje. Jedno je nezamislivo bez drugog.

U tom nejasnom, instinktivnom stanju doživljavanja duhovnog svijeta kakav je nekad postojao, čovjek ne može postići slobodu. Niti može postići ono neovisno mišljenje koje se može nazvati korištenje inteligencije od strane pojedinca.

I jedno i drugo je moralo doći u jednom trenutku: slobodna osobna upotreba inteligencije, sloboda ljudske volje. Zbog toga je izvorni, instinktivni uvid u duhovni svijet morao potamniti za ljudsku svijest. To je sve postignuto, ako ne sasvim jasno za svakog pojedinog čovjeka, onda barem za čovječanstvo općenito; tako da je s krajem 19. stoljeća ovo mračno doba, koje zamračuje duhovni svijet, ali otvara korištenje inteligencije i slobodne volje, završilo. Ulazimo u doba u kojem se pravi duhovni svijet ponovno približava ljudima, putevima kojima je to moguće.

Zasigurno se može reći: ovo doba nije počelo na blistav način. Kao da su samo prva desetljeća 20. stoljeća, donijela sve loše što je ikad čovječanstvo doživjelo tijekom povijesti. Ali to u ljudskoj evoluciji uopće ne priječi mogućnost prodiranja u svijetlo duhovnog života. I zato su ljudi jednostavno, mogu reći, kao po inerciji, zadržali navike mračnog doba, da one sežu u 20. stoljeće i da izgledaju gore nego prije baš zato jer bi istina mogla postati jasnija, kada su bile opravdane, u mračnom dobu Kali Yuge.

Sada, također znamo da je ovo okretanje cijelog čovječanstva prema dobu svjetla bilo pripremljeno početkom doba Mihaela krajem 1970-ih. Pogledajmo što to znači da je vrijeme Mihaela počelo u posljednjoj trećini 19. stoljeća.

Moramo shvatiti da baš kao što smo okruženi s tri carstva vanjske prirode, mineralnim carstvom, carstvom biljaka i životinjskim carstvom, u fizičkom- čulnom svijetu, da nas u duhovnom svijetu okružuju viša carstva, koja nazivamo područje hijerarhija, koja smo već opisali u raznim kontekstima. Kao što silazimo u životinjsko carstvo kada od čovjeka silazimo u carstva prirode, kada se uspinjemo u nadosjetilno dolazimo u oblast anđela. Anđeli imaju zadatak voditi i štiti pojedince dok idu od zemaljskog života do zemaljskog života. Tako da zadaci koji se javljaju u duhovnom svijetu u odnosu na pojedinačna ljudska bića, padaju na bića iz oblasti anđela.

Ako se onda popnemo u carstvo arhanđela, ti arhanđeli imaju najrazličitije zadatke. Ali jedan od tih zadataka je, usmjeravanje temeljnih tendencija niza uzastopnih razdoblja u odnosu na ljudska bića. Tako je oko tri stoljeća, sve do sedamdesetih godina prošlog stoljeća, trajalo ono što se može nazvati vladavinom Gabrijela. Za one koji razvoj čovječanstva ne gledaju površinski, kao što je to danas uobičajeno, nego u dubinu, tada su se silno značajni impulsi za događaje u čovječanstvu prenijeli na one sile koje se može nazvati nasljednim silama. Nikada snage fizičkog nasljeđa koje su djelovale kroz generacije, nisu bile tako značajne kao u posljednja tri stoljeća, prije posljednje trećine devetnaestog stoljeća.

To je bilo izraženo činjenicom da je problem nasljeđivanja u 19. stoljeću postao gorući problem, da je čovječanstvo osjetilo kako duševne i duhovne osobine ljudi ovise o nasljeđu. Na kraju se naučilo osjećati, da je ono što upravlja ljudskom evolucijom u 16., 17. i 18. stoljeću i velikim dijelom 19. stoljeća, poput zakona prirode.

Tijekom tog vremena čovjek je u svoj duhovni razvoj unosio one osobine koje je naslijedio od svojih roditelja i predaka. Tada su ove osobine vezane uz fizičku reprodukciju postale osobito važne. Opet, vanjski znak toga je interes koji su ljudi krajem 19. stoljeća pokazivali za pitanja reprodukcije, i općenito za sva pitanja spolnosti. U spomenutim stoljećima najvažniji duhovni porivi dolazili su do čovječanstva na način da su se nastojali ostvariti fizičkim nasljeđivanjem.

U potpunoj suprotnosti s time je doba u kojem Mihael usmjerava čovječanstvo, koje je započelo krajem sedamdesetih godina prošlog stoljeća, u kojem se nalazimo, i koji povezuje svoje impulse s onim što sada također poznajemo kao doba svjetla koje počinje u 20. stoljeću. Ove dvije struje impulsa rade zajedno. Danas želimo prvo pogledati što je posebnost doba Mihaela. Kažem doba Mihaela: s obzirom na vodstvo i usmjeravanje, slučaj je da je otprilike svaka tri stoljeća jedno od bića iz hijerarhije arhanđela imao duhovno vodstvo ljudskog razvoja, u oblasti gdje je civilizacija prevladavala.

Kao što sam rekao, Gabrijel je imao vodstvo u 16., 17., 18. i 19. stoljeću. Sada ga je zamijenio Mihael. Postoji sedam takvih arhanđela, koji vode čovječanstvo na

takav način da se individualno vodstvo arhandela ciklički ponavlja. Živeći danas u dobu Mihaela, svi se imamo razloga prisjetiti posljednjeg doba Mihaela koje je nekoć bilo. Ovo doba Mihaela, koje je prethodilo osnutku kršćanstva i otajstvu Golgote, završilo je u davno vrijeme djelima Aleksandra i utemeljenjem Aristotelove filozofije.

Ako pratimo sve što se događalo u Grčkoj, oko Grčke, od pretkršćanskih vremena do vremena Aleksandra Velikog, do Aristotela, kroz tri stoljeća, imamo doba Mihaela. Takvo doba Mihaela karakteriziraju različite okolnosti, a posebno činjenica da u takvom dobu Mihaela, ton daju duhovni interesi čovječanstva, ovisno o posebnom raspoloženju koje takvo doba ima. Konkretno, u takvom će dobu proći međunarodni, kozmopolitski trend. Nacionalne razlike prestaju. Upravo su se u dobu Gabrijela uspostavili nacionalni impulsi unutar europske civilizacije i njenih američkih dodataka.

U našem dobu Mihaela oni će potpuno biti prevladani tijekom tri stoljeća. U svakom dobu Mihaela postoji opći karakter, opći karakter u odnosu na posebne interese pojedinih nacija ili skupina ljudi. U vrijeme kada je Mihael vladao Zemljom prije misterija na Golgoti, to je bilo izraženo u činjenici da su uvjeti koji su se razvili u Grčkoj potaknuli onu snažnu tendenciju koja je dovela do pohoda Aleksandra kojima se širila grčka kultura i civilizacija, na genijalan način u Aziju, čak do Afrike, do naroda koji su do tada poznavali nešto sasvim drugo. Čitav golemi poduhvat našao je svoj zaključak u onome što je utemeljeno u Aleksandriji: osobina kozmopolitizma koja je cijelom, tada civiliziranom svijetu, nastojala dati duhovne snage koje su se nakupile u Grčkoj.

Takve stvari se događaju pod impulsom Mihaela i također su se dogodile i u to vrijeme pod impulsom Mihaela. A ona bića koja su bila uključena u ova zemaljska djela koja su se dogodila u službi Mihaela, nisu bila na Zemlji da vrijeme otajstva Golgote. Sva ona bića koja su pripadala oblasti Mihaela, bez obzira jesu li bile ljudske duše koje su kroz smrt sada uznesene u duhovni svijet nakon kraja doba Mihaela, jesu li to bile bestjelesne ljudske duše ili pak takve koje nikada nisu bile utjelovljene na Zemlji, sve su bile povezane jedna s drugom zajedničkim životom u nadosjetilnom svijetu u vrijeme kada se na Zemlji odigravao misterij Golgote.

Samo moramo svojim umom biti prisutni u onom što je zapravo tamo. Ako netko odabere aspekt sa Zemlje, onda si kaže: zemaljsko čovječanstvo je došlo do određene točke zemaljske evolucije. Veliki duh Sunca, Krist, stiže na Zemlju, utjelovljen u čovjeku Isusu iz Nazareta. Stanovnici Zemlje imaju iskustvo da Krist, veliki duh Sunca, dopire do njih. Ne znaju mnogo, a što bi ih moglo navesti da na odgovarajući način cijene ovaj događaj.

Bestjelesne duše koje su oko Michaela i koje žive u blizini, u oblasti Sunca u izvanzemaljskim svjetovima, više cijene ono što se dogodilo, s drugog aspekta. Doživjeli su ono što se tada događalo sa Sunca. I iskusili su kako se Krist, koji je dotad djelovao unutar oblasti Sunca, tako da se u misterijima moglo doći do Njega

samo ako se uzdigne u oblast Sunca, kako se oprostio od Sunca kako bi bio na Zemlji sa zemaljskim čovječanstvom, ujedinio se.

To je bio moćan, golem događaj, posebno za ona bića koja pripadaju zajednici Mihaela, jer ova Mihaelova zajednica ima posebnu vezu sa svime što je kozmička sudbina koja izvire iz Sunca. Morali su se oprostiti od Krista, koji je do tada imao svoje mjesto na Suncu, koji je od tada trebao zauzeti svoje mjesto na Zemlji. To je drugi aspekt.

U isto vrijeme, međutim, s tim je bilo povezano još nešto. To se na pravi način može ocijeniti samo promatrajući sljedeće. Tako razmišljati, živjeti ovako u mislima koje izviru iznutra, ljudi starijeg vijeka nisu mogli. Možda su bili mudri, beskrajno mudriji od modernog čovječanstva, ali nisu bili pametni u smislu onoga što se danas naziva pametnim. Danas se pametnim naziva osoba koja može proizvesti misli iz sebe, koja može razmišljati logično, koja može povezati jednu misao s drugom, i tako dalje. To tada nije postojalo. Samostojeće misli nisu postojale u staro doba. Misli su slane na Zemlju istovremeno kada bi nekome iz duhovnog svijeta došla otkrivenja. Čovjek nije razmišljao, nego je primio duhovni sadržaj kroz otkrivenje, ali ga je primio na takav način da su i misli bile tu. Danas o stvarima razmišljate; u to su vrijeme dojmovi duše donijeli misli sa sobom. Misli su bile nadahnute misli, a ne promišljene. A onaj koji određuje kozmičkoj inteligenciji koja je na taj način došla do čovječanstva s duhovnim objavama, koji je posebno imao vlast, da tako kažem, nad ovom kozmičkom inteligencijom, upravo je duhovno biće mi, ako se poslužimo kršćanskom terminologijom, nazivamo arhanđeo Mihael. On je u kozmosu bio zadužen za kozmičku inteligenciju.

Samo nam mora biti jasno što to znači. Jer iako u nešto drugačijem kontekstu ideja, osoba poput Aleksandra Velikog bila je svjesna da su mu misli došle preko Mihaela. Naravno, odgovarajuće duhovno biće imalo je drugačije ime. Ovdje koristimo kršćansku terminologiju, ali terminologija nije važna. Čovjek kao što je Aleksandar Veliki, sebe je doživljavao kao ništa drugo nego misionara Mihaela, kao instrument Mihaela. Nije mogao ne pomisliti: Mihael zapravo djeluje na Zemlji, i ja sam taj kroz koga djeluje. Takvo je bilo gledanje. To je dalo i snagu volje za djelovanje. A mislilac u to vrijeme nije mislio drugačije nego: u njemu radi Mihael i daje mu misli.

Kristov silazak na Zemlju je bio povezan s činjenicom da Mihael i njegovi sljedbenici ne samo da su vidjeli ovaj Kristov oproštaj od Sunca, nego su prije svega vidjeli kako on, Mihael, postupno gubi kontrolu nad kozmičkom inteligencijom. Tada se sa Sunca vrlo jasno vidjelo da stvari sa sadržajem inteligencije više neće dolaziti čovjeku iz duhovnog svijeta, već da sam čovjek jednog dana mora postići svoju inteligenciju na Zemlji. Bio je to prodoran, značajan događaj, vidjeti kako se inteligencija spušta na Zemlju, da tako kažem. Malo po malo, više se ne može naći – ako smijem upotrijebiti takav izraz – na nebesima, spuštenu je na Zemlju.

To se posebno ispunilo u prvim kršćanskim stoljećima. Vidimo kako su ljudi, oni koji su to bili u stanju, u prvim kršćanskim stoljećima barem imali uvid u ono

što im je strujalo sa sadržajem inteligencije od izvanzemaljskih objava. To je trajalo do 8. ili 9. stoljeća poslije Krista. Onda je došla velika odluka. Odluka je došla na takav način da su Mihael i njegova sljedba, bez obzira jesu li bili utjelovljeni ili bestjelesni, morali sami sebi reći: ljudi na Zemlji počinju biti inteligentni, izvlačiti razumijevanje iz sebe; kozmičkom inteligencijom više ne može upravljati Mihael. Mihael je osjetio kako mu kontrola nad kozmičkom inteligencijom izmiče. A ispod, kada ste pogledali Zemlju, vidjeli ste kako je ovo doba inteligencije počelo u 8. ili 9. stoljeću i kako su ljudi počeli formirati vlastite misli.

Sada, pokazao sam vam kako su se u pojedinim posebnim školama, naprimjer u školi u Chartres-u, propagirale tradicije onoga što se nekada otkrivalo ljudima, uronjenima u kozmičku inteligenciju. Iznio sam sve što je postignuto u ovoj školi u Chartres-u, osobito u 12. stoljeću, a pokušao sam i pokazati kako se tada uprava inteligencijom na Zemlji prenijela na pojedine članove dominikanskog reda. Pogledajte samo djela koja su izrasla iz kršćanske skolastike, iz te divne duhovne struje koju danas potpuno krivo shvaćaju i njezini pristaše i protivnici, jer se ne razmatra njeno glavno pitanje. Pogledajte kako se ljudi trude prepoznati što pojmovi zapravo znače, što inteligentni sadržaj zapravo znači za čovječanstvo i za stvari u svijetu. Veliki spor između nominalizma i realizma, razvio se osobito unutar dominikanskog reda. Neki vide samo imena u općim pojmovima, drugi u općim pojmovima vide duhovne sadržaje koji se otkrivaju u stvarima.

Cijela skolastika je borba ljudi za jasnoću o inteligenciji koja se ulijeva. Nije ni čudo što se glavni interes onih oko Mihaela okrenuo onome što se na Zemlji provodilo kao skolastika. U onome što Toma Akvinski i njegovi učenici i drugi skolastici tvrde, vidi se zemaljsko očitovanje onoga što je tada bilo Mihaelova struja. Mihaelova struja: upravljanje inteligencijom, svijetlom ispunjenom, duhovnom inteligencijom.

I sada je bila na Zemlji, ta inteligencija. Sada se trebalo razjasniti njeno značenje. Gledano iz duhovnog svijeta, moglo se vidjeti dolje na Zemlji kako se ono što pripada oblasti Mihaela, kako se ono što pripada gore sada razvija dolje, izvan oblasti Mihaela, upravo na početku vladavine Gabrijela. Inicijacijska mudrost, rozenkrojcerska mudrost, koja se tada širila, sastojala se u tome da postoji neka jasnoća o tim činjenicama. Posebno je u ovom vremenu važno sagledati način na koji je zemaljsko povezano s izvanzemaljskim. Jer zemaljsko izgleda kao otrgnuto od izvanzemaljskog – ali je povezano! A možete vidjeti iz onoga što sam iznio na zadnjih par sati kako je to povezano. Ono što su nadosjetilne činjenice može se sažeti samo u slikama, u imaginacijama. Ne može se to prikazati apstraktnim pojmovima, morate to opisati slikovito. Stoga moram opisati što se dogodilo na početku tog doba u kojem je duša svijesti, a s njom i inteligencija, postali dio čovječanstva.

Prošlo je nekoliko stoljeća otkako je Mihael vidio kako na Zemlju stiže ono što je nekada bila kozmička inteligencija, u 9. stoljeću nove ere. I vidio je kako to nastavlja teći prema Zemlji, posebno u skolastici. To je bilo dolje. Ali on je okupio one koji su pripadali njegovoj sferi u oblasti Sunca, okupio ih je, bilo da su to ljudske duše koje

su bile u životu između smrti i novog rođenja, okupio je i one koji su pripadali njegovoj sferi i koji nikada ne ulaze u ljudska tijela, ali imaju određenu vezu s čovječanstvom. Možete zamisliti da su to posebno bile ljudske duše koje sam vam spomenuo kao velike učitelje Chartres-a. Jedan od najvažnijih ljudi koji su svoja djela morali činiti u nadosjetilnim svjetovima među Mihaelovim mnoštvom, početkom 15. stoljeća bio je Alanus ab Insulis. Ali i ostali koje sam vam spomenuo da pripadaju školi u Chartres-u, bili su ujedinjeni s onima koji su sada ponovno stigli u život između smrti i novog rođenja, koji su došli iz dominikanskog reda; duše koje su pripadale platonskoj struji bile su intimno sjedinjene s onim dušama koje su pripadale aristotelovskoj struji. Ove duše su prošle kroz sve što su Mihaelovi impulsi. Mnoge od tih duša živjele su na takav način da su sudjelovale u otajstvu Golgote ne s aspekta Zemlje, već s aspekta Sunca. Početkom 15. stoljeća, u nadosjetilnom svijetu oni su bili u osobitim situacijama.

Tada je pod vodstvom Mihaela nastalo nešto – moramo koristiti zemaljske izraze – što bi se moglo nazvati nadosjetilnom školom. Ono što je nekoć bila misterija Mihaela, ono što je naviještano posvećenicima u starim misterijima Mihaela, što se sada moralo promijeniti jer je inteligencija iz kozmosa našla svoj put na Zemlju, sam je Mihael sažeo u izuzetno značajnom obliku za one koje je sada okupio u ovoj nadosjetilnoj školi Mihaela početkom 15. stoljeća. Tada je sve što je nekoć živjelo u sunčevim misterijama kao mudrost Mihaela, ponovno oživjelo u nadosjetilnom svijetu. Zatim je na grandiozan način sažeto ono što je bio platonizam, nastavljen u aristotelizmu, i što je Aleksandar Veliki donio u Aziju i spustio u Egipat. Objasnjeno je kako tamo još uvijek živi stara duhovnost. Tada su sve duše koje su bile povezane s tom strujom, o kojoj govorim na pojedinim predavanjima, one duše koje su predodređene da pripadaju antropozofskom pokretu, da oblikuju karmu da ih dovede u antropozofski pokret, sudjelovale u to školi. Jer sve što se tamo poučavalo, poučavalo se s gledišta da se sada u ljudskoj evoluciji dolje, kroz intrinzičnu inteligenciju ljudske duše, mora razviti ono što je nalik Mihaelu.

Istaknuto je kako će krajem 19. stoljeća, u posljednjoj trećini 19. stoljeća, sam Mihael ponovno zavladati na Zemlji, to će biti novo doba Mihaela, nakon šest drugih arhanđela, od doba Aleksandra, koji su provodili svoje vladavine, ali doba Mihaela koje mora biti drugačije od ostalih. Jer ova druga doba Mihaela bila su takva da je kozmička inteligencija uvijek živjela u univerzalno ljudskom. Ali sada – rekao je Mihael svojim učenicima – to će biti nešto sasvim drugo. Ono što je Mihael davao ljudima kroz eone, ono što je nadahnuo u zemaljsko postojanje, potonulo je od njega. Naći će to ponovno kada preuzme svoju vlast nad Zemljom krajem 1970-ih. Ponovno će je pronaći kada inteligencija, u početku lišena duhovnosti, zavlada dolje među ljudima; ali će je naći u posebnom stanju; ponovno će je naći kada u najvišem stupnju bude izložena ahrimanskim silama. Jer u isto vrijeme kada je inteligencija tonula iz kozmosa na Zemlju, sve je više rasla težnja ahrimanskih moći da otmu ovu kozmičku inteligenciju od Mihaela tako što će postati zemaljska, da je na Zemlji uspostave bez Mihaela.

To je bila velika kriza od početka 15. stoljeća do danas, kriza u kojoj se još uvijek nalazimo, kriza koja se izražava kao borba Ahrimana protiv Michaela: Ahriman, koji sve daje kako bi osporio kontrolu Michaela nad inteligencijom, koja je sada postala zemaljska – Michael, koji nastoji svim impulsima koje ima, sada kada je izgubio kontrolu nad inteligencijom, ponovno je zgrabiti na početku svoje zemaljske vladavine od 1879. godine na Zemlji. U toj je odlučnoj točki stajao razvoj čovječanstva u posljednjoj trećini 19. stoljeća. Tu je bivša kozmička inteligencija postala zemaljska, tu je bio Ahriman, koji je želio ovu inteligenciju učiniti potpuno zemaljskom, kako bi se s njom nastavilo na način kako je započeto u dobu Gabrielja. Ta bi inteligencija trebala postati potpuno zemaljska, trebala bi samo biti stvar krvne zajednice, stvar sukcesije generacija, stvar moći reprodukcije. Ahriman želi sve to.

Michael se spustio na Zemlju. Mogao je samo otkriti ono što se u međuvremenu moralo dogoditi, kako bi ljudi stekli inteligenciju i slobodu, da to ljudi nađu na Zemlji, tako da to sada mora zgrabiti na Zemlji da bi ponovno postao vladar inteligencije, koja sada radi unutar čovječanstva. Ahriman protiv Michaela, Michael mora obraniti od Ahrimana ono čime je vladao eonima za dobrobit čovječanstva – čovječanstvo stoji usred te borbe. Biti antropozof znači, između ostalog, razumjeti ovu borbu barem u određenom stupnju. I to se svugdje pokazuje. U svom pravom obliku stoji iza kulisa povijesnog razvoja, ali se svugdje pokazuje u činjenicama koje se manifestiraju.

Dragi moji prijatelji, te duše koje su tada bile u nadosjetilnoj školi Michaela, sudjelovale u učenjima koja sam vam upravo predočio, a koja su se sastojala u ponavljanju onoga što se učilo u misterijima Sunca od davnina, a što se sastojalo od proročanskog iščekivanja onoga što će se dogoditi kada započne novo doba Michaela, koje se sastoji u poticajima da oni oko Michaela mogu ući u struju Michaela, da mogu pokupiti impulse, tako da se inteligencija zauzvrat opet sjedini s bićem Michaela.

Dok su ova divna, grandiozna učenja u toj nadosjetilnoj školi, koju je režirao sam Michael, otišla do odgovarajućih duša, te su duše sudjelovale u moćnom događaju koji postaje očigledan tek nakon dugog vremenskog razdoblja u razvoju našeg kozmosa. Kao što sam već ukazao, kada govorimo o božanskom, mi pokazujemo prema gore, od Zemlje prema nadosjetilnom svijetu. Ali ako se nalazimo u životu između smrti i novog rođenja, tada zapravo pokazujemo dolje na Zemlju – ali ne na fizičku Zemlju; tu se pojavljuje nešto silno, grandiozno, božansko- duhovno. I baš na početku 15. stoljeća, kada je počela ova škola o kojoj sam govorio, gdje su brojne duše u oblasti Michaela sudjelovale u ovoj školi, moglo se u isto vrijeme vidjeti nešto što je, kao što sam rekao, ponavlja samo nakon dugih, dugih vremenskih razdoblja u kozmičkom razvoju: gledajući dolje na Zemlju, vidjelo se, takoreći, kako Serafini, Kerubini i Prijestolja, tj. članovi najviše, prve hijerarhije, čine silno djelo.

Bilo je to u prvoj trećini 15. stoljeća, u vrijeme kada se iza kulisa modernog razvoja osniva rozenkrojcerska škola. Inače, ako iz života koji imamo između smrti i novog rođenja pogledamo dolje na zemaljsko, vidi se kako se istovremeno događaju

djela Serafina, Kerubina i Prijestolja. Vidi se kako Serafini, Kerubini i Prijestolja prenose duhovno iz oblasti Eksuzija, Dinama i Kirioteta, u fizičko, usađujući duhovno u fizičko svom snagom. Nakon dugog vremenskog razdoblja, vidi se nešto grandiozno drugačije od onoga što se obično vidi tijekom razvoja; upravo se u atlantskom razdoblju posljednji puta pokazalo tako nešto, s aspekta nadosjetilnog. Što se događa u čovječanstvu može se vidjeti kada se iz duhovnog svijeta vidi kako Zemlja bljeska kroz svoje oblasti munjama i čuje se moćna grmljavina. Bila je to, da tako kažem, jedna od onih kozmičkih oluja – za ljude na Zemlji kao da spavaju, za ljude koji su bili oko Mihaela to je bilo snažno.

Iza onoga što se povijesno događalo u ljudskim dušama na početku petnaestog stoljeća stoji nešto moćno. To se moćno očitovalo upravo u trenutku kada su učenici Mihaela primali svoja nadosjetilna učenja. Konačno, tijekom atlantskog razdoblja, kada je kozmička inteligencija još uvijek bila kozmička, ali je zavladao ljudskim srcem, također se dogodio takav događaj; sada su u zemaljskoj oblasti ponovno buknule duhovne munje i grmljavina. Da, bilo je tako. U dobu koje je doživjelo ovozemaljske potrese, kada su se širili rozenkojceri, u kojem su se događale svakakve čudne stvari, koje možete pratiti u povijesti, u tom dobu, duhovima u nadosjetilnom, ukazala se Zemlja koja bijesni okolo moćnim munjama i grmljavinom. Serafini, Kerubini i Prijestolja, uveli su kozmičku inteligenciju u onog člana ljudske organizacije koji je organizacija nervnog sustava, organizacija glave.

Dogodio se još jedan događaj koji danas još nije jasno vidljiv, tek će se očitovati tijekom stoljeća i tisućljeća i sastoji se u tome da se čovjek potpuno preobraziti. Ljudi su prije bili ljudi srca. Kasnije su postali ljudi glave. Inteligencija postaje njegova vlastita inteligencija. Gledao sa nadosjetilne točke gledišta, ovo je nešto od goleme važnosti. Sva moć i snaga koja leži u području prve hijerarhije, u području Serafina, Kerubina i Prijestolja, koji izražavaju svoju moć i otkrivaju da upravljaju duhovnim ne samo u duhovnoj oblasti, kao i Dinami, Eksuziji, Kirioteti, nego dovodeći duhovno u fizičko, čineći duhovno kreatorom fizičkog. Ti Serafini, Kerubini, Prijestolja, imali su djela koja su se, kao što sam rekao, dogodila tek nakon mnogo eona. I htio bi reći: ono što je u to vrijeme Mihael podučavao svoje učenike, naviještano je munjama i gromovima tamo dolje u zemaljskim svjetovima. To treba razumjeti, jer ove mune i gromovi, dragi moji prijatelji, moraju potaknuti entuzijazam u srcima, u glavama antropozofa! A svatko tko doista ima poriv za antropozofijom – premda danas može biti nesvjesno, ljudi o njoj još ne znaju, ali upoznat će je prije ili kasnije – danas u duši ima posljedice činjenice da je nebesku antropozofiju koja je prethodila zemaljskoj preuzeo u krugu Mihaela. Jer učenja koja je dao Mihael bila su ona koja su pripremila put za ono što će antropozofija postati na Zemlji.

I tako imamo dvostruku nadosjetilnu pripremu za ono što će antropozofija postati na Zemlji: pripremu u velikoj nadosjetilnoj školi od 15. stoljeća nadalje; zatim ono što sam vam opisao, ono što se odrazilo u nadosjetilnom kao imaginativni kult na kraju 18. i početkom 19. stoljeća, kada se ono što su učenici naučili u nadosjetilnoj školi razvilo u snažnim imaginativnim slikama. Na taj su način bile pripremljene duše koje su se zatim spustile u fizički svijet i koje bi iz svih tih

priprema trebale primiti poticaj da idu prema onome što će djelovati kao antropozofija na Zemlji.

Promislite samo, u svemu tome su učestvovali veliki učitelji iz Chartres-a. Oni kao što znate iz onoga što sam nedavno rekao, još nisu sišli. Poslali su naprijed one duše koje su tada prvenstveno djelovale u dominikanskom redu, nakon što su s njima prvi put održale svojevrsnu konferenciju na prijelazu iz 12. u 13. stoljeće.

Tada su se sve te duše ponovno okupile: one koje su vatreno proklamirale učenja predaka u Chartres-u i one koje su se borile u najhladnijem, ali predanom radu srca za postizanje osjećaja inteligencije u skolastici. Svi su pripadali mnoštvu Mihaela koji je podučavao u naznačenoj školi. A ostali su bile duše, onako kako sam ih okarakterizirao u dvije grupe, koje sam predstavio.

Imamo tu Mihaelovu školu učenja. Imaginativni kult, o čijem sam djelovanju također govorio, imamo početkom 19. stoljeća. Imamo značajnu činjenicu da krajem sedamdesetih ponovno počinje vladavina Mihaela, da se Mihael sprema dolje na Zemlji ponovno primiti inteligenciju koja je u međuvremenu potonula. Ova inteligencija mora postati mihaelička. I morate razumjeti značenje novog doba Mihaela. Oni koji danas dolaze s porivom za takvom duhovnošću, koja već sadrži inteligenciju, kao što je slučaj u antropozofskom pokretu, oni su danas duše, da tako kažem, duše koje su tu u današnjem dobu prema svojoj karmi, koje moraju obratiti pažnju na ono što se događa na Zemlji na početku doba Mihaela. I druže se sa svima onima koji još nisu sišli; prije svega, oni su povezani s onima koji su ostali u nadosjetilnom svijetu iz platonске struje pod vodstvom Bernardusa Silvestusa, Alanus ab Insulisa i ostalih.

Ali oni koji se danas mogu baviti antropozofijom s istinskom unutarnjom odanošću srca, koji se mogu povezati s antropozofijom, imaju u sebi poticaj onoga što su zajedno iskusili u nadosjetilnom početkom 15. i početkom 19. stoljeća, zajedno sa onima koji nisu sišli dolje da bi se pojavili na Zemlji krajem 20. stoljeća. Do tada će antropozofska duhovnost pripremiti ono što će se tada ostvariti izvan zajednice kao potpuno otkrivenje onoga što su nadosjetilno pripremile spomenute struje.

Dragi moji prijatelji, antropozof bi to trebao shvatiti, trebao bi biti načisto kako je pozvan pripremiti se za ono što će se sve više širiti kao duhovnost dok ne dođe kulminacija kada će pravi antropozofi opet biti tu, ali ujedinjeni s ostalima, krajem 20. stoljeća. Pravi antropozof trebao bi biti svjestan da je ono što je danas u pitanju da je to sagledavanje i sudjelovanje u borbi između Ahrimana i Michaela. Tek kada se vrsta duhovnosti koja želi teći kroz antropozofski pokret sjedini s drugim duhovnim strujama, Mihael će pronaći impulse koji će ga ponovno spojiti sa inteligencijom koja je postala zemaljska ali koja mu stvarno pripada.

Sada će moj zadatak biti da vam pokažem genijalna sredstva kojima Ahriman to namjerava spriječiti, i usred kakve se borbe nalazi ovo 20. stoljeće. Iz svega toga može se osjetiti ozbiljnost vremena, hrabrost koja je potrebna da se na pravi način integrira u duhovne struje. Ali uzimajući ove stvari u sebe, govoreći sebi: ti ljudska

dušo možeš biti pozvana da to učiniš ako razumiješ kako pomoći da se osigura vladavina Mihaela – u isto vrijeme, može nastati ono što bi se moglo nazvati predanom unutarnjom radošću, zbog toga što joj se dopušta da bude tako osnažena. Ali morate pronaći raspoloženje za ovu snagu, za hrabrost. Jer iznad nas je upisano duhovnim slovima: Shvatite da ćete se vratiti prije kraja 20. stoljeća i na kraju ovog 20. stoljeća, koje ste sami pripremali! Postanite svjesni kako se može razviti ono što ste pripremili!

Spoznati sebe u ovoj borbi, spoznati sebe u ovom odlučnom sukobu između Mihaela i Ahrimana, to je, dragi moji prijatelji, dio onoga što se može nazvati antropozofskim entuzijazmom i nadahnućem.

Predavanje 1 kolovoza 1924

VIII

Sada će stvar biti pokazati kako pojedini antropozof dolazi do iskustva svoje karme kroz jednostavnu činjenicu što je član Antropozofskog društva, ili barem antropozofskog pokreta, na temelju spomenutih preduvjeta. Također, danas će biti potrebno dodati neka objašnjenja onome što sam rekao prošlog ponedjeljka. Osvrnuo sam se na važnu nadosjetilnu školu s početka 15. stoljeća, koja se može okarakterizirati na način da se kaže: u njoj je sam Mihael bio veliki učitelj. Brojne duše, ljudske duše koje su bile između smrti i novog rođenja, ali i gomila takvih duhovnih bića kojima nije suđeno da prijeđu u zemaljsku egzistenciju, već provode eone tijekom kojih žive, u eterskoj ili drugoj formi višeg postojanja, sva ta biće, odnosno ljudska, nad-ljudska, pod-ljudska, tada su pripadala učenicima mihaeličke moći. A prošli ponedjeljak sam opisao nešto od tog učenja.

Danas prvo želimo istaknuti jednu stvar: prethodna vladavina Mihaela, koja je trajala tri stoljeća i završila u dobu Aleksandra u pretkršćanskom razdoblju, ova Mihaelova vladavina, od tada se povukla; došlo je na Zemlji vrijeme vladavine drugih arhandela. U vrijeme kada se na Zemlji zbivalo otajstvo Golgote, zajednica Mihaela bila je ujedinjena u duhu, sa svim duhovnim i ljudsko- duhovnim bićima koja su joj pripadala. Osjećali su misterij Golgote na način da je Krist napustio njihovu oblast, kraljevstvo Sunca, dok su oni koji su tada živjeli na Zemlji morali doživjeti otajstvo Golgote na način da je Krist došao k njima na Zemlju.

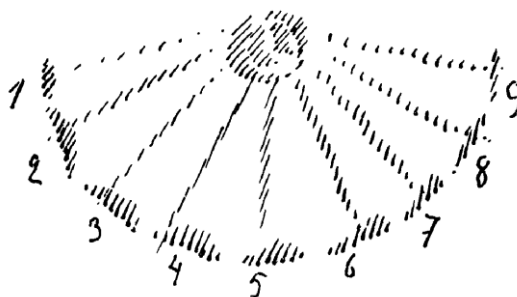
To je ogroman, mogu reći gigantski, kontrast u iskustvu jednih i drugih duša, i moramo duboko ući u taj kontrast.

Tada je počelo vrijeme kada je kozmička inteligencija, odnosno, esencija inteligencije, koja je raširena cijelim svijetom, koja je do kraja Aleksandrovog razdoblja bila pod neograničenom upravom Mihaela, postupno dolazila u posjed ljudi na Zemlji, i otpala, da tako kažem, od Mihaela.

Vidite, dragi moji prijatelji, razvoj čovječanstva se u pogledu ovih stvari odvijao na sljedeći način. Sve do kraja Aleksandrovog razdoblja, pa i do post- Aleksandrovog razdoblja, a za pojedine grupe ljudi još dugo nakon toga, uvijek je postojala svijest da, ako je netko inteligentan, tu inteligenciju nije razvijao sam, već mu je darovana iz duhovnog svijeta. Ako je netko mislio nešto što je pametno, to je pripisivao nadahnuću duhovnih bića. Zaista je novijeg datuma da netko sebi pripisuje da je pametan, da je inteligentan. A to je zato što je upravljanje inteligencijom prešlo iz ruku Mihaela u ruke ljudi.

Krajem 1970-ih, Mihael je otkrio, kada je ponovno započeo svoju vladavinu u upravljanju zemaljskim događajima, Mihael je pronašao kozmičku inteligenciju u oblasti ljudi ispod, koju je potpuno izgubio od 8. ili 9. stoljeća.

Tako je već bilo u posljednjoj trećini 19. stoljeća, kada se nakon vladavine Gabriela ponovno širi vlast Mihaela. Tada je Mihael došao, da tako kažem, do inteligentnih ljudski bića, došao do točke da je mogao reći: tamo ponovno nalazim ono što sam izgubio, ono čime sam ranije upravljao. I doista je postojao veliki spor u Srednjem vijeku između vodećih ličnosti dominikanskog reda i onih koji su, u nastavku aleksandrizma, prešli u Španjolku, kao Averroes, to jest, muhamedanski post-aristotelci, koji su rekli: inteligencija je nešto univerzalno. Govorili su samo o pan- inteligenciji, a ne o ljudskoj inteligenciji. Za Averroes-a, individualna ljudska inteligencija bila je samo vrsta odraza u individualnoj ljudskoj glavi onoga što je u stvarnosti općenito dostupno.

Zamislite samo, netko ima zrcalo koje je ovakvo [vidi crtež], a umjesto ovih devet dijelova zrcala, mogao bih naravno, nacrtati stotine i tisuće i milijune dijelova. Ovdje bi bio objekt koji se reflektira. Tako je bilo s Averroes-om, kojeg je Toma Akvinski žestoko napao: u tradiciji starih dana Mihaela, intelekt, inteligencija, za njega je bila pan-inteligencija, samo jedna inteligencija; ljudske glave su to odražavale, tako da kada ljudska glava više nije bila aktivna, nije bilo individualne inteligencije. Što je zapravo bilo točno?

Da, vidite, ono što je Averroes zamišljao bilo je točno do kraja vremena Aleksandra, to je jednostavno bila činjenica do kraja vremena Aleksandra; toga se držao. Dominikanci su u sebe primili evoluciju čovječanstva, rekli su: To nije tako! - Mogli bi naravno, reći: jednom je bilo tako, ali više nije tako! - Ali nisu; uzeli su samo činjenice koje su postojale u trinaestom stoljeću, a koje su bile osobito snažne u četrnaestom i petnaestom stoljeću. Rekli su: sad svatko ima svoju pamet. - Upravo se to dogodilo.

A to razjasniti, to je bio zadatak te nadosjetilne škole o kojoj sam govorio prošlog ponedjeljka. To se uvijek iznova isticalo u svim preobrazbama u ovoj nadosjetilnoj školi, u tome što se uvijek iznova opisivao temeljni karakter starih misterija. Ono što sam ovdje često mogao dati opisujući bit starih misterija, na čudesno živopisan način opisano je u misterijima, ne u *imaginacijama*, koje su se pojavile tek početkom 19. stoljeća, nego u *inspiracijama*.

Ali tada se također pozivalo na budućnost, na ono što je trebao postati novi život misterija, pokazali su na sve što će doći, ali ne na način starih misterija, koja su došla ljudskim bićima koja nisu imala inteligenciju na Zemlji, i koja su stoga imala snoliko nadosjetilno iskustvo, pokazali su na taj novi život misterija, koje sada moramo početi shvaćati u oblasti antropozofije, i koji je potpuno sukladan s punom inteligencijom čovjeka, s jasnom, svjetlošću ispunjenom inteligencijom.

No, udubimo se malo u intimnije detalje učenja te nadosjetilne škole. Jer oni dovode do spoznaje onoga što je zapravo bila samo svojevrsna refleksija u svjetonazorima ljudi od starog hebrejskog razdoblja i opet unutar kršćanskog razdoblja, od kojih i danas, kada bi već trebali postojati dublji uvidi, kod velike većine ljudi postoji samo tradicionalna refleksija: to je doktrina o grijehu, o grijешnom čovjeku, o čovjeku koji je na početnoj točki ljudskog razvoja, zapravo bio predodređen da ne siđe tako duboko u materijalni svijet, kao što je sada sišao.

Određena dobra verzija ovog učenja može se pronaći, naprimjer, kod Saint-Martina, u 'Nepoznatom filozofu', koja još uvijek podučava svoje učenike da je čovjek zapravo izvorno, prije nego je započela evolucija na Zemlji, bio na određenoj visini, i da je pao zbog istočnog grijeha koji Saint-Martin naziva kozmičkim preljubom. Kao posljedica istočnog grijeha, čovjek je potonuo u stanje u kojem se sada nalazi. Pa, na taj je način Saint-Martin također ukazao na ono što je bilo prisutno u doktrini grijeha tijekom ljudskog razvoja: gledište da čovjek nije na razini na kojoj bi mogao biti. Sva doktrina istočnog grijeha bila je izvorno povezana s ovim stajalištem, da je čovjek izvorno potonuo sa svojih visina.

Ali sljedeći ovo gledište, razradili smo vrlo specifičnu nijansu pogleda na svijet, nijansu koja je rekla: budući da je čovjek sada postao griješan – a postati griješan znači potonuti s prvobitne visine – ne može svijet vidjeti onako kako ga je mogao vidjeti kao bezgriješan, prije svoga pada. Čovjek stoga svijet vidi zamućeno. On ga ne vidi u njegovom pravom obliku, vidi ga punog iluzija i fantazija. On točno vidi ono što je u prirodi, ali ne vidi to s duhovnom pozadinom; vidi to u materijalnom obliku, kojeg u stvarnosti nema. To jest čovjek je grešan, tako ga se gledalo u stara vremena, a u tradiciji u mnogim slučajevima i danas. Tako da su na Zemlji i oni koji su čuvali tradiciju misterija učili: čovjek ne može gledati na svijet na ovaj način, ne može osjećati u svijetu, djelovati u svijetu i misliti, onako kako bi mislio, osjećao, djelovao, da nije postao griješan, odnosno da nije pao s visina za koje su prvotno bogovi odredili da mu pripadaju.

Ako sada pogledamo vodeće duhove iz oblasti arhanđela, koji se sukcesivno izmjenjuju u zemaljskoj vlasti, tako da tu vlast vrše otprilike tri ili tri i pol stoljeća, kao što je u posljednja tri do četiri stoljeća Gabriel, pa sada dalje kroz Mihaela kroz tri stoljeća koja dolaze, ako pogledamo cijeli niz ovih bića arhanđela: Gabriela, Rafaela, Zaharija, Anaela, Orifiela, Samaela, Mihaela, možemo razumjeti odnos koji postoji između njih i duhova viših hijerarhija, karakterizirajući to donekle kako slijedi.

Molim vas, riječi zvuče trivijalno – ali imamo samo ljudske riječi – nemojte, molim vas olako shvaćati riječi za ove uzvišene stvari; zvuče olako ali nisu olako promišljene. Od ovih anđela, kojih ima sedam, šest se uglavnom pomirilo s činjenicom – ne potpuno, čak ni Gabriel ne sasvim – da ljudi stoje ispred maye, ispred velike iluzije, jer njihove osobine nisu u skladu s onim za što su bili izvorno predodređeni. Mihael je jedini koji – moram to banalno reći – nije htio popustiti i koji, s onima koji su i među ljudima duhovi Mihaela, dijeli isto stajalište: ja upravljam inteligencijom. Inteligencijom se mora upravljati tako da u nju ne uđe iluzija, ono fantastično, što ljudima omogućuje da gledaju u svijet na mračan i maglovit način.

Dragi moji prijatelji, vidjeti kako Mihael stoji tamo kao najveći oponent u rangu arhanđela, to je strahovito uzdižući prizor, to je nešto nadmoćno i grandiozno. I svaki put kada je bilo vrijeme Mihaela, dogodilo se na Zemlji da inteligencija kao sredstvo znanja, ne samo da je postala kozmopolitska, kao što sam već opisao, nego je postala takva da su se ljudi prožimali svijeću: možemo se uspeti do božanstva.

Ovo 'još uvijek možemo do božanstva', igralo je ogromnu ulogu na kraju posljednje ere starog Mihaela. Počevši od Grčke, mjesta starih misterija bila su takva da je nad njima visila atmosfera malodušnosti. Oni koji su bili sljedbenici stare pitagorejske škole u južnoj Italiji i na Siciliji, bili su obeshrabreni jer je sjaj čini koje su nekoć vladale pitagorejskom školom u šestom stoljeću prije Krista izbljedio. Opet se vidjelo – također i od onih koji su bili inicirani u pitagorejske misterije – kako se ono što je iluzorno, materijalistički iluzorno, širi svijetom.

Obeshrabreni su bili također i oni koji su bili sinovi i kćeri drevnih egipatskih misterija. Oh, te egipatske misterije, one su već u vrijeme Aleksandra bile toliko obeshrabrene da su, mogao bih reći, poput troske starih, divnih rijeka metala, propagirali tako duboka učenja koja su našla izraz u sagi o Ozirisu ili u obožavanju Serapisa. Gdje su u Aziji bila ta hrabra, moćna uzdizanja u duhovni svijet, kao što je otajstvo Dijane u Efezu? Čak i misterije Samotrake, mudrost Kabirija, sada su mogli odgonetnuti samo oni pojedinci koji su imali poticaj da se uzdignu do velikih stvari; samo su oni koji su bili takvi u duši, mogli odgonetnuti oblake dima koji su se dizali od Axierosa, Axiokersosa, Kabira.

Obeshrabrenje je bilo posvuda! Posvuda je bio osjećaj koji su pokušali prevladati u drevnim misterijima okrećući se misterijima Sunca, što je zapravo misterij Mihaela – posvuda osjećaj: čovjek ne može!

Ovo razdoblje Mihaela bilo je vrijeme velikih kušnji. U osnovi, Platon je bio samo neka vrsta tekućeg ekstrakta drevnih misterija. Iz tog ekstrakta tada je aristotelizam izvukao ono najviše intelektualno, a Aleksandar je to preuzeo na svoja pleća.

Ovo je bila riječ Mihaela u to vrijeme: čovjek mora doći do pan-inteligencije, do shvaćanja božanskog na Zemlji u bezgrješnom obliku. Najbolje od onoga što je stečeno mora se širiti u svim smjerovima, nad obeshrabrenim mjestima misterija, sa

sjedištem u Aleksandriji. To je bio impuls Mihaela. To je ujedno i odnos Mihaela prema drugim arhanđelima: najžešće je protestirao protiv pada čovjeka.

Ali to je i najvažniji sadržaj njegova učenja, učenja koje je podučavao svoje ljude u nadosjetilnoj školi o kojoj sam govorio prošlog ponedjeljka. Ovaj najvažniji sadržaj je sljedeći: sada kada će inteligencija biti među ljudima, kada će inteligencija biti dolje na Zemlji, ispuštena iz utrobe mihaelita, tada će ljudi morati osjećati, morati osjećati da se moraju spasiti, jer na inteligenciju ne smije utjecati griješnost, ovo doba inteligencije se mora koristiti kako bi se uzdigli u duhovni život u čistoći inteligencije, oslobođene iluzija.

To je ono što je raspoloženje na strani Mihaela naspram raspoloženja na strani Ahrimana. Kontrast sam vam već okarakterizirao prošlog ponedjeljka: kako Ahriman ulaže najveće napore i nastavit će to činiti, da prisvoji ovu inteligenciju koja je došla među ljude, jer ako zaposjedne ljude, sam Ahriman će, u ljudskim glavama, posjedovati inteligenciju.

Vidite, dragi moji prijatelji, potrebno je poznavati ovoga Ahrimana, odnosno gomile Ahrimana. Nije dovoljno da netko smatra ime Ahriman prezrivim, i nazvati Ahriman bića koja prezire. Nema koristi od toga. Ono što je bitno je da u Ahrimanu postoji prije svega kozmičko biće najviše zamislive inteligencije, kozmičko biće koje je inteligenciju već u potpunosti ugradilo u pojedinca. Ahriman je vrlo inteligentan u svakom pogledu; on zapovijeda blistavom inteligencijom koja dolazi iz cijelog ljudskog bića, samo ne iz onog dijela ljudskog bića koji se formira kao ljudsko čelo.

Kada bismo u imaginaciji pokušali oponašati Ahrimana, morali bismo mu dati povučeno čelo i neozbiljno ciničan izraz lica, jer sve u vezi njega dolazi iz ovih nižih sila, a ipak iz tih nižih sila dolazi najveća inteligencija. Uči u raspravu s Ahrimanom, naprimjer, značilo bi biti razbijen logičkom dosljednošću, grandioznom točnošću s kojom barata svojim argumentima. Prema mišljenju Ahrimana, ljudski svijet prvo mora odlučiti hoće li prevladati razboritost ili ludost. A Ahriman naziva glupim sve što ne sadrži inteligenciju u punoj individualnosti. Zato što je svako biće Ahrimana osobno pre-inteligentno, kako sam to upravo opisao, kritično u odbacivanju svega nelogičnog; podrugljivog, prezirnog razmišljanja.

Vidite, kada imate Ahrimana ispred sebe, naravno, osjetiti ćete i puni kontrast između Ahrimana i Mihaela. Jer Mihaela uopće ne zanima osobnost inteligencije; za čovjeka uvijek postoji iskušenje da i inteligenciju učini osobnom, po uzoru na Ahrimana. Ahriman zapravo ima vrlo preziran sud o Mihaelu, misli da je Mihael glup, budalast. Naravno, u odnosu na njega samog: jer Mihael ne želi osobno njegovati inteligenciju, već želi kroz tisućljeća, kroz eone, upravljati pan-inteligencijom, i sada opet, ljudi bi trebali imati inteligenciju tako da je prepoznaju kao nešto zajedničko ljudsko, što koristi svim ljudima kao takvo.

Zasigurno bismo postupili ispravno kao ljudska bića kada bismo sebi rekli: vjerovati da možemo imati pamet samo za sebe je glupo. Jer ne možemo biti pametni samo za sebe. Ako nešto želimo nekome logički dokazati, pretpostavljamo

da ista logika vrijedi i za njega, ista logika i za treću osobu. Ako bi netko mogao imati svoju logiku, da, onda mu ne bismo mogli ništa dokazivati po našoj logici. Upravo je posebnost ovog doba Mihaela da ovo uđe u naše osjećaje.

I tako iza kulisa egzistencije bjesni borba Ahrimana protiv mihaelizma. A to je, kao što sam rekao prošlog ponedjeljka, dio antropozofske zadaće: imati osjećaj za to sada, da je kozmos dio te borbe, da tako kažem.

Vidite, ova borba, koja je već bila u kozmosu, dobila je na značaju iznad svega od 8. ili 9. stoljeća, kada je kozmička inteligencija postupno otpala od Mihaela i njegovih legija, i sišla među zemaljske ljude, postala je akutna tek kad se počela razvijati duša svijesti, u trenutku u vremenu na koji sam tako često aludirao, početkom 15. stoljeća. Također na Zemlji vidimo u pojedinim duhovima koji su živjeli na Zemlji u to vrijeme, nešto poput odraza onoga što se dogodilo u velikoj nadosjetilnoj školi o kojoj sam govorio prošlog ponedjeljka; tamo vidimo da se nešto od toga odražava u pojedinim ljudima na Zemlji.

U posljednje vrijeme toliko smo raspravljali o nebeskim odrazima u zemaljskim školama i institucijama. Govorili smo o velikoj školi Chartres, govorili smo o drugima. Ali moguće je govoriti i o pojedincima. I tu imamo izvanrednu pojavu da upravo tamo gdje se u civiliziranom čovječanstvu počinje razvijati duša svijesti, gdje pravo rozenkrojcerstvo mora preuzeti ovaj uspon, ovaj početni impuls u duši svijesti, da je nešto od ovog nadosjetilnog impulsa pogodilo duh ovog doba poput munje. To je bilo u Raimundus-u de Sabunda u 15. stoljeću. I to je gotovo kao zemaljski odraz velikih, nadosjetilnih učenja Mihaela koja sam vam sada opisao, što je Raimundus Sabunda učio početkom 15. stoljeća.

Rekao je: ljudi su pali sa točke koju su im prvobitno dali njihovi bogovi. Da su tu ostali, oko sebe bi vidjeli sve što živi u prekrasnim oblicima mineralnog carstva, što živi u neoblikovanom mineralnom carstvu, što živi u stotinu tisuća oblika biljaka, što živi u životinjskim formama, što se miče i giba u vodi, zraku, u toplini u zemaljskoj oblasti. Sve bi to vidjeli onako kako jest, u pravom obliku.

Raimundus de Sabunda podsjetio nas je kako je u drvu Sefirot, u Aristotelovim kategorijama, u onim općim pojmovima koji izgledaju toliko čudni onima koji ih ne razumiju, sadržano sve što bi kroz inteligenciju trebalo voditi u duhovni svijet. Kako se suho, strašno suho, ljudima čini ono što je sadržano u Aristotelovim kategorijama kada uče o logici: bit, kvantiteta, kvaliteta, odnos, mjesto... – deset takvih kategorija, deset takvih općih pojmova. Tada ljudi kažu: naravno da je to bijeg, učenje takvih općih pojmova je bijeg! Zašto bi se netko uzbuđivao oko deset takvih općih pojmova: biti, imati, postati i tako dalje? - Ali to je baš kao da netko kaže: eno Goetheova *Fausta*, tamo ljudi oko toga prave galamu! Sastoji se samo od a, b, c, č, ć, d, pa do ž! U knjizi nema ništa drugo, samo slova u različitim kombinacijama od a, b, c, č, ć, d, pa do ž. A netko tko ne zna čitati i uzme Goetheova *Fausta* u ruke neće shvatiti kolika je to veličina, nego će uvijek samo vidjeti a, b, c, č, ć, d, pa do ž. Tko ne zna kako se spajaju a, b, c, d, tko ne zna u kakvom su međusobnom odnosu, jednostavno ne može čitati *Fausta*.

Vidite, isto je i s čitanjem riječi pomoću Aristotelovih kategorija; ima ih deset, bitak, kvantitet - količina, kvalitet - svojstvo, odnos, prostor, vrijeme, položaj, ponašanje, djelovanje, trpljenje – nema ih toliko koliko ima slova. To su duhovna slova. Svatko tko zna kako postupati s bitkom, djelovanjem, trpljenjem i tako dalje, na pravi način, kao što zna rukovati pojedinačnim slovima tako da ona čine *Fausta*, naslutiti će što je Aristotel rekao o tom stvarima, što je rekao u uputi Aleksandru.

Raimundus de Sabunda, ipak je skrenuo pozornost na tako nešto, još je znao za tako nešto. Rekao je: ako se, naprimjer, pogleda ono što je još bilo u aristotelizmu, onda je to nešto što je preostalo od starog stajališta s kojeg su ljudi potonuli na početku zemaljske evolucije. Sjećali su se toga s početka: to je bilo 'čitanje knjige prirode'. Ali ljudi su pali toliko nisko da više ne mogu čitati 'knjigu prirode'. Zato im je Bog, koji im se smilovao, dao Bibliju, odnosno 'Knjigu otkrivenja', tako da potpuno ne otiđu od onoga što je božansko- duhovno.

Dakle, Raimundus de Sabunda je još u 15. stoljeću podučavao: 'Knjiga otkrivenja' je tu za griješnog čovjeka, jer ne razumije kako čitati 'knjigu prirode'; ali to je podučavao na način da je već mislio: ljudi moraju doći u priliku da ponovno čitaju 'knjigu prirode'. I to je impuls Mihaela: kako bi natjerao ljude, nakon što je inteligencija kojom upravlja, došla među njih, da ponovno otvore veliku 'knjigu prirode', da pročitaju 'knjigu prirode'.

Svatko tko je dio antropozofskog pokreta trebao bi stvarno osjećati da svoju karmu može razumjeti tek kada shvati da je osobno pozvan da duhovno čita 'knjigu prirode', da pronade duhovnu pozadinu prirode, nakon što je Bog dao Otkrivenje za to vrijeme.

Uzmite smisao sadržan u mojoj knjizi '*Misticizam u osvitu modernog duhovnog života*'. Na posljednjoj stranici ove knjige vidjet ćete – samo u onom obliku u kojem sam to u ono vrijeme mogao i morao napisati – vidjet ćete da se radio o vođenju antropozofskog pokreta, na način da se ne može čitati samo '*Knjiga otkrivenja*', za koju sam rekao da je Jacob Boehme još čitao u njoj, već i 'knjiga prirode'. Nespretni, neadekvatni, često odbojni počeci moderne prirodne znanosti moraju se kroz duhovni svjetonazor preobraziti u stvarno čitanje 'knjige prirode'. Također, vjerujem, da se ovaj izraz 'knjiga prirode' koristi na kraju knjige '*Misticizam u osvitu modernog duhovnog života*'. Od početka je antropozofski pokret nosio ovu 'šifru-karakteristiku'. Od početka je to bio apel onim ljudima koji bi trebali slušati glas svoje karme, više-manje podsvjesno i nejasno čuti poziv: na moju karmu donekle utječe i pokreće je ono što u svijetu zvuči kao poruka Mihaela; imam veze s tim kroz moju karmu.

Naposljetku, to su ljudi koji su bili tu, koji su uvijek bili tu, koji su dolazili, dolaze i dolaziti će uvijek iznova, koji su u nekom smislu spremni napustiti svijet, i okupiti se u ono što je sada nazvano Antropozofsko društvo. U kojem smislu, ovaj odlazak iz svijeta treba shvatiti, kao stvarno, formalno i tako dalje, to je posebna stvar, ali to je vrsta odlaska za pojedinačne duše, način da idu prema nečemu što je drugačije od onoga iz čega su izrasle. Do pojedinca dolaze najrazličitija karmička iskustva. Netko

doživljava ovo ili ono, tako što se mora istrgnuti iz konteksta, sjediniti se s onima koji žele njegovati poruku Mihaela. Ima onih koji tu poruku Mihaela osjećaju kao svojevrsno spasenje. No, ima i onih koji se osjećaju kao da su stavljeni u situaciju kao što je: Mihael me privlači s jedne strane, ahrimanizam s druge; ne mogu izabrati, zapeo sam u unutarnjem životu! - Ima onih koji izgube hrabrost, ali koji ipak imaju vanjsku vezu. Ima onih koji lako pronalaze vanjsku vezu; i to je moguće, to je možda najbolja stvar sada za antropozofsko društvo. Ali ljudi koji su dio antropozofskog pokreta uvijek se suočavaju s drugima koji nisu dio njega, uključujući i one s kojima su duboko karmički povezani iz ranijih života na Zemlji. Tu gledamo u najčudnije karmičke niti.

Te čudne karmičke niti možemo razumjeti samo ako se prisjetimo svih pretpostavki koje smo sada nabrojili, kada smo doista vidjeli kako duše danas osjećaju poziv prema antropozofskom pokretu iz nesvjesnog, kako su prošle zajedno kroz nešto u ranijim životima na Zemlji, u tome što su najvećim dijelom pripadale mnoštvu koje je u 15., 16, 17. stoljeću čulo poruku Mihaela u nadosjetilnom, i koje su potom prošle kroz moćni imaginativni kult početkom 19. stoljeća, o čemu sam ovdje govorio. Vidimo snažan kozmičko- telurski poziv koji se obraća karmičkim vezama antropozofskog društva. Prošlog ponedjeljka čuli smo kako će se to protezati kroz cijelo 20. stoljeće i kako će kulminirati krajem 20. stoljeća.

O tome bih, dragi moji prijatelji, želio govoriti sljedeće nedjelje.

Predavanje 3 kolovoza 1924

IX

Vjerojatno ste iz prethodnih predavanja vidjeli kako duše koje osjećaju poriv za antropozofskim pokretom iz dubina podsvijesti, to u sebi nose kroz poseban odnos prema snagama Mihaela. I pogledali smo djelovanje tih snaga Mihaela kroz stoljeća kako bismo vidjeli kakav utjecaj ti impulsi Mihaela mogu imati na živote onih koji su na neki način povezani s njima.

Sada, a to je od velike važnosti za karmu pojedinog antropozofa, impulsi Mihaela su takve prirode da duboko i intenzivno zahvaćaju u cjelokupno ljudsko biće. Iz prethodnih opisa znamo da je vladavini Mihaela, ako je želimo tako nazvati, koja je za život na Zemlji započela krajem 1970-ih, prethodila vladavina Gabriela, a već sam objasnio kako je vladavina Gabriela povezana sa silama koje rade kroz fizičko razmnožavanje, sa silama koje su povezane s tjelesnim naslijeđem.

Mihaelove moći su upravo suprotne od toga. S vladavinom Gabriela je slučaj da njegovi impulsi snažno djeluju na fizičko tijelo čovjeka. Mihael snažno djeluje na duhovno biće čovjeka. To se vidi već iz činjenice da je on upravitelj svjetske inteligencije. Ali Mihaelovi impulsi su snažni, moćni, i djeluju iz duhovnog kroz cijelo ljudsko biće; djeluju u duh, odatle u dušu i odatle u tjelesni dio ljudskog bića. I u karmičkim vezama ove su nadosjetilne sile uvijek aktivne: bića viših hijerarhija rade s ljudima, na ljudima; tako nastaje karma. I tako su sile Mihaela, jer utječu na cijelo ljudsko biće, također i sile koje imaju posebno snažan učinak na karmu ljudskog bića. Snage Gabriela djeluju vrlo malo, ne kažem nimalo, ali vrlo malo na stvarnu karmu čovjeka; snage Mihaela snažno utječu na karmu ljudi.

Stoga, ako su određeni ljudi – a to ste u osnovi svi vi, dragi moji prijatelji – posebno povezani s tom strujom Mihaela, onda se karma tih pojedinačnih ljudi može razumjeti samo ako se o njoj razmišlja u vezi sa strujom Mihaela. A ako na Mihaela gledate kao na duha koji je u posebnoj vezi sa Suncem i svim solarnim impulsima, tada ćete biti još svjesniji nevjerojatno dubokog značenja tih impulsa Mihaela za one ljude koji su im posebno izloženi; duhovno djeluje čak i u fizičkoj organizaciji. I jednostavno treba, više nego je to inače slučaj, povezati fizičke manifestacije zdravlja i bolesti – ako mogu tako reći – s karmom u višem smislu, nego je to bio slučaj s Gabrielovim ili Rafaelovim ljudima. Čak i ako je Rafael duh koji je usko povezan s umijećem liječenja – stvari su u kozmosu složene – Mihael je duh koji čovjekovu karmu približava zdravlju ili bolesti.

To pak ima veze s činjenicom da Mihaelove snage djeluju na takav način da ne samo da imaju kozmopolitski učinak, već da ljude izvlače iz uskih zemaljskih veza i podižu ih na duhovnu razinu gdje zemaljske veze osjećaju slabije od ostalih ljudi;

barem im je njihova karma predodređena za to – to je opet nešto što ima dubok utjecaj na karmu svakog pojedinca koji pripada Mihaellovoj struji.

Vidite, u posljednjoj trećini 19. stoljeća da su ljudi – neću reći nervozni, već duhovni i duševno osjetljivi – mogli snažno osjetiti prodor Mihaelovih snaga u svijet. Taj prodor Mihaelovih snaga u svijet u Mihaelovim ljudima se izrazio na način da su neke stvari kraj kojih drugi ljudi prolaze, osjetili kao duboko značajne i kao utjecajne na život.

Iznad svega, karma takvih ljudi bila je takva da su, čak i ako to nisu shvaćali, osjetili tu borbu koju sam prekjucher opisao kao borbu između Mihaela i Ahrimana. U današnje doba, Ahriman ima snažan utjecaj na ljude samo ako postoji odklon svijesti na neki način. Najradikalnija manifestacija je, recimo, nesvjestica ili zamagljivanje svijesti koje traje dulje. U takvim vremenima, kada je svijest čovjeka zamagljena, ahrimanske snage mogu posebno snažno utjecati na njega. Tada se probiju u njega, tada im je izložen. No, upravo u posljednjoj trećini 19. stoljeća, naime u vremenu koje se već približavalo kraju Kali Yuge, odnosno u posljednjim godinama prošlog stoljeća, zapravo je bilo šokantno gledati iza kulisa vanjskog fizičko- osjetilnog svijeta koji se prostire pred čovjekovim osjetilima. U neposrednoj vezi s tim je ono što nam pokazuje veliki dio povijesnih događaja u koje interveniraju viša, nadosjetilna bića.

Sada, u posljednjoj trećini 19. stoljeća, točnije u posljednjem desetljeću, samo je tanak veo skrivao ono što je bila vladavina Mihaela, cijelu njegovu borbu, cijeli kontekst činjenica. Od tada se Mihael bori u vanjskom svijetu, da tako kažem. Poanta je ovdje da vam je potrebna mnogo veća snaga da vidite ono što je nadosjetilno nego prije kraja Kali Yuge, to jest u prošlom stoljeću, kada je, kao što sam rekao, sljedeći susjedni svijet bio skriven tankim velom, kada se Mihael borio iza scene. Ali Mihael inzistira, kao što sam rekao, da njegova vladavina mora sve prožeti po svaku cijenu. Mihael je snažan duh, i može u potpunosti koristiti samo hrabre ljude, ljude s unutarnjom snagom.

I u svim ovim vezama koje sam vam predstavio, u ovoj nadosjetilnoj školi 15., 16. i 17. stoljeća, u tom nadosjetilnom kultu 19. stoljeća, neprestano ulogu igraju brojne luciferske figure koje su nužne za cijeli kontekst. Mihael treba luciferske figure koje će pomoći u prevladavanju polarne suprotnosti Ahrimana. Tako da su ljudi Mihaela već uključeni u – možda se ne može reći u bitku, već u nalet interakcije između luciferskih impulsa i ahrimanskih impulsa. Te su se stvari s velikom sigurnošću pokazale krajem prošlog stoljeća. Nije bila takva rijetkost da se moglo vidjeti kroz ovaj veo, kako sam ga nazvao. Tada se vidjelo kako intenzivno se Mihael bori protiv Ahrimana i kako je bilo lako omesti svijest svim vrstama luciferskih utjecaja.

Možda ćete reći: ometanja svijesti, nesvjestice, nisu tako neobične. Svakako, gledano izvana, nisu ništa posebno; ali postaju značajne po tome što se događa kao rezultat, do čega dolazi kada dođe do ometanja ili zamagljivanja svijesti. Želio bih vam dati primjer.

Nekada se radilo o tome da nekoga intimnije upoznamo kao povijesnu osobnost. Trebalo bi se jednostavno upustiti u povijesno proučavanje nekoga tko je živio u doba renesanse i reformacije. Da, shvatite me točno: poanta je bila u tome da su sve pripreme bile na mjestu da se čovjek – bilo je to krajem 90-ih – povijesno upozna s osobom iz vremena renesanse i reformacije. Da, zaista se nije moglo razumjeti kako se moglo dogoditi nakon svega, osim da se ta osoba upozna s tom drugom osobom na jedan prilično, rekao bih, pedantno- filistarski način. Ali eto, kroz profinjene odnose karme, čovjek je postao nesposoban koristiti svoju svijest baš u vrijeme u kojem je to trebao iskusiti. Pao je u neku vrstu sna iz kojeg se nije mogao probuditi. To ga je spriječilo.

U običnom životu se, naravno, ne obraća puno pažnje na takve stvari. Ali upravo se kroz te stvari gleda izravno iz zemaljskog svijeta u duhovni svijet. A ako netko želi objašnjenje za tu činjenicu, mora se reći: osoba koja se trebala upoznati s osobom iz doba renesanse i reformacije, nesumnjivo bi imala snažan osobni dojam da je imala to iskustvo. Nije to imala, ignorirala je, bila je spriječena. Ali s vremenom je ova osobnost transformirala ono što bi stekla kao dojam u posebno snažan dojam mihaeličkog elementa. Ona je zapravo dobila razumijevanje – iako nesvjesno – za mihaelički element.

Razlog zbog kojeg dajem ovaj pomalo paradoksalni primjer je to da vam pokažem kako je mihaelički element došao do ljudi. A takvih bi se primjera moglo navesti mnogo, mnogo. Ljudi bi danas bili sasvim drugačiji da se takve stvari nisu događale brojnim ljudima. Jer te se stvari mogu dogoditi na stotinu različitih načina. U slučaju o kojem sam vam pričao, dotična osoba je zapravo pala u neku vrstu stanja sna. U drugim slučajevima bilo je tako da bi događaj koji bi odvuкао nekoga od Mihaela bio spriječen tako što je prijatelj ili netko drugi došao i odvuкао osobu negdje drugdje, i njegova je bila obavijena na najprirodniji, činjenični način, čime je spriječena da sudjeluje u onome što je na početku bilo karmičko određeno. Upravo u tim godinama dogodili su se najjači zahvati u uobičajenom odvijanju karme.

U pravilu je u takvim slučajevima postalo očito koliko duboko sežu Mihaelovi utjecaji. U brojnim slučajevima pokazalo se da ljudi nisu bili pogođeni samo duhovno, već i na fizičkoj razini, kada bi ljudi doživjeli potres ovakve vrste u svojoj karmi, jer je Mihael morao ući kroz vrata ljudske svijesti u zemaljski osjetilni svijet.

Iznimno je zanimljivo vidjeti kako su 90-ih ljudi dovedeni u događaje koji ne predstavljaju ništa drugo do Mihaelove puteve iz duhovnog svijeta u fizički svijet. Jer morate uzeti u obzir da se ono što se dogodilo u posljednjoj trećini 19. stoljeća kada je Mihael ušao u fizički svijet, pripremalo dugo vremena u duhovnom svijetu, od početka 40-ih godina 19. stoljeća. Mogu reći da su se Mihael i njegova obitelj sve više približavali, i postajalo je sve očiglednije da će tamo dolje silaziti ljudi čija je sudbina na Zemlji povezana s onim što je Mihaelov zadatak: da ponovno preuzme inteligenciju na Zemlji nakon što je pala iz ruku Mihaela u nadosjetilnom.

Uostalom, antropozofski pokret je dio svega toga – to se već vidi iz prethodnih opisa. Jer to je povezano s cijelom tom Mihaelovom strujom, kao što se vidi iz opisa koji sam sada dao.

Sada pogledajte karmičke veze pojedinačnih osobnosti, obasjane ovim svjetlom, koje pristupaju antropozofskom pokretu kroz unutarnji poriv. One, za početak, dolaze iz svijeta. Stoje unutar veza svijeta. U svijetu je doista postojalo mnogo zajednica koje su ujedinile ljude, ali kohezivna snaga nikada nije bila takve posebnosti kakvu stvaraju Mihaelove snage. To stvara posebnu situaciju za one koji iz daleka pronauđu put u antropozofsko društvo. Možete ući u druge asocijacije, uvijek ste mogli ući: to sudbinu nije trebalo posebno duboko doticati. Ne može se ući u antropozofsko društvo, barem ne da ste iskreni i duboko dirnuti u duši, a da sudbina ne bude pod utjecajem u najbitnijim aspektima. A to, mogu reći, postaje posebno jasno kada na stvari gledate pravim očima.

Uzmimo osobu koja tek dolazi u antropozofsko društvo ili pokret, koja je ranije imala neke veze s ne- antropozofima, ili koja ih održava. Ova razlika između onih koji su unutra i onih koji su vani ili ostaju vani, mnogo je značajnija nego u bilo kojoj drugoj zajednici. Postoje dvije vrste veza. Budući da je sve što sam opisao ispunjeno, sada živimo u vremenu neizmjerne velikih odluka, tako da je ovo stajanje rame uz rame, antropozofskih i ne- antropozofskih ljudi danas nešto odlučujuće. Ili je riječ o razmatanju stare karme za one koji su u antropozofskom društvu, ili je riječ o predanju nove karme za one koji to nisu. A to su velike razlike.

Pretpostavimo da je antropozof blizak ne- antropozofu. Tada može biti riječ da se antropozof prvo mora suočiti sa starim karmičkim vezama s ne- antropozofom, ili može biti riječ da ne- antropozof mora uspostaviti buduće karmičke veze s antropozofom. Barem su ova dva slučaja jedina – naravno drugačije prirode – koja sam mogao promatrati; ne postoji ništa između, ne postoji ništa osim ovih slučajeva. Međutim, iz ovoga je jasno da je ovo doista vrijeme velikih odluka: da su, da tako kažem, ili ne- antropozofi pod takvim utjecajem da dolaze u zajednicu Mihaela, ili je učinak takav da se izbjegavaju oni koji ne pripadaju zajednici Mihaela. Ovo je vrijeme velikih odluka, te velike krize, o kojoj govore svete knjige svih vremena i koje su u osnovi namijenjene našem dobu. Jer to je ono što je posebno kod Mihaelovih impulsa, da su odlučujući i da postaju odlučujući upravo u našem dobu. Ljudi koji u sadašnjoj inkarnaciji apsorbiraju mihaeličke impulse kroz antropozofiju, pripremaju cijelo svoje biće apsorbirajući ih na takav način da ti impulsi prodiru duboko u one sile koje inače apsorbiraju samo ono rasno i nacionalno.

Zamislite samo koliko se snažno može govoriti o tome: postoji netko tko je dio nacionalnog konteksta. Vidite da je Rus, Francuz, Englez, Nijemac. To se vidi na ljudima, i kada ih vidite smještate ih razmišljajući o tome gdje mogu pripadati. Pomislite da je to značajno ako ga pogledate, on je Turčin, on je Rus, i tako dalje. Za one koji danas sa stvarnom unutarnjom snagom duše, s impulzivnošću srca, uzimaju antropozofiju kao najdublju životnu snagu, takve razlike više neće imati nikakvog smisla kada se ponovno spuste na Zemlju. Ljudi će reći: otkud to? On nije iz jednog naroda, nije iz jedne rase, on kao da je izrastao iz svih rasa i naroda.

Vidite, kada je Mihael posljednji put vladao, u vrijeme Aleksandra, bilo je pitanje kozmopolitskog širenja grčke kulture, noseći je svuda. Tu su se dogodile ogromne stvari kroz pohod Aleksandra da izjednači ljude, da širi nešto zajedničko. Ali to nije moglo ići tako duboko, jer je Mihael još uvijek upravljao kozmičkom inteligencijom. Inteligencija je sada na Zemlji. Sada postaje duboka, seže i u zemaljski dio ljudskog bića. Po prvi puta duhovno se priprema da postane rasno formirajuća snaga. I doći će vrijeme kada se više neće moći reći: čovjek izgleda ovako, dakle pripada tamo, on je Turčin, ili Arap ili Englez ili Rus ili Nijemac; već će morati reći: u ranijem životu na Zemlji čovjek je bio ponukan okrenuti se duhovnom u mihaeličkom smislu. Tako da se ono što je pod utjecajem Mihaela, pojavljuje izravno, fizički i kreativno.

Ali to je ono što je duboko, duboko ukorjenjuje u karmu pojedinca. Otuda sudbina onih koji su poštteni antropozofi: nesposobnost da se stvarno pomiri sa svijetom, a opet potreba da se svijetu pristupi ozbiljno, s punom ozbiljnošću.

Naznačio sam kako će se oni koji su potpuno uključeni u antropozofski pokret vratiti na kraju stoljeća, da će se drugi onda ujediniti s njima, jer će to u konačnici morati odlučiti o spasu Zemlje, spasu zemaljske civilizacije od propadanja. To je, želim reći, misija antropozofskog pokreta, koji je s jedne strane srceparajući, a s druge strane dirljiv i inspirativan. Ovu misiju moramo pogledati i razumjeti.

Apsolutno je potrebno da antropozof zna da je u ovoj situaciji karmu, za antropozofa teže doživjeti nego za druge ljude. Prije svega, oni ljudi koji dolaze u Antropozofsko društvo gotovo su predodređeni da dožive karmu teže od drugih ljudi. A ako netko zaobiđe ovo teško iskustvo, ako svoju karmu želi ugodno iskusiti, onda se to na ovaj ili onaj način osveti. Čovjek također mora biti sposoban biti antropozof u doživljavanju karme; čovjek mora biti sposoban pažljivo promatrati iskustvo karme da bi bio pravi antropozof. Ugodno doživjeti karmu, željeti ugodno doživjeti karmu, vodi osveti u tjelesnoj bolesti, tjelesnim nezgodama i slično.

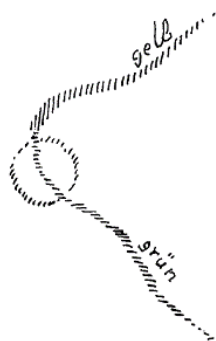
Treba obratiti pažnju na te finije veze u životu; onda se s tim intimnijim vezama vidi mnoge druge stvari. A gledanje u te intimnije aspekte života najbolja je priprema za stvarno duhovno vidjeti. Pogrešno je načelo željeti razviti svakakva abnormalna vizionarska stanja, na nebulozan način. Ali neizmjerljivo je važno brinuti se o tome što se događa intimnije u kontekstu sudbine koja se može promatrati.

Nemojmo to gledati kao svoju karmu, dragi moji prijatelji, što živimo ili smo živjeli pored ljudi koji su iznutra apsolutno spriječeni pristupiti antropozofiji, spriječeni su iznutra, unatoč svemu što im se može dati u smislu antropozofije, što im se može ponuditi, ako bi samo htjeli prihvatiti. To možemo vidjeti. To je nešto što je definitivno dio velike odluke ovog života. I ono što se tamo događa postaje karmički značajno i za one koji tada ulaze u antropozofski pokret i za one koji ostaju vani; to postaje iznimno značajno.

Jer ako sada zamislimo da se ti ljudi ponovno susreću u budućoj inkarnaciji – ono što će nam se dogoditi u sljedećim inkarnacijama već se priprema u ovoj inkarnaciji: onda će ovaj susret s ljudima, s kojima smo u odnosu koji sam maloprije opisao, biti

takav da je inače postojeća otuđenost među ljudima bitno povećana. Jer Mihael također utječe na fizičke simpatije i antipatije. Ali sve se to već odvija kao priprema, kao priprema za svakog pojedinog antropozofa. Stoga je iznimno važno da antropozof razmotri upravo te karmičke odnose koji se odvijaju između njega i ne- antropozofa. Tu se događaju stvari koje sežu do područja sljedeće hijerarhije. Vidite, postoji pandan onome što sam opisao: da se impulsi Mihaela pojavljuju čak i u oblasti koja oblikuje rasu; tome postoji pandan.

Uzmimo slučaj gdje karma leži na način da je sada neka osobnost zahvaćena antropozofskim impulsima u najjemenentnijem smislu, srcem i umom, želim reći duhom i dušom. Onda, da, onda je potrebno nešto što zvuči krajnje čudno, paradoksalno; ali je potrebno: tada njegov anđeo mora nešto naučiti. A to je, vidite, nešto izuzetno značajno. Sudbina antropozofa, sudbina koja se odigrava između antropozofa i ne- antropozofa, baca svoje valove u svijet anđela. To dovodi do razlaza duhova u svijetu anđela. Anđeo, koji prati antropozofa u sljedećim inkarnacijama, uči pronaći svoj put još dublje u duhovne sfere nego je to bio u stanju prije. I anđeo, koji pripada drugome, koji nikako ne može ući, tone. U sudbini anđela prvo se pokazuje kako je došlo do velikog razlaza. Upravo sada – a to je nešto, dragi moji prijatelji, na što želim ukazati vašim srcima – iz relativno jedinstvenog kraljevstva anđela pojavljuje se dvostruko kraljevstvo anđela, kraljevstvo anđela s pomakom prema gore u više svjetove, i kretanjem prema dolje u niže svjetove. Dok se zajednica Mihaela formira ovdje na Zemlji, možemo promatrati i što se gore događa kod zajednice Mihaelova, anđeli koji se uzdižu [vidi crtež, žuti], anđeli koji silaze [zeleni]. Danas, ako se dublje pogleda u svijet, stalno se mogu promatrati te struje, što u sebi ima nešto tako potresno.

Sada sam rekao: oni koji dolaze u antropozofiju u biti se svrstavaju u dvije skupine. Jedna grupa su oni koji još uvijek donose znanje o starom poganstvu, a iz tog poganstva su se, bez puno iskustva u kršćanskom razvoju, koji se odvijao još u vrijeme Kali Yuge, dalje razvijali i sada prerastaju u ono kršćanstvo koje bi ponovno trebalo biti kozmičko kršćanstvo; to jest, duše predodređene da budu pogane, koje zapravo tek sada prerastaju u kršćanstvo. Druga skupina su one duše koje su umorne od kršćanstva ali to ne priznaju, koje su od samog početka u antropozofskom pokretu zbog svog kršćanskog karaktera, koje su manje uralasle u ono što je antropozofska

kozmozologija, antropozofska antropologija i tako dalje, nego više u ono apstraktno religiozno. Ove dvije skupine jasno se može razlikovati jednu od druge.

Grupa koja je još uvijek predodređena da bude poganska ima posebnu potrebu da svim unutarnjim intenzitetom zgrabi potporne snage antropozofije i, da tako kažemo, ne bude ometena nikakvim razmatranjima, da ide u smjeru tih potpornih sila antropozofije.

Sve tu to stvari koje stvarno trebaju ući u ljudska srca; i one moraju ući u srca antropozofa. Tek tada će biti moguće stvarno živjeti zajedno unutar Antropozofskog društva na temelju konkretnih antropozofskih temelja. Jer kada duše poganije prirode iznesu svoje snage, koje su tako često već u ovoj inkarnaciji duboko u duši, premda često izlaze s poteškoćama – ako ih iznesu, onda se to širi cijelim Antropozofskim društvom kao ozračje napretka, posve u mihaeličkom smislu.

Ali onda treba imati hrabrosti pogledati ovu intenzivnu borbu koja se sada odvija između onoga što Mihael mora poduzeti da bi izvršio svoj veliki zadatak i onoga čemu se Ahriman neprestano protivi. Ahriman je najprije preuzeo određene tendencije u razvoju civilizacije i stavio ih u svoju službu. Zamislite na trenutak da je čovjekovo shvaćanje inteligencije postalo stvarno moguće tek od 15. stoljeća, otkako je duša svijesti sjela u čovjeka; jer inteligenciju sada može prisvojiti. Od tog vremena, ljudima je prilazilo samo ono što ih tjera da tako silno inzistiraju na osobnoj inteligenciji.

Pokušajte malo računati, to zapravo obuhvaća nešto strašno veliko, ali samo prostorno veliko, pokušajte malo računati, dragi moji prijatelji. Sažmite u mislima sve o čemu razmišljaju svi novinski pisci diljem svijeta u jednom danu kako bi mogle nastati novine. Molim vas pogledajte to. Pogledajte ovaj zbroj inteligencije koji se sažvače iz pera i stavlja na papir, zatim tiska i tako dalje. Pogledajte kako osobna inteligencija preplavljuje svijet!

A sada se vratite nekoliko stoljeća unatrag, vratite se u 13. stoljeće i pogledajte postoji li uopće tako nešto. Uopće toga nema. Nema ni govora da je to tamo.

Ali želim vam dati još jedan zadatak. Zamislite u mislima – danas je nedjelja, to je posebna prilika za to – koliko se sastanaka održava od zapada do istoka o političkim stvarima, o Europi, recimo, koliko se osobne inteligencije slijeva tamo u zemljinu atmosferu. Zamislite 13. stoljeće: snašli su se i bez novina, bez ovih sastanaka; ništa od toga nije bilo. Ako se vratite u 13. stoljeće i pogledate svijet, doslovno imate potpuno drugačiji pogled. Nema novina, nema političkih skupova. Svega toga nema.

Pogledajte danas, valovi osobne inteligencije preplavljaju posvuda. Oni su tamo. Ne možeš nikako proći, to je zrak koji možeš rezati, u duhovnom, kao u nekim dvoranama, gdje svi puše iz svoje lule ili cigare, zrak možete rezati, takva je danas atmosfera u duhovnom.

Takve razlike moramo imati na umu ako želimo na bilo koji način suditi o slijedu epoha. Ako čitate povjesničare kao što je Ranke, ne primjećujete da je tako; ali to su stvarne činjenice.

Ali sve to što se uvuklo, što je to? Sve je to duhovna hrana za ahrimanske moći. Prije svega, imaju priliku posebno napadati ovo područje. Stoga su mogućnosti Ahrimanove intervencije u civilizaciju postale sve veće. Takvi duhovi kao što je Ahriman, naravno, nisu tu da se utjelovljuju u fizičkom tijelu na Zemlji, ali mogu raditi na Zemlji; mogu djelovati na Zemlji tako što se ne inkarniraju, već se inkorporiraju na određeno vremensko razdoblje. Zatim, kada se dogodi ono o čemu sam govorio – zamagljivanje svijesti kod ove ili one osobe ili ometanje svijesti samo na neko vrijeme – osoba formira vozilo: Ahriman ima mogućnost, ne da se inkarnira, već da se ugradi, da iz ljudskog bića radi sa sposobnostima ljudskog bića.

Moj će zadatak biti da govorim upravo o tom ahrimanskom utjecaju. A onda bih htio pokazati u kojoj se mjeri, naprimjer, Ahriman u novije vrijeme pojavio kao pisac, autor, kako bih ukazao na ono što moraju promatrati oni koji danas žele promatrati stvarnost.

Predavanje 4 kolovoza 1924

X

Ono što treba izazvati kao osjećaj jest da pojedinac unutar antropozofskog pokreta osjeća nešto od osebjne karmičke pozicije koja ljudskom biću daje poriv za antropozofiju. Moramo priznati da u običnom kontekstu života čovjek malo osjeća svoju karmu i da se suočava sa životom kao da se stvari koje za njega postaju iskustva događaju iz slučajnih okolnosti. Malo se pažnje obraća na to da je ono što susrećemo u zemaljskom životu, od rođenja do smrti, upravo sudbinsko- karmički povezano. I ako na to obratite pažnju, odmah povjerujete da se u tome izražava nešto fatalističko, da se izražava nešto što dovodi u pitanje ljudsku slobodu, i slično.

Često sam govorio da je upravo intenzivan uvid u karmičke veze ono što prvo stavlja bit slobode u pravo svjetlo. Stoga se ne trebamo bojati da bismo, ako poblizje pogledamo karmičke veze, mogli izgubiti nepristran uvid u prirodu ljudske slobode. Dao sam stvari povezane s prošlim životima onih koji dolaze u zajednicu Mihaela, u životu između smrti i novog rođenja. Iz ovoga možete vidjeti da je kod takvih ljudi, u osnovi kod svih vas, karmički važno to da duhovno igra veliku, značajnu ulogu u cjelokupnoj unutarnjoj strukturi duše.

U našem današnjem materijalističkom vremenu, čovjek pošteno može doći do nečega poput antropozofije samo iz svih obrazovnih i životnih uvjeta – inače je njegov dolazak nepošten – ako u sebi ima karmički impuls koji ga tjera na duhovno. Ovaj karmički impuls je sažetak svega što je doživljeno prije silaska u ovaj zemaljski život na način koji sam opisao.

Ali činjenica da je ljudsko biće toliko snažno povezano s duhovnim impulsima koji imaju izravan učinak na njegovu dušu, tjera ga kada se spusti iz duhovnog u fizičke svjetove, da se integrira u tjelesnost na manje intenzivan način nego što je to slučaj s drugim ljudima, kada se spuštaju iz duhovnog u fizičke svjetove. Moglo bi se reći: svi oni koji su ušli u struju Mihaela na opisani način, trebali su ući u fizičko tijelo s određenom rezervom. To također leži u osnovi karme duša antropozofa.

Kod onih koji se iz unutarnjeg poriva svjesno i tjeskobno udaljavaju od antropozofije, nalazimo potpunu fiksaciju u fizičkom tijelu. U onima koji se danas okreću duhovnom životu koji antropozofija želi dati, nalazi se barem labaviji odnos između astralnog tijela i 'Ja' organizacije, u odnosu na fizičku i etersku organizaciju.

Ali to znači da se čovjek tada manje teško nosi sa životom, jednostavno zato što ima više mogućnosti izbora od drugih, jer lako preraste ono u što drugi urastu. Razmislite samo koliko je osoba danas jako urasla, u ono što je postala kroz vanjski kontekst života, i to tako, moglo bi se reći, iako ponekad na čudan način, da uopće ne može biti sumnje da se uklapa u kontekst. Vidimo dužnosnika, vijećnika,

predradnika, proizvođača, i tako dalje: oni su to što jesu, apsolutno samorazumljivo. Svakako, i među njima se događa da kažu: čini mi se kao da sam rođen za nešto bolje, ili barem za nešto drugačije; ali to ne ispada sasvim ozbiljno. Usporedite to s beskrajnim poteškoćama koje postoje za one koji su svojim unutarnjim porivom tjerani u duhovnost antropozofije. Možda ne postoji ništa drugo što to pokazuje tako eklatantno, tako intenzivno, kao što se to vidi u mladosti, najranijoj mladosti.

Vidite, uzmete li posebno starije waldorfske učenike, one koji su u višim razredima waldorfske škole, uočava se da učenici i učenice relativno brzo napreduju u svom duševnom i duhovnom razvoju, ali da tim mladim ljudima nije lakše, nego puno teže, jer postaje kompliciranije shvatiti život iznutra. Mogućnosti se povećavaju, postaju dalekosežnije. I dok inače u uobičajenom tijeku života danas nije veliki zadatak – osim određenih iznimaka – stati uz bok rastućoj mladosti kao odgajatelj, kao učitelj, i dati čvrst savjet, savjetovanje postaje teže, kada se, kao u waldorfskoj školi djeca ohrabruju, jer općeljudsko dolazi više do izražaja, jer širina horizonta koja se stječe stavlja pred duše veći broj mogućnosti.

Zato je toliko potrebno da waldorfski učitelji, nakon što ih je karma dovela u ovu profesiju, steknu šire vidno polje, znanje o svijetu, osjećaj za svijet i širi pogled. Svi detalji pedagoških mjera u tom su trenutku manje važni od širine pogleda. A može se reći: karma takvog učitelja također pokazuje kako zbroj mogućnosti postaje velik, puno veći nego inače. Takva mlada osoba ili dijete prilaze učitelju ne s određenim, već sa raznim zagonetkama, koje idu u svim smjerovima. Svi karmički preduvjeti koji stvarno postoje, koji guraju prema antropozofiji, najbolje se mogu razumjeti ako se ne govori u pedantnim okvirima, nego ako se takve stvari nagovještavaju i karakterizira atmosfera u kojoj antropozofi žive i razvijaju se.

Ali sve to čini nužnim da antropozof promatra preduvjet, preduvjet svoje karme koji je u njemu posebno jak. Mogu se dati različite stvari, i mi ćemo dati još mnogo toga, o razlozima zašto je ovaj ili onaj karakter, ovaj ili onaj temperament, potaknut na antropozofiju događajima u duhovnom svijetu koje sam spomenuo; ali svi ti impulsi koji pojedine antropozofe tjeraju prema antropozofiji imaju nešto poput protu-slike koju je duh svijeta u njih utisnuo snažnije nego u druge ljude.

Sve što postoji u obliku mnogih mogućnosti u odnosu na najrazličitije stvari u životu zahtijeva inicijativu od antropozofa, unutarnju inicijativu života duše. I treba se upoznati s činjenicom da se sljedeća rečenica odnosi na antropozofa, da antropozof mora sebi reći: jednom kada sam kroz svoju karmu postao antropozof, impulsi koji su me mogli potaknuti na antropozofiju zahtijevaju da obratim pažnju na to kako se u mojoj duši – nekako više-manje duboko – iz najvećih dubina pojavljuje potreba da pronađem duševni inicijativu u životu, da pokrenem nešto iz vlastitog bića, ili da donesem neki sud ili odluku iz dubine vlastitog bića.

Ovo je zapravo zapisano u karmi svakog antropozofa: postani osoba s inicijativom, a ako ne pronađete središte svog bića s inicijativom zbog prepreka u svom tijelu ili prepreka koje vam inače stoje na putu, pogledajte kako u osnovi i patite i uživajte, u zavisnost od toga jeste li pronašli ili niste osobnu inicijativu! - To je nešto što bi uvijek

trebalo stajati pred dušom antropozofa poput zlatnih slova, da ima inicijativu koja leži u njegovoj karmi, i da mnogo toga s čime se susreće u životu ovisi o tome u kojoj mjeri postaje svjestan te inicijative.

Uzmite u obzir da ovo zapravo puno govori; jer istodobno danas postoji ogromna zbrka s obzirom na sve što može voditi i usmjeravati prosudbu. A bez jasne prosudbe životnih okolnosti, inicijativa ne nalazi svoj put iz dubine duše. Ali što nas dovodi do jasne prosudbe u životu, posebno u naše vrijeme?

Sada, dragi moji prijatelji, razmotrimo jednu od najvažnijih osobina našeg vremena i odgovorimo na pitanje, kako možemo doći do malo jasnoće o jednoj od najvažnijih osobina našeg sadašnjeg života. Vidjet ćete da je ono što ću vam reći nešto poput Kolumbovog jajeta. Ali Kolumbovo jaje se odnosi na ideju kako ga postaviti tako da ostane na mjestu, a ono o čemu ću sada govoriti također se odnosi na ideju.

Živimo u doba materijalizma. Sve što se oko nas događa, sudbinski, obilježeno je ovim materijalizmom s jedne strane i intelektualizmom koji je svuda raspršen s druge. Taj sam intelektualizam jučer okarakterizirao u novinarstvu i u težnji za odvijanjem svjetskih poslova u narodnim skupštinama posvuda. Mora se osvijestiti koliko snažno na čovjeka utječu ove dvije struje vremena. Jer gotovo je jednako nemoguće pobjeći od ovih struja intelektualizma i materijalizma kao što je izbjeći da se smočite bez kišobrana kada pada kiša. Jednostavno je to svuda oko nas.

Pomislite samo: neke stvari koje bismo trebali znati ne možemo znati ako ih ne pročitamo u novinama; ne možemo naučiti određene stvari koje smo trebali naučiti osim ako ih ne naučimo u smislu materijalizma. Kako bi liječnik danas trebao postati liječnik ako pritom ne želi 'konzimirati' materijalizam! Uostalom, on ne može ne ponijeti materijalizam sa sobom; on to naravno mora učiniti. A ako ne želi sa sobom ponijeti materijalizam, ne može postati pravi liječnik u današnjem smislu. Dakle, stalno smo mu izloženi. Ali to neobično snažno ulazi u karmu.

Ali sve je to osmišljeno da u dušama potkopa inicijativu! Svaki javni zbor, narodni zbor na koji se ide, ima samo jednu svrhu, da potkopa inicijativu pojedinog naroda, s izuzetkom onih koji govore i koji su vođe. Svaka novina može ispuniti svoju zadaću samo ako stvara 'atmosferu', odnosno ako potkopava inicijativu pojedinca.

Morate pogledati te stvari, i morate shvatiti da je u osnovi, ono što ljudi imaju kao svoju običnu svijest, samo vrlo mala komora duše. Sve što se događa oko ljudi na način koji sam upravo opisao ima ogroman utjecaj na podsvijest. I konačno, ne preostaje nam ništa drugo nego biti suvremenici, ako mogu tako reći, osim što smo ljudi. Neki vjeruju da se u bilo kojem dobu može biti 'samo čovjek', ali i to vodi u propast, treba biti suvremenik. Naravno da je loše kad nisi ništa drugo nego suvremenik, ali moraš biti suvremenik, odnosno moraš imati osjećaj za ono što se u tom trenutku događa.

Zasigurno su neki antropozofi istrgnuti iz živog osjećaja za ono što je u vremenu, jer bi se htjeli baviti bezvremenskim. U tom pogledu mogu se doživjeti najčudnija

iskustva u razgovorima s antropozofima. Naprimjer, oni vrlo dobro znaju tko je bio Lykurgus, ali ponekad su im suvremenici nepoznati, što je jednostavno upadljivo.

To je zato što je – budući da postoji sklonost inicijativi – ljudsko biće, koje je nadareno i stavljeno u svijet svojom karmom, zapravo uvijek – oprostite na usporedbi – kao pčela koja ima ubod, ali se boji da ubode u prikladnom trenutku. Inicijativa je žalac; ali čovjek se boji ubosti. Osobito se boji uboda u ahrimaničko. Ne boji se da će na bilo koji način oštetiti Ahrimana, ali se boji da će se žalac odbiti u njegovo vlastito tijelo. To je nekako, ono što je strah. I zato iz općeg straha od života zaostaje inicijativa. Samo morate prozreti ove stvari.

Budući da nailazimo na materijalizam posvuda, teoretski i praktično, a materijalizam je moćan, postajemo zbunjeni u svojoj inicijativi. Ako antropozof ima smisla za ove stvari, percipirati će kako je zbunjen i odbačen teorijskim i praktičnim materijalizmom, sve do najjačih impulsa svoje volje. Ali to karmu oblikuje na osebujan način. A ako se ispravno promatrate, u tome ćete učiti o svom životu od jutra do mraka. I iz toga mora proizaći opći osjećaj: kako da dokažem, teorijski i praktično da je materijalizam lažan? - A to je poriv koji sada postoji u mnogim antropozofskim umovima da nekako dokažu da je materijalizam lažan. Ovo je životna zagonetka s kojom se mnogi od nas susreću i teoretski i praktično: kako dokazati da je materijalizam u krivu?

Netko tko je prošao školu, postao je učenjak – primjera zasigurno ima u Antropozofskom društvu – kada se antropozofski probudio, osjeća ogromnu želju da pobije materijalizam, da se bori protiv materijalizma, protiv svega što se može nazvati materijalizam. Sada se počinje boriti protiv materijalizma, opovrgavati ga, i možda baš zbog toga vjeruje da je stvarno dio mihaeličke struje. Da, većinu vremena to ne funkcionira baš najbolje, i može se reći: one stvari koje se govore protiv materijalizma vrlo su često izrečene iz dobre volje, ali zapravo nemaju učinka; ne ostavljaju nikakav dojam na one koji su materijalisti u teorijskom ili praktičnom smislu. Zašto ne? Upravo je to stvar koja sprječava jasnoću prosuđivanja.

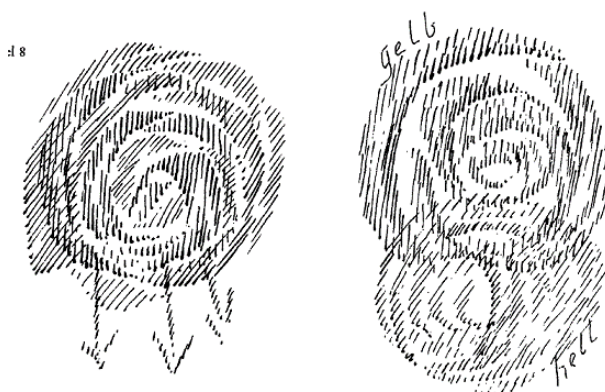
Tu stoji antropozof i, kako ne bi zapeo u svojoj inicijativi, želi imati jasnoću o tome s čime se susreće u materijalizmu. Želi pronaći netočnost materijalizma u svemu, ali u pravilu ne nalazi puno. Misli da može opovrgnuti materijalizam – ali on uvijek stoji. Odakle to dolazi?

Sada dolazi ono što sam nazvao Kolumbovo jaje. Odakle to dragi moji prijatelji?

Vidite, to proizlazi iz činjenice da je materijalizam istinit – kao što sam često govorio – da materijalizam nije pogrešan, nego ispravan! Odatle to dolazi. A antropozof bi na poseban način trebao naučiti da je materijalizam u pravu. Treba ga shvatiti na sljedeći način: da je materijalizam u pravu, ali se odnosi samo na fizičko tijelo. Drugi koji su materijalisti poznaju samo fizičko tijelo, ili barem misle da ga poznaju. To je greška, greška ne leži u materijalizmu. Kada netko uči anatomiju, fiziologiju ili praktičan život na materijalistički način, uči istinu, ali ona se odnosi samo na fizičko. I to priznanje mora biti izrečeno iz same srži ljudskog bića: da je

materijalizam ispravan u svom području i da je upravo briljantna stvar modernog vremena da je otkrila ono što je ispravno i točno na polju materijalizma. Ali to ima svoju praktičnu stranu, praktično- karmičku stranu.

Sada antropozof u svojoj karmi može imati osjećaj da živi s ljudima s kojima ga je karma spojila – o tome sam govorio jučer – živi s ljudima koji poznaju samo materijalizam, koji znaju prave stvari samo o fizičkom životu; ne mogu pristupiti antropozofiji jer su zavedeni ispravnošću onoga što znaju.

Sada živimo u vrijeme Mihaela, s dušom u intelektualnosti koju je Mihael izgubio. Stvari su bile drugačije kada je sam Mihael upravljao kozmičkom inteligencijom. Tada bi kozmička inteligencija uvijek iznova otrgnula dušu od onoga što je tamo bilo kao materijalizam. Naravno da je bilo materijalista u drugim vremenima, ali ne kao u našem. U drugim dobima čovjek je mogao biti materijalist: bio je usađen sa svojim 'Ja', sa svojim astralnim tijelom u svoje fizičko i etersko tijelo, osjetio je svoje fizičko tijelo [vidi crtež desno, svijetlo]. Ali ono što je Mihael uspio kao kozmička inteligencija, to bi ponovno otrgnulo dušu [žuto]. Danas živimo uz ljude a često i karmički povezani s njima, u kojima je stvar sljedeća: imaju fizičko tijelo; ali zato što je kozmička inteligencija otpala od Mihaela i živi, da tako kažem, individualno i osobno u ljudima, 'Ja', cijeli duh i duša, ostaju u fizičkom tijelu [vidi crtež lijevo]. Oni stoje pored nas, dok su njihova duša i duh duboko uronjeni u njihova fizička tijela. Ali kada stojimo uz ne-duhovne ljude, moramo na stvari gledati istinito. I ne smijemo samo stajati pored ne- duhovnih ljudi tako da oni izazivaju simpatije i antipatije u uobičajenom smislu, već mora biti nešto potresno u tome. I to može biti uznemirujuće, dragi moji prijatelji! A ako želite doživjeti šokantan aspekt stajanja uz prave materijaliste u tom smislu, onda morate pogledati one materijaliste koji su često vrlo nadareni, koji također mogu imati vrlo dobre instinkte, ali koji ne mogu dosegnuti duhovnost.

Uočavamo tragediju kada uzmemo u obzir velike talente, plemenite ljudske kvalitete među materijalistima. Jer ne može biti govora o tome da danas netko ne pronade svoj put u duhovno, u vrijeme velikih odluka, i da ne pretrpi štetu u svom duševnom životu u sljedećim inkarnacijama. Oni će to pretrpjeti. I trebali bismo zapravo – pored ovog fenomena da danas jedan broj ljudi zbog svoje karme ima unutarnji poriv za duhovnošću, dok se drugi ne mogu približiti toj duhovnosti – i trebali bismo pogledati tu suprotnost, karmički suživot s takvim ljudima koje sam

okarakterizirao i pronaći nešto duboko dirljivo, nešto što duboko dira naše duše. Tek tada se možemo nositi sa svojom karmom, a ne drugačije. Jer ako sažmemo sve što sam upravo rekao o mihaelizmu, ako ga sada mogu tako nazvati, onda ćemo otkriti: 'mihaeliti' su u svojim dušama potpuno obuzeti snagom koja želi djelovati od duhovnog do cijelog ljudskog bića, uključujući i fizičko.

Jučer sam to okarakterizirao na način da sam rekao: ti ljudi, oni odbacuju element rase, ono što čovjeku daje karakter tako da je ovo ili ono. I kada ljudsko biće u ovoj zemaljskoj inkarnaciji, u kojoj on ovdje sada postaje antropozof, zahvati duhovno, on je spreman da u budućnosti više ne vrijede ta obilježja, već da bude onakav kakav je bio u svojoj sadašnjoj inkarnaciji. Jednog će dana duh u tim ljudima pokazati – budimo toga svjesni na skroman način – kako može oblikovati fizionomiju, oblikovati čovjeka.

Takva se stvar nikada prije nije pokazala u svjetskoj povijesti. Dosadašnji ljudi su svoje fizionomije oblikovali na osnovu njihove nacionalnosti, iz fizičkog. Po fizionomijama ljudi danas, osobito dok su mladi, kada još nisu prožeti životnim brigama ili radostima i uzdizanjima, božanskim entuzijazmom, možemo reći odakle dolaze. Jednog dana ćete imati ljude čija sama fiziognomija može naznačiti kakvi su bili u prethodnoj inkarnaciji kada su prodrli u duhovnost. Tada će ostali stati do njih – i što će onda značiti karma? Tada će karma ukloniti obične karmičke srodnosti.

U tom pogledu, netko tko zna ozbiljno shvatiti život će vam reći: netko je bio karmički povezan s mnogima, ili je još uvijek, koji ne mogu ući u duhovnost. I pored raznih životnih odnosa, osjeća se duboko otuđenje, na sasvim opravdan način, duboko otuđenje: karmička veza koja se inače odvija u životu otpada, odlazi. I postoji, želio bih reći, između nekoga tko je tamo vani u polju materijalizma i osobe koja je u polju duhovnosti, neće ostati karmički ništa – ali će ostati – da ga mora vidjeti, da mu mora posvetiti pažnju. I možemo se radovati vremenu u budućnosti kada će oni koji se sve više upuštaju u duhovnost kroz 20. stoljeće stajati uz druge koji su karmički živjeli s njima u prethodnom zemaljskom životu. Karmički afiniteti, karmički odnosi, od male su koristi u ovoj budućnosti; ali ono što je ostalo od karmičkih odnosa jest, da oni koji stoje na polju materijalizma moraju vidjeti one koji stoje u polju duhovnosti. Današnji materijalisti će se u budućnosti morati ugledati na današnje duhovnjake. To će ostati od karme.

To je još jedna šokantna činjenica, dragi moji prijatelji! A zašto je to tako? Oh, to počiva na mudrom božanskom svjetskom planu. Kako danas materijalisti mogu nešto dokazati? Tako što to imaju pred očima, tako što to moraju uhvatiti rukama. Oni koji stoje u polju materijalizma vidjet će svojim očima i moći će dodirnuti svojim rukama one s kojima su prije bili karmički povezani, njihovu fiziognomiju, cjelokupni izraz onoga što je duh; jer je sada postao fiziognomski kreativan. Tako će se i očima čovjeka pokazati kako je duh stvaralački u svijetu. I to će biti dio karme antropozofa koji će demonstrirati onima koji danas stoje na polju materijalizma da duh postoji i da se taj duh pokazuje u čovjeku ukazom bogova.

Međutim, da bismo tamo došli, potrebno je da se ne suprotstavljamo materijalizmu nejasnom, maglovitom zbrkom, da ne izađemo bez kišobrana. Sada mislim: izloženi smo onome što sam nazvao dvije struje, u spisima i govorima. Rekao sam: kao što se pokisne kada se izađe bez kišobrana na kišu, tako se i to događa ljudima – ne možemo ništa drugo. U 'nježnim godinama', kada imamo dvadeset do dvadeset četiri godine, u nekom trenutku moramo u materijalističkim djelima proučavati ono što moramo. Da, u ovoj nježnoj dobi od dvadeset do dvadeset četiri godine, kada proučavamo stvari, još uvijek se stvarno pripremamo za materijalizam, od sastava rečenica, do plastičnosti rečenica. Tu nema pomoći, ne možemo se obraniti od toga.

Dakle, potrebno je ne samo smišljati formalnosti. Danas se čovjeka ne može spasiti od izlaganja intelektualnom materijalizmu. Jer kad bi se danas pisale nematerijalističke knjige o botanici ili anatomiji, to ne bi uspjelo, kontekst života to ne dopušta. Ali poanta je da se te stvari ne shvaćaju samo formalno, već da ih shvaćamo u stvarnosti. Treba razumjeti da se, budući da Mihael ne izvlači duševno-duhovno iz fizičkog kao nekada, Ahriman u tijelu igra s duševno- duhovnim. A upravo kada je ovo duševno- duhovno nadareno, ali je još uvijek u tjelesnoj prirodi dolje, tada će se približiti Ahrimanu, tada može biti posebno izloženo Ahrimanu. A upravo u najdarovitijim ljudima Ahriman pronalazi svoj plijen, kako bi Mihaelu oteo inteligenciju, oduzeo je Mihaelu. Tada se događa nešto što igra mnogo veću ulogu u našem vremenu nego se to obično vjeruje. Ahrimanski duhovi se ne mogu inkarnirati, ali mogu inkorporirati, privremeno prožeti ljudske duše, ući u ljudska tijela. Tada je briljantni, sjajni, uzvišeni duh ahrimanske inteligencije mnogo, mnogo jači od onoga što je u individualnom ljudskom biću. Bez obzira koliko pojedina osoba bila inteligentna, bez obzira koliko je osoba naučila: kada je fizičko tijelo potpuno apsorbirano onim što je naučeno, ahrimanski duh se može ugraditi u njega na neko vrijeme. Tada je Ahriman taj koji gleda iz očiju, Ahriman je taj koji miče prstima, Ahriman je taj koji ispuhuje nos, Ahriman koji hoda.

Antropozofi ne smiju bježati od takvih uvida. Jer samo to može dovesti intelektualizam u njegovoj stvarnosti pred dušu. Ahriman je velika, izvanredna inteligencija, i Ahriman želi postići nešto prodorno i temeljito sa zemaljskom evolucijom. On koristi svaku priliku gdje se duhovnost nekako smjesti u čovjekovo fizičko tijelo na način da se fizičko tijelo snažno zahvaća, da se svijest na neki način zatamni tim snažnim hvatanjem tijela od strane duha. A onda se dogodi – to je postalo moguće upravo u naše vrijeme – da u ljudskom biću obitava briljantan duh, ali nadilazi ljudsku osobnost. Tada takav duh, koji je u ljudskoj osobnosti i nadilazi ovu ljudsku osobnost, može raditi na Zemlji, raditi kao što ljudi rade.

To je ono čemu u početku teži Ahriman, snažno teži tome. Rekao sam vam o ponovnoj pojavi na Zemlji onih koji se sada približavaju duhovnosti, koji su iskreni i intenzivni; to će biti na kraju stoljeća. Ali upravo bi to vrijeme Ahrimanovi duhovi željeli maksimalno iskoristiti jer su ljudi toliko uvijeni u ono što je inteligencija, jer su ljudi tako nevjerovatno pametni. Čovjek se već danas boji susresti pametnu osobu! Ali taj strah morate imati stalno, jer su skoro svi pametni, ne možete se izvući iz straha

da su ljudi pametni. I slučaj je da tu pamet, koja se njeguje, koristi Ahriman. Ako su tijela također posebno pogodna za zamagljivanje svijesti, onda se događa da se i sam Ahriman pojavljuje uklopljen u ljudski oblik. Postoje dokazi da se Ahriman već dva puta pojavio kao pisac na ovaj način. Za one koji žele jasno i oštro sagledati život kao antropozofi, važno je u tom slučaju ne pogriješiti.

Kakva je korist, dragi moji prijatelji, ako netko negdje objavi knjigu i upiše svoje ime, a on uopće nije autor? Tada se pravog autora pobrka s drugim. Ako je Ahriman autor bilo koje knjige, kakva korist od nje ako ne shvatite tko je pravi autor, ako nekoga drugoga uzmete za autora, dok je Ahriman taj koji svojim briljantnim darom pronalazi put čak i u stil čovjeka! Kako to može ispasti dobro ako je Ahriman autor, i to se pobrka s ljudskim djelom? Stjecanje razboritosti u ovom području je ono što je apsolutno neophodno, dragi moji prijatelji.

Želio sam doći do ove točke, kako bih se općenito osvrnuo na pojavu koja se događa u naše doba. Na predavanju idućeg petka detaljnije ću govoriti o takvim pojavama.

Predavanje 8 kolovoza 1924

XI

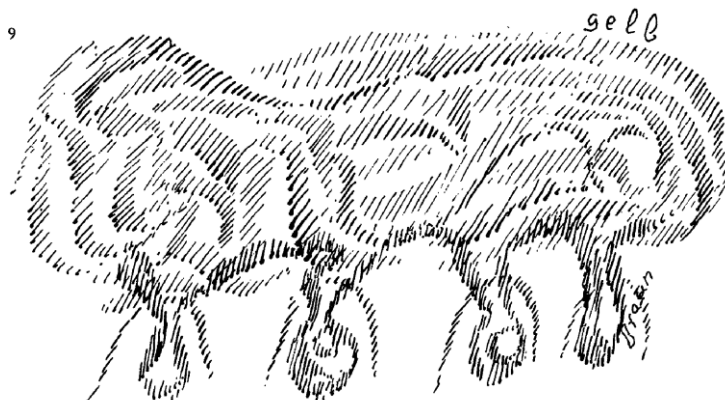
Dugo smo govorili o karmičkom odnosima povezanim s antropozofskim pokretom, s Antropozofskim društvom, s pojedinim osobnostima koje iskreno osjećaju unutarnji poriv da se probijaju u životu unutar antropozofskog pokreta. I premda ću u ovom smjeru nakon povratka iz Engleske imati još puno toga za reći, želio bih kao posljednji sat prije odlaska u Englesku dati – putovanje će trajati do kraja kolovoza – kao svojevrsni zaključak, iznijeti nešto što će biti prikladno da zaokružim misli koje sam mogao s vama podijeliti u ovim karmičkim razmatranjima.

Svi ste primijetili, dragi moji prijatelji, kako je karma individualnog antropozofa prolazila kroz različite oblike u ranijim životima na Zemlji i između smrti i novog rođenja. A posebno smo u posljednja dva sata mogli dati neke naznake koliki to značaj može imati za karmu pojedinog antropozofa. Vidjeli smo da je karma antropozofa povezana s cjelokupnim razvojem koji je princip Mihaela prošao tijekom dugih, dugih vremenskih razdoblja. Vidjeli smo, prvo na apstraktniji način, kako je ono što bi se moglo nazvati upravljanjem kozmičkom inteligencijom otpalo od Mihaela. Doista je bio slučaj u ranijim vremenima, kao što sam rekao, da ljudi nisu sebi pripisivali inteligenciju, već da su sve ono što su izražavali u inteligentnim oblicima izvodili iz nadahnuća viših sila. A stručnjaci u ovom području znali su da su to bile one više sile koje su se tada u kršćanskoj terminologiji nazivale moćima Mihaela. Sada sam opisao 8. i 9. stoljeće kao vrijeme u razvoju civiliziranog čovječanstva kada se kozmička inteligencija postupno spuštala na Zemlju, formirala se u obliku kapljica, da tako kažem, koje su tada živjele u pojedinačnim ljudskim dušama kao osobna inteligencija. I također sam vam naznačio kako je – tradicionalno, ali i iz izvjesnog uvida – ostalo gledanje na kozmičku inteligenciju, odnosno staro mihaeličko upravljanje. Ako pogledamo učenjake, koji su u mnogočemu bili izvrsni, koji su sljedeći arabizam, i ono što je živjelo u Aziji kao aristotelizam, počevši od pohoda Aleksandra, to je također prošlo misticizam Orijenta, i ako pogledamo sve što je preneseno preko Afrike u Španjolsku i tamo djelovalo kao maurska mudrost kroz izvanrednu osobnost kao što je Averroes, onda u učenjima ovih maursko-španjolskih učenjaka definitivno nalazimo odraz starih gledanja gore na kozmičku inteligenciju.

Zamislimo živopisno kako je to predstavljeno. U tu svrhu želio bih skicirati ono što su maurski učenjaci podučavali svoje učenike u Španjolskoj u desetom, jedanaestom, dvanaestom stoljeću, i u isto vrijeme kada je tako nešto prevladavalo i na drugim mjestima u europskoj školi Chartres, o kojoj sam opširno govorio.

U Španjolskoj su maurski učenjaci, prije svega osobe kao što je Averroes, podučavali kako inteligencija vlada posvuda, kako je cijeli svijet, kozmos, ispunjen

svemogućom inteligencijom. Ljudi dolje na Zemlji imaju različite karakteristike, ali nemaju svoju osobnu inteligenciju. Naprotiv, svaki puta kada čovjek radi na Zemlji, kap inteligencije, zraka inteligencije izbija iz opće inteligencije, spušta se takoreći, u glavu, u tijelo, ispunjava ga, tako da dok čovjek ide okolo po Zemlji, on ima nešto kao dio opće kozmičke inteligencije. Ako ljudsko biće umre, ako prođe kroz vrata smrti, ono što je imao kao inteligenciju vraća se u opću inteligenciju, teče natrag. Tako da se sve misli, koncepti i ideje koje ljudsko biće ima tijekom života između rođenja i smrti, vraćaju u opći rezervoar inteligencije i ne može se reći da je ono što čovjek nosi u svojoj duši kao svoju inteligenciju nešto posebno vrijedno, podložno osobnoj besmrtnosti.

To su također poučavali španjolsko- maurski učenjaci, da čovjek nema osobnu besmrtnost. Živi dalje, ali najvažnije kod njega – tako su rekli učenjaci – je da tijekom života može razviti inteligentno znanje. Ali to ne ide uz njegovu prirodu. Dakle, ne može se reći da inteligentno biće ima osobnu besmrtnost. Vidite, u tome je bio bijes, mogu reći, borbe skolastika pod dominikancima, tvrdnje o osobnoj besmrtnosti čovjeka. U to se vrijeme mogao pojaviti samo na način da su ti dominikanci ustvrdili: čovjek je osobno besmrtan, a ono što Averroes uči je krivovjerje, hereza. To danas moramo reći drugačije. Ali za to je vrijeme razumljivo da je osoba koja nije prihvatila osobnu besmrtnost, kao Averroes u Španjolskoj, proglašena heretikom. Danas moramo gledati na stvari kakve zapravo jesu, u stvarnosti. Moramo reći: u smislu da je čovjek postao besmrtan u svojoj duši svijesti, on je tu besmrtnost – ovu kontinuiranu osobnu svijest – postigao tek nakon što je prošao kroz vrata smrti, od vremena od kada je duša svijesti našla mjesto u zemaljskom ljudskom biću. Dakle, da ste pitali Aristotela ili Aleksandra što misle o besmrtnosti, kako bi odgovorili? Riječi nisu važne, ali da su ih pitali i da su odgovorili kršćanskom terminologijom, rekli bi: naše duše preuzima Mihael i živimo dalje s Mihaelom u zajedništvu. - Ili bi to rekli kozmološki; upravo iz takve zajednice kao što je ona Aleksandra ili Aristotela, reklo bi se kozmološki, i reklo se: čovjekova duša je inteligentna na Zemlji, ali ta je inteligencija kap iz punine onoga što Mihael izljuje poput inteligentne kiše koja lije na ljude. I ova kiša izvire iz Sunca; Sunce prima ljudsku dušu natrag u svoje vlastito biće, i ljudska duša koja postoji između rođenja i smrti, zrači od Sunca na Zemlju. Dakle, na Suncu bi čovjek potražio vladavinu Mihaela. To bi bio kozmološki odgovor.

Te ideje su našle put u Aziju, vratile se iz Azije, i još cvjetale pod Maurima u Španjolskoj u vrijeme kada su skolastici zagovarali osobnu besmrtnost. Ne smijemo reći kao skolastici: to je greška – već moramo reći: razvoj čovječanstva donio je individualnu besmrtnost, a upravo je u skolastici dominikanaca ta osobna besmrtnost prvi puta istaknuta. - I stara istina, koja više nije bila istina za ono vrijeme, što se tiče razvoja ljudske rase, napredovala je na sveučilištima kojima su upravljali Mauri u Španjolskoj. Ne samo da danas moramo biti tolerantni prema suvremenicima, moramo biti tolerantni i prema onima koji su ovjekovječili drevna učenja. U to vrijeme niste mogli biti tolerantni; stoga je važno da uvijek iznova govorimo: ono što su dominikanski skolastici nazivali osobnom besmrtnošću, zapravo je istina tek zato jer je duša svijesti polako i postupno tada ulazila u čovječanstvo.

Ove stvari se također mogu potpuno imaginativno opisati. Ako danas umre osoba koja je zaista imala priliku za vrijeme života na Zemlji prožeti svoju dušu inteligencijom, pravom inteligencijom, tada prolazi kroz vrata smrti i osvrće se na svoj zemaljski život, i gleda ga kao nezavisan život na Zemlji. U ranijim stoljećima, nakon što je prošao kroz vrata smrti, čovjek se osvrnuo na svoj zemaljski život, na to kako se etersko tijelo rastvara u kozmosu, kako je potom prošao kroz oblast duša, kako je proživio događaje koji su se vraćali unatrag. Tada bi mogao sebi reći: dakle, kroz Sunce, Mihael upravlja onim što je bilo moje. - To je velika razlika. Ali o takvom razvoju možemo samo suditi ako pogledamo iza kulisa postojanja i pogledamo duhovno iza materijalnog. Važno je vidjeti vanjske događaje u čovječanstvu onako kako su formirani iz duhovnog svijeta.

Sada morate ući u sve što sam rekao, dragi moji prijatelji. Uključite se u činjenicu da se kriza dogodila u 9. stoljeću nove ere: kozmička inteligencija pala je među zemaljske ljude. To je objektivna činjenica, to se dogodilo. A sada se stavite u sferu Sunca, kojom je upravljao Mihael sa svojim legijama, kao što sam rekao, percipirajući i ponovno proživljavajući Kristov oproštaj od Sunca i Njegov prijelaz na Zemlju u otajstvu Golgote, i iskusivši kako kozmička inteligencija sve više i više pada i postaje individualno znanje čovjeka. Važan događaj koji je ostavio dubok dojam na one koji su pripadali Mihaelu – zadnji put sam ih nazvao 'mihaeliti' – važan događaj posebne vrste bilo je ono što sam već okarakterizirao u raznim kontekstima, pokazujući ulogu koju je odigrao u razvoju civilizacije na Zemlji. Ali sada se mora okarakterizirati onako kako se pojavljuje iz aspekta samih mihaelita sa Sunca, kako se vidi iz perspektive gledanja iz carstva Mihaela dolje na Zemlju.

Ovaj važan, ovaj značajan događaj, zbio se 869. godine. To je osmi, opći ekumenski sabor u Carigradu, na kojem je dogmatski rečeno: staro gledanje na trihotomiju – čovjek se sastoji od tijela, duše i duha – bio bi heretičan, čovjek ima samo tijelo i dušu, samo što duša ima neke duhovne kvalitete. Dok je objektivno inteligencija prelazila na individualno ljudsko biće, na Zemlji je bio dekret – na tako odlučan način da nitko u europskoj civilizaciji nije usudio proturječiti – da je trihotomija pogrešna, da je krivovjerje. Nije se smjelo reći da čovjek ima tijelo, dušu i duh, već se smjelo govoriti samo o tijelu i duši, i duši pripisati neke duhovne kvalitete i snage. S tim se dogodilo nešto na Zemlji o čemu se u Mihaelovom carstvu moglo

samo reći: sada će u duše ljudi ući uvjerenje da je duhovno samo svojstvo duše, a ne ono što prevladava u velikom procesu evolucije. 'Pogledaj dolje na Zemlju' – to je Mihaelov jezik – 'tamo nestaje svijest o duhu'. Ali, dragi moji prijatelji, s tim blijeđenjem svijesti o duhu bilo je povezano upravo ono o čemu danas želimo govoriti.

Upravo sam rekao da sam do sada samo apstraktno opisao kako se razvoj Mihaelovog carstva odvijao iza kulisa zemaljskog postojanja. Rekao sam da se kozmička inteligencija spustila na pojedinačna ljudska bića. Ali to je samo apstrakcija, dragi moji prijatelji. Što je inteligencija? Naravno, se smijemo zamišljati, kada se uspinjemo u viša područja, da inteligenciju razumijemo kao što ovdje u fizičkom svijetu razumijemo drveće i grmlje. Što je 'inteligencija'? Naravno, takva općenitost u stvarnosti ne postoji. Inteligencija je, pravila međusobnog ponašanja viših hijerarhija. Ono što rade, kako se odnose jedni prema drugima, kakvi su jedni prema drugima, to je kozmička inteligencija. A budući da mi kao ljudi prirodno moramo gledati u kraljevstvo koje nam je najbliže, kozmička inteligencija za nas postaje konkretna: zbroj bića iz hijerarhija anđela. Ako govorimo konkretno, ne možemo govoriti o zbroju inteligencije, nego o zbroju anđela; to je stvarnost. Činjenica da su crkveni oci raspravljali 869. godine treba li govoriti o duhu, bila je rezultat toga što su se brojna bića anđela odvojila od Mihaelovog carstva kojemu su prije pripadali, i zauzeli stav da sada imaju veze samo sa zemaljskim silama, da moraju voditi ljude samo iz zemaljskih snaga. Pa, pogledajte zapravo kakav je to događaj! Anđeli su ona bića koja vode čovjeka iz zemaljskog života u zemaljski život. Nama najbliža bića stoje iznad nas u duhovnom svijetu koja nas prate na putu kroz život između smrti i novog rođenja i zauzvrat pokazuju put prema životu na Zemlji, čine da se naš pojedinačni život uklopi u koherentan niz ukupnih života. Brojna anđeoska bića na ovom zadatku koja su prije bila povezana s carstvom Mihaela su izašla, napustila carstvo Mihaela. S takvim ponašanjem, ljudska sudbina nikako ne bi mogla ostati nepromijenjena. Jer naravno, tko je u početku uključen u to kako se razvija karma, kako se zemaljska djela, zemaljske misli, zemaljski osjećaji obrađuju između smrti i novog rođenja? To su bića anđela! Ako ta anđeoska bića dođu u potpuno drugačiji položaj u kozmosu, ako napuste oblast Sunca, da tako kažem, i postanu zemaljski anđeli umjesto nebeskih anđela, što se onda mora dogoditi? Iza vanjskih činjenica cjelokupnog razvoja Europe doista se krije velika tajna. Međutim, izvjesni anđeli ostali su u oblasti Mihaela. U toj velikoj školi početkom 15. stoljeća nalazimo i anđeoska bića koja su pripadala ljudskim bićima koja su tada bila u oblasti Mihaela. Sve duše ljudi koji su živjeli u oblasti Mihaela o kojima sam govorio, uključivale su i bića anđela koja su ostala u oblasti Mihaela. Ali bilo je onih koji su izašli, koji su se identificirali s onim što je zemaljsko.

Sada ćete reći: da, kako to da brojni anđeli odjednom pomisle napustiti ovu oblast Mihaela? Ostalima ne pada na pamet odlaziti! - Moram priznati da je to jedno od najtežih pitanja koje se može postaviti u odnosu na noviji razvoj čovječanstva. U osnovi, to je pitanje koje, ako ćete se njime baviti, mora probuditi sve unutarne snage čovjeka. To je pitanje koje je duboko i intimno povezano sa cijelim ljudskim životom.

Vidite, doista postoji temeljna kozmička činjenica. Znaete iz mojih predavanja, koja sam ovdje održao, da ono na što se obično upućuje kao puki planet, u osnovi je skup duhovnih entiteta. Kad netko pogleda gore prema zvijezdi, ono što se fizički pojavljuje samo je vanjsko; u stvarnosti se radi o skupu duhovnih bića. Sada postoji određeni kontrast – koji je postojao oduvijek otkada je postojala zemaljska evolucija – između inteligencije svih planeta i inteligencije Sunca. S jedne strane je solarna inteligencija, s druge strane su inteligencije planeta. I uvijek je bio slučaj da je solarna inteligencija bila pod vlašću Mihaela, dok su ostale planetarne inteligencije bile pod drugim arhanđelima. Pa kažemo [napisano na ploči]:

INTELEGENCIJA SUNCA

Mihael

INTELEGENCIJE PLANETA

Merkur: Rafael

Venera: Anael

Mars: Samuel

Jupiter: Zahariel

Mjesec: Gabrijel

Saturn: Orifiel

Ali uvijek je bio slučaj, dragi moji prijatelji, da se za Mihaela ne može reći da sam upravlja solarnom inteligencijom. Umjesto toga, sva kozmička inteligencija specificirana je u solarnoj inteligenciji i u planetarnim inteligencijama: Merkur, Venera, Mars i tako dalje. Kozmičkom inteligencijom su-administriraju pojedinačna bića hijerarhije arhanđela, ali Mihael uvijek vlada nad svima zajedno, tako da cjelokupnom kozmičkom inteligencijom upravlja Mihael. Naravno, svaki čovjek je također bio čovjek i ranije, kada je Mihael upravljao kozmičkom inteligencijom i kada se samo jedna zraka spustila u pojedinca, tako da se ljudsko biće moglo osjećati kao ljudsko biće na Zemlji, i pojedinačni čovjek nije bio samo plašt opće kozmičke inteligencije. Ali to dolazi od Sunca; sva ljudska inteligencija dolazi od Mihaela na Suncu.

Tek kada su nastupila ova stoljeća, 8, 9, 10 stoljeće, dogodilo se da su planetarne inteligencije uzele u obzir činjenicu da se Zemlja promijenila, da se promijenilo i Sunce. Da, što se događa vani, ono što opisuju astronomi, to je samo izvana. Znaete: svakih jedanaest godina imamo razdoblje sunčanih pjega; Sunce obasjava Zemlju na način da su neka mjesta mračna, određena mjesta imaju mrlje. To nije uvijek bilo tako. Sunce je sjalo kao jednolični disk u davna vremena, sunčevih pjega nije bilo. Sunce će za tisuće i tisuće godina biti puno više pjegavo nego je to danas, sve više i

više. To je opet vanjska manifestacija činjenice da se snaga Mihaela, snaga kozmičke inteligencije, sve više smanjuje. Propadanje Sunca pokazuje se u povećanju sunčevih pjega tijekom evolucije; sve veće blijeđenje, starenje Sunca u kozmosu postaje očito. A kada se pojavio dovoljno velik broj sunčevih pjega, ostale planetarne inteligencije su prepoznale da više ne žele da njima vlada Sunce. Odlučili su da Zemlja više neće ovisiti o Suncu, već izravno o cijelom kozmosu. To se odigralo putem planetarnog savjeta arhanđela. Ova emancipacija planetarne inteligencije od solarne inteligencije odvija se pod vodstvom Orifiela. Bilo je to potpuno razdvajanje svjetskih sila koje su prije pripadale zajedno. Solarna inteligencija Mihaela i planetarne inteligencije, postupno su došle u kozmičku opoziciju jedna drugoj.

Da, čak i ako bićima hijerarhije anđela pripisujemo sasvim drugu vrstu prirode duše, unutarnje snage – također im moramo pripisati i *odluke*, razmatranje o onome što se događa. Uostalom, mi ljudi ne odlučujemo drugačije nego gledamo stvari koje se događaju izvana, pustimo činjenice da govore za sebe, i učinimo ovo ili ono pod utjecajem činjenica. Samo što su za nas između rođenja i smrti odlučujuće zemaljske činjenice. Za bića anđela mjerodavna je činjenica da se u planetarnom životu događa raskol. Jedna grupa se okrenula zemaljskoj inteligenciji i istovremeno planetarnoj inteligenciji; druga skupina ostala je vjerna sferi Mihaela kako bi u budućnost prenijela ono čime Mihael upravlja kao vječnim. Sada je ovo ključna stvar, može li Mihael u svu budućnost nositi ono što je vječno u njegovom radu, sada kada je sva moć među ljudima, ono što se pojavljuje na fizičkom Suncu postaje sve tamnije i postupno nestaje.

Tako, potaknuti kozmičkim događajima, vidimo raskol među anđelima koji su prije bili ujedinjeni s Mihaelom. Ali i ta bića učestvuju u kozmičkoj evoluciji. A sada cijelu stvar pogledajmo kako se događa između smrti i novog rođenja. Nije slučaj da svaka ljudska duša može ići svojim putem sama, niti svaki anđeo koji vodi ljude može ići sam, nego hijerarhija anđela radi zajedno. Karma se proživljava u suradnji. Naravno, ako sam povezan s ljudima u životu na Zemlji, i to se karmički provodi u sljedećem životu na Zemlji, onda se anđeo jedne osobe mora spojiti s anđelom druge. Suradnja mora postojati, a u mnogim je slučajevima tako i bilo. Ali ono što silno pokreće, što je porazno, ono je što se dogodilo na koncilu 869. godine. To je signal za nešto ogromno što se događa gore u duhovnom svijetu. To je potresna stvar – ako se netko drži ispravno, uz ispravnu uporabu kozmičke inteligencije, suočen s tako nadmoćnim činjeničnim kontekstom – potresno značajna stvar koja se dogodila i događa se sve više: da anđeo jedne ljudske duše, koja je prethodno bila karmički povezana s drugom ljudskom dušom, nije nastavio s anđelom ove druge ljudske duše. Jedan od anđela dvije karmički povezane ljudske duše ostao je s Mihaelom, drugi je otišao na Zemlju. Što se tamo moralo dogoditi? U razdoblju između osnutka kršćanstva i doba duše svijesti, koje je prije svega naznačeno 9. stoljećem i godinom 869., moralo je doći do toga da u karme ljudi uđe nered! Ovo su jedne od najznačajnijih riječi koje se mogu izgovoriti u odnosu na modernu ljudsku povijest. Nered je ušao u karmu modernog čovječanstva. U godinama koje su uslijedile, nisu sva iskustva bila ispravno smještena u karmu. A ono što je kaotično u modernoj povijesti, što u modernu povijest unosi sve više društvenog i drugog kaosa, kulturnog

kaosa, koji ne dopušta postizanje cilja, jest nered u koji je dovedena karma jer je došlo do raskola u hijerarhiji anđela koja pripada Mihaelu.

I sada možemo izraziti nešto što ima veze s karmom Antropozofskog društva, što je od ogromne važnosti, i što, želim reći, daje pravu nijansu. Jer sve što se u konačnici može okarakterizirati u odnosu na okolnosti, ne iscrpljuje ono što se duhovno događa iza kulisa. Sve misli koje biramo u uvjetima na Zemlji slabe su i nemoćne. Nakon ovakvih priprema, treba posegnuti za onim što karakterizira čisto duhovno.

Treba reći: vrijedno je sve ono što je iskreno spojilo duše u Antropozofskom društvu kroz unutarnji poriv duše. Ali kako onda da su prisutne i sile koje uzrokuju da se ljudi okupljaju pod čisto duhovnim principima, koji su inače strani današnjem svijetu? Gdje su snage okupljanja? One leže u činjenici da se dolaskom Mihaelove vladavine, kroz doba Mihaela u kojem živimo, s prodorom Mihaela u zemaljsku vlast, sa zamjenom vladavine Gabriela vladavinom Mihaela, ta moć dolazi od Mihaela, što zauzvrat uvodi red u karmu onih koji su otišli s njim. Tako možemo reći: što ujedinjuje članove Antropozofskog društva? Upravo to da mogu dovesti red u svoju karmu! Ako netko tijekom života primijeti da tu i tamo dolazi u odnose koji nisu u skladu s njegovim unutarnjim porivom, možda na neki način ispadaju iz stvarnog sklada između dobrog i lošeg u ljudskim bićima – to s jedne strane – a s druge strane u njemu uvijek postoji poriv da napreduje s antropozofijom: tu imamo to da ljudsko biće teži natrag karmi, pravoj karmi, da živi pravu karmu. To je kozmička zraka koja se za pronicljive, jasno izliva kroz antropozofski pokret: obnova istine karme. Vidite, s tim je povezano mnogo onoga što je sudbina pojedinaca u Antropozofskom društvu i sudbina društva u cjelini. Naravno, jer sve teče zajedno.

Sada moramo razmotriti sljedeće: vidite, ljudi povezani s bićima hijerarhije anđela koja su ostala u oblasti Mihaela, ti ljudi teško pronalaze oblike inteligencije za ono što bi trebali razumjeti. Nastoje održati svoju inteligenciju na takav način da se ona može povezati s štovanjem Mihaela. One duše za koje sam rekao da su sudjelovale u tim pripremama i 15. i 19. stoljeću silaze na Zemlju, i dalje imaju najdublju čežnju za Mihaelom i njegovom oblasti. Ipak, prema načelima ljudskog razvoja, oni bi trebali apsorbirati individualnu ljudsku inteligenciju. To stvara sukob, ali sukob koji je mora riješiti duhovnim razvojem, spajanjem individualne aktivnosti s onim što duhovni svjetovi donose u sadašnje doba inteligencije. Oni drugi, čiji su anđeli otpali – što naravno ima neke veze s karmom, jer anđeo otpada kada je povezan s odgovarajućom ljudskom karmom – drugi preuzimaju svoju osobnu inteligenciju kao nešto što se podrazumijeva, kao nešto normalno, ali ona također u njima djeluje automatski, djeluje kroz njihovu tjelesnost. To funkcionira na način da ti ljudi misle, misle inteligentno, ali nisu uključeni u to. Bio je to veliki spor koji je dugo trajao između dominikanaca i franjevac. Dominikanci nisu mogli razviti načelo osobne inteligencije ni na koji drugi način osim u najvećoj mogućoj vjernosti sferi Mihaela. Franjevci, sljedbenici Duns Scotus-a – ne Scotus Erigene – postali su potpuni nominalisti. Rekli su: inteligencija je zapravo samo zbroj riječi. Sve što se događalo u raspravama među ljudima zapravo je odraz moćnih bitaka koje se odvijaju između jedne skupine anđela i druge skupine anđela.

Vidite, bića iz hijerarhije anđela, koja su se sada ujedinila sa zemaljskim principom, zapravo žive na Zemlji od 9. ili 10. stoljeća. I to je opet ono što je šokantno, dragi moji prijatelji: materijalizam je na Zemlji sve veći, napreduje, najpametniji ljudi su takvi da poriču duhovno, da se rugaju činjenici da bi duhovna bića trebala biti u njihovom okruženju baš kao i fizički ljudi. I ovo vrijeme kada se širi materijalizam, sve više anđela silazi i živi na Zemlji. Sami se pridružuju. Upravo oni se uključuju i rade na Zemlji u određenim trenucima kada je ljudska svijest zamagljena. Veliki broj anđela se suzdržava, ali oni koji su prema svojoj karmi anđela, najbliži ahrimanskim snagama, ne suzdržavaju se, oni se ugrađuju u ljude, uranjaju u ljude u određenim trenucima.

Onda dolazi ono što sam opisao na prethodnom predavanju kada sam rekao: ovdje na Zemlji postoji neka osoba, ona ima ljudski talent, ljudsku inteligenciju, ali na neko vrijeme, kada joj se svijest pomuti, u njemu prebiva ahrimanska inteligencija anđela. Tada se može pojaviti ovaj fenomen: postoji čovjek, čini se kao običan čovjek i piše ovo ili ono, iz svoje ljudskosti. Sada se ahrimansko može približiti čovjeku upravo kroz ono što prima u obliku inteligencije. Danas čovjek mora potpuno nametnuti svoju osobnost, da ne bi bio zatrpan svime što sam naznačio tijekom ovih predavanja. I zato se Ahriman može pojaviti kao pisac. Koristi naravno, anđeosku prirodu. On zna pisati. A ako smo sada ujedinjeni u znaku naše božićne konferencije, onda o ovakvim stvarima ne treba šutjeti. Stoga bih želio dati sljedeće napomene.

Vidite, jedan od najbriljantnijih pisaca novijeg doba, ali prije nego što su se pojavila njegova posljednja djela bio je moguć i drugi stav. Kad sam pisao svoju knjigu '*Nietzsche, borac protiv svog vremena*', javnost je imala posla s briljantnim piscem koji je uzdigao ljudske sposobnosti na najvišu točku. Tek kasnije smo upoznali ono što je Nietzsche napisao za vrijeme svog pada. Iznad svega, to su dva djela, 'Antikrist' i 'Ecce homo': to su dva djela koja je napisao Ahriman – ne Nietzsche, nego ahrimanski duh ugrađen u Nietzschea. Ahriman se prvi put pojavio na Zemlji kao pisac. On će to nastaviti. Nietzsche se zbog toga slomio. Pomislite samo s kakvim se porivima susrećemo kada se suočimo s onim idejama koje su živjele u Nietzscheu u vrijeme kada je iz tog duha pisao ona briljantna, ali đavolska djela, djela 'Antikrist' i 'Ecce homo' – zaista inteligentna djela! Govorio sam o velikoj, sveobuhvatnoj inteligenciji Ahrimana. U odnosu na ono što je veliko, blistavo, ne omalovažavamo djelo koje bi nazvali ahrimanskim, kako bi mogli pomisliti prostodušni koji ne znaju kakva veličina može biti u Ahrimanu. Ne krivimo ga kada govorimo o Ahrimanu; mnogo toga na Zemlji ovisi o njemu. Onaj tko je krvario – mislim duševno – kao što sam ja krvario kad sam prvu puta pročitao Nietzsche-ov spis '*Der Wille zur Macht*', koji je tada objavljen na način da ljudi nisu mogli steći pravu predstavu o tome, a tko u isto vrijeme može pogledati u sfere, koje su odvojene od fizičke- zemaljske oblasti tankim zidom, sfere oblasti Mihaela, od 80-ih prošlog stoljeća, tko zna kako je izravno ta oblast naslonjena na fizičku oblast, tako da se može reći da je ta oblast slična oblasti kroz koju čovjek prolazi nakon smrti; tko god pogleda napore koji se ulažu u tom smjeru znat će kako se pronalazi poticajan izraz u nečemu poput '*Ecce homo*' i '*Antikrist*'. Treba samo pomisliti s koliko snage dolaze ahrimanske primjedbe u '*Antikristu*'. Ne znam je li tako i u novijim izdanjima. Postoji odlomak u kojem piše

o Isusu – ne citiram doslovno – i kaže, da Renan Isusa naziva genijem. Nietzsche Ga ne vidi kao genija, on kaže: rečeno sa strogošću psihologa, ovdje bi bila prikladna sasvim druga riječ.... U mom izdanju Nietzsche-ovih djela na ovom mjestu postoje tri točkice, ne znam je li tako i u novijim izdanjima, ali u rukopisu ovdje stoji riječ 'idiot' potpuno napisana. To što se Isus naziva 'idiotom', to je ruka Ahrimana. Postoje i mnoge druge stvari ove vrste. I tko bi mogao vjerovati da je Nietzsche, koji je u isto vrijeme dok je pisao ove stvari imao impulse u duši da dođe u katoličanstvo – ne smijemo zaboraviti da su te svijete stvari išle paralelno – tko bi, znajući ovo, mogao ne misliti da ovdje leži velika misterija? 'Antikrist', kojim riječima završava? Riječima – ne mogu to doslovno citirati – 'Želim to ispisati po svim zidovima, a imam materijale za pisanje sa slovima koja blistaju nadaleko, želim na svim zidovima napisati što je kršćanstvo: kršćanstvo je najveće prokletstvo čovječanstva!' - Dakle, ovako knjiga završava. Sigurno, ovdje leži problem. Samo morate vidjeti, kako cijela ova oblast, koja je tankim zidom odvojena od naše, i gdje su se odvijale sve duhovne bitke na kraju Kali Yuge – donekle i nadmašujući Kali Yugu – moramo vidjeti kako ova oblast želi prodrijeti u fizičko- zemaljsku oblast.

To su stvari na koje se mora obratiti pozornost ako se želi razumjeti kako se čovječanstvo zapravo može odnositi prema onome, što se mora dogoditi u civilizaciji s osvitom doba Mihaela. U tranziciji Kali Yuge, na prijelazu iz mračnog u svijetlo doba, zaista ste morali biti u duhovno- fizičkoj perspektivi ako ste to htjeli okarakterizirati, kao što sam učinio u predgovoru svoje knjige *'Die Mystik im Aufgange des neuzeitlichen Geisteslebens'*, u raspoloženju koje čovjek mora imati prema duhovnom i materijalnom. Doista je tako da bismo odasvud željeli donijeti mogućnost karakterizacije ove grandiozne tranzicije koja se događa kao osvit doba Mihaela. A sa svime što antropozofski pokret jest, u njemu se to treba osjećati. Jer ove velike, nadmoćne stvari, izražavaju se u karmi koja je postala poremećena. Kad netko pomisli kako opća istina leži u karmičkim vezama i kako je svijet takav da su iznimke stoljećima mogle intervenirati čak i u te opće karmičke veze, i kako se javlja zahtjev da se karmičke veze vrata u svoja pravila: tada će se osjetiti nešto – jer to je zadatak, misija antropozofskog pokreta – od velike važnosti i opsega antropozofskog pokreta.

To je ono, dragi moji prijatelji, što bi trebalo počivati u vašim dušama kada sebi kažete: oni koji danas osjećaju poriv da uđu u antropozofski život, biti će ponovno pozvani krajem 20. stoljeća da sudjeluju u kulminaciji što većeg širenja antropozofskog pokreta. Ali to se može dogoditi samo kada te stvari mogu živjeti u nama, kada može živjeti kozmičko- duhovna percepcija onoga što seže u zemaljsko- fizičko područje, kada čak i zemaljska inteligencija, percepcija ljudi, dobije spoznaju o značaju Mihaela.

Taj impuls mora biti sama duša antropozofskog stremljenja; sama duša mora htjeti biti dio antropozofskog pokreta. Time ćemo naći mogućnost ne samo da neko vrijeme zadržimo misli od velike važnosti u svojoj duši, nego da ih oživimo; tako da se duše nastavljaju oblikovati kroz te misli na antropozofski način, tako da duša zaista postane ono što bi trebala biti, kroz nesvjesni poriv da dođe do antropozofije – tako da dušu zahvati misija antropozofije. Kako bih pustio ovu emociju na neko vrijeme,

izgovorio sam ove ozbiljne riječi na ovom posljednjem satu. Želimo nastaviti kada se ponovno okupimo. Kada se okupimo prvih dana rujna imat ćemo nastavak ovih promišljanja. U među vremenu, ovo što sam večeras imao za reći u vezi s karmom pojedinih antropozofa i Antropozofskog društva, želio bih staviti u vaša srca.